

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ*SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**İKTİSAT ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**YENİ VAKIFLARIN İŞLEVSELLİĞİ: SEÇİLMİŞ VAKIFLAR İÇİN BİR
İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cengiz AKÇAY

ARALIK-2016

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ*SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**İKTİSAT ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**YENİ VAKIFLARIN İŞLEVSELLİĞİ: SEÇİLMİŞ VAKIFLAR İÇİN BİR
İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cengiz AKÇAY

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bayram GÜNGÖR

ARALIK-2016

TRABZON

ONAY

Cengiz AKÇAY tarafından hazırlanan "Yeni Vakıfların İşlevselliği: Seçilmiş Vakıflar İçin Bir İnceleme" adlı bu çalışma 27/03/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (*oybirliği/oyçokluğu*) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İktisat Anabilim Dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

.....
Prof. Dr. Hasan ÖZYURT (Başkan)

.....
Prof. Dr. Bayram GÜNGÖR (Üye - Danışman)

.....
Yrd. Doç. Dr. Murat Can GENÇ (Üye)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylım.

Prof. Dr. Yusuf SÜRMEŒ

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Cengiz AKÇAY

29/12/2016

ÖNSÖZ

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak hazırlamış olduğum bu çalışmada Türk Medeni Kanununa göre kurulan ve Yeni Vakıflar olarak adlandırılan vakıfların işlevselliği araştırılmıştır. Bu amaçla; öncelikle vakıf kavramı ve vakıf çeşitleri tanıtılmış, vakıfların tarihsel sürecinden bahsedilmiş ve vakıfların işlevselliğinin araştırılmasına yönelik hazırlanan anketin güvenilirlik analizi yapıldıktan sonra yeni vakıflara uygulanan anket sorularına alınan cevaplar değerlendirilmiştir.

Çalışmamın hazırlanması sürecinde desteğini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Bayram GÜNGÖR'e; anket sorularının seçimi, ilgililere ulaştırılması ve analizi konusunda emeği geçen Sedat GÜNAYDIN, Tufan AKGÖZ, Ersin ŞAHİN, Sinan ÖKSÜZ, Yetkin KURT, Aynur MOLLAMEHMETOĞLU ve Yunus Emre ÇAĞILCI ile yardımlarını esirgemeyen ve isimlerini burada tek tek zikredemediğim tüm mesai arkadaşlarıma; fikirlerinden ve tecrübesinden her aşamada faydalandığım Doç. Dr. Yakup Emre ÇORUHLU'ya; maddi ve manevi destekleriyle hayatımın her döneminde yanımda olan Canım Aileme ve özellikle göstermiş oldukları sabır ve fedakârlıklarından dolayı eşim Esra TOPÇU AKÇAY ile oğlum Yahya Alper AKÇAY'a can-ı gönülden teşekkür ederim.

Aralık, 2016

Cengiz AKÇAY

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET	VIII
ABSTRACT.....	IX
TABLolar LİSTESİ	X
ŞEKİLLER LİSTESİ	XI
GRAFİKLER LİSTESİ	XII
KISALTMALAR LİSTESİ	XIII
GİRİŞ	1 - 2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL BAĞLAMDA VAKIF	3 - 38
1.1. Vakıf Kavramı	3
1.2. Vakfın Amacı.....	4
1.3. Vakıf Çeşitleri.....	5
1.3.1. Amaçlarına Göre Vakıflar	5
1.3.2. Mülkiyet Durumlarına Göre Vakıflar	6
1.3.3. Kira Gelirlerine Göre Vakıflar	7
1.3.4. Yönetimlerine Göre Vakıflar.....	9
1.4. Vakıfların Sosyal Politika İşlevleri	11
1.4.1. Sosyal Güvenlik - Sosyal Yardım.....	11
1.4.2. Sosyal Sorumluluğun Kazanılması.....	12
1.4.3. Sosyal Çatışmayı Engellemesi.....	13
1.4.4. Sosyal Bütünleşmeyi Sağlaması.....	13
1.5. Vakıfların İktisadi İşlevleri	14
1.5.1. Ekonomik Yapıya Etkisi.....	14

1.5.2. İstihdama Katkısı	14
1.5.3. Tüketim, Tasarruf ve Yatırıma Etkisi	15
1.6. Vakıfların Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	16
1.6.1. Batı Medeniyetinde Vakfın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi.....	16
1.6.2. Türklerde ve İslam Coğrafyasında Vakfın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	22
1.6.2.1. İslamiyet Öncesi Türklerde Vakıf.....	22
1.6.2.2. Dini Süreçte Vakıf.....	23

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRK MEDENİ KANUNUNA GÖRE KURULAN (YENİ) VAKIFLAR..... 39 - 58

2.1. Türk Medeni Kanununa Göre Kurulan (Yeni) Vakıflar Hakkında Genel Bilgiler ...	39
2.1.1. Türk Medeni Kanununa Göre Kurulan Vakıfların Tanımı ve Unsurları.....	39
2.1.2. Yeni Vakıfların Türlerine Göre Dağılımı	40
2.1.3. Yeni Vakıfların Amaçlarına Göre Dağılımı.....	41
2.1.4. Yeni Vakıfların Hedef Kitleleri	42
2.2. Yeni Vakıfların Kuruluş Süreci	43
2.2.1. Yeni Vakfın Kuruluş Aşaması	43
2.2.2. Yeni Vakfın Tescil Aşaması.....	45
2.3. Yeni Vakıfların Yönetimi ve Denetimi	46
2.3.1. Yeni Vakıfların Yönetimi.....	46
2.3.2. Yeni Vakıfların Denetimi.....	48
2.3.2.1. İç Denetim	48
2.3.2.2. VGM Rehberlik ve Teftiş Kurulu Başkanlığı Denetimi.....	50
2.3.3. Beyanname ve Bildirim Verme Yükümlülüğü.....	50
2.3.3.1. Beyanname Verme Yükümlülüğü.....	50
2.3.3.2. Bildirimde Bulunma Yükümlülüğü.....	51
2.4. Yeni Vakıflarda Şube ve Temsilcilik Açma	52
2.5. Yeni Vakıfların Dağılması ve Dağıtılması	52
2.6. Yeni Vakıflara Ait İstatistiksel Veriler	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YENİ VAKIFLARIN İŞLEVSELLİĞİNİN ARAŞTIRILMASINA YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASI VE SONUÇLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	59 - 83
3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	59
3.2. Literatür Taraması.....	59
3.3. Yöntem.....	60
3.3.1. Araştırmanın Modeli.....	60
3.3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	60
3.3.3. Veri Toplama Yöntemi	61
3.3.4. Veri Çözümleme Yöntemi	62
3.3.5 Güvenilirlik.....	62
3.4. Bulgular ve Sonuçlar	63
SONUÇ VE ÖNERİLER	84
YARARLANILAN KAYNAKLAR	89
EKLER	93
ÖZGEÇMİŞ	99

ÖZET

Bu çalışma ile Türk Medeni Kanununa göre kurulan yeni vakıfların, temel işlevlerini yerine getirip getirmediğinin araştırılması hedeflenmiştir. Çalışmada öncelikle kavramsal anlamda vakıf konusuna değinilmiş, ardından vakıfların tarihsel gelişimi incelenmiştir. Ayrıca, vakıfların sosyal politika işlevleri ve iktisadi işlevleri de araştırılmıştır. Çalışmada, sosyal politika işlevleri adı altında sosyal güvenlik ve sosyal yardım, sosyal sorumluluğun kazanılması, sosyal çatışmanın engellenmesi ve sosyal bütünleşmenin sağlanması üzerinde durulmuştur. İktisadi işlevler adı altında ise vakıfların ekonomik yapıya etkisi, istihdama katkısı ve tüketim, tasarruf ve yatırıma etkisi araştırılmıştır. Veri toplama aracı olarak anket yönteminin uygulanmasına karar verilmiştir. Vakıfların işlevlerini yerine getirilip getirilmediğinin araştırılması için Türkiye’de mevcut vakıflara anket uygulaması yapılmıştır. Vakıflar konusunda uzman nitelikli 3 kişi ve bu alanda akademik platformdaki uzmanların yardımıyla anket soruları geliştirilmiştir. Anket sorularının kapsam geçerliliği sağlandıktan sonra sorular kesinleştirilmiştir. Anket e-posta yoluyla vakıf çalışanları ve yöneticilerine iletilmiştir. Anketin güvenilirliği istatistiksel yöntemlerle test edilmiş olup, anketin oldukça yüksek düzeyde güvenilir olduğu görülmüştür. Anket sonuçları istatistiksel ve grafiksel olarak yorumlanmıştır. Çalışmadan elde edilen önemli sonuçlardan biri, vakıfların kuruluş amaçları çerçevesinde temel işlevleri yerine getirdiği sonucudur.

Anahtar Kelimeler: Vakıf, Vakıfların İşlevleri, Vakıfların Tarihçesi, Yeni Vakıflar.

ABSTRACT

Thanks to this study, it is aimed to investigate whether new foundations, established in accordance with the Turkish Civil Code, fulfill their basic functions or not. In the study, firstly the concept of foundation was mentioned in conceptual sense and the historical development of successive foundations was investigated. In addition, social policy functions and economic functions for new foundations were investigated. In the study, it focused on the issues under sub-section of social policy functions that could be ranked as social security and social assistance, acquisition of social responsibility, prevention of social conflict and provision of social integration. Under the name of economic functions, the effects of foundations on the economic structure, employment contribution and consumption, saving and investing effects were investigated. It was decided to implement the questionnaire as a data collection tool. In order to investigate whether the foundation are being fulfilled the functions, questionnaires were applied to some foundations in Turkey. Questionnaire questions were developed with the help of 3 experts who are experts on foundations and experts in academic platform. After the content validity of the questionnaire questions had been confirmed, the questions were finalized. The questionnaire form was sent to the foundation workers and managers via e-mail. The reliability of the questionnaire form was tested by statistical methods and it was found that the questionnaire was highly reliable. Survey results were interpreted statistically and graphically. One of the most important conclusions achieved from the study is that Foundations carry out their basic functions within the framework of the institutional objectives.

Keywords: Foundations, Functions Of Foundations, History Of Foundations, New Foundations.

TABLULAR LİSTESİ

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Vakıf Çeşitleri	10
2	VGM'nin Vakıf Konseptindeki Temel Mevzuat Yapısının Kronolojisi ...	27
3	VGM'nin Temel İlke ve Değerleri	29
4	VGM Personelinin Çalışma Yerleri ve Statüsü	32
5	VGM 2015 Yılı Gelirleri	37
6	VGM 2015 Yılı Giderleri	38
7	Yeni Vakıfların Amaçları Çerçevesinde Faaliyetleri	41
8	Yeni Vakıfların Hedef Kitlesi	42
9	Yeni Vakıflara Ait İstatistiksel Veriler	54
10	Yeni Vakıflara Ait Mali Bilgiler	57
11	Anket Yapılan Vakıflara İlişkin Bilgiler.....	60
12	Cronbach's Alpha Katsayısı Hesabı	63

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil Nr.</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Vakıflar Genel Müdürlüğü Teşkilat Yapısı	31
2	Resmi Senetle Yeni Vakıf Kuruluş Aşamaları	46

GRAFİKLER LİSTESİ

<u>Grafik Nr.</u>	<u>Grafik Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Vakfınızın faaliyet alanı aşağıdakilerden hangisi/hangileridir?	64
2	Vakfınızın hizmet verdiği hedef kitle aşağıdakilerden hangisi/hangileridir?	65
3	Vakfınızın hedef kitlesine ulaşım yollarınız nelerdir?	65
4	Vakfınızın hedef kitlesine ulaşmakta yeterli olduğunuzu düşünüyor musunuz? ...	66
5	Vakfınızın hizmet alanı aşağıdakilerden hangisidir?	67
6	Vakfınızın hizmet alanınızdaki tanınırlığı ne düzeydedir?	68
7	Vakfınızın hizmet alanınızdaki mali/sosyal etkinliğinin boyutu ne düzeydedir?...	69
8	Vakfınızın toplumsal rol oynama kapasitesi ne düzeydedir?	69
9	Vakfınızda ücretli çalışan (işletme ve iştirakler dahil) personel sayısı kaçtır?	70
10	Vakfınızın misyon ve vizyonu belirlenmiş midir?	71
11	Vakfınızın diğer sivil toplum kuruluşlarıyla ilişki durumu aştğ. hangisidir?	71
12	Vakfınızın Devletle olan ilişkisi hangi düzeydedir?	72
13	Vakıflar mevzuatının vakfınızın çalışmaları üzerindeki etkisi ne düzeydedir?	73
14	Vakfınızın gelir kaynakları aşağıdakilerden hangisidir?	74
15	Vakıf gelirlerinizin ekonomik hayat içerisindeki yeri nedir?	75
16	Aldığınız bağış türü/türleri aşağıdakilerden hangisi/hangileridir?	76
17	Bağışçılarınızın bağış yapma kararına etki eden faktörler hangisi/hangileridir?...	77
18	Vakfınızın amaca ulaşmasında çalışmaları tetikleyici unsur hangisi/hangileridir?..	78
19	Yararlanıcıları (hedef kitleyi) belirleme kriterleriniz nelerdir?	79
20	Vakfınızın ana gider kalemleri nelerdir?	80
21	Yardım çeşidiniz ağırlık olarak hangi türdür?	80
22	Hizmetlerinizin devamlılık ölçüsü ne düzeydedir?	81
23	Yaptığınız hizmetlerin sosyal bütünleşmeyi sağlamaya katkısı var mıdır?	82
24	Faaliyetleriniz için kaynaklarınızın yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	83
25	Faaliyetlerinizi yerine getirirken ne tür zorluklarla karşılaşıyorsunuz?	83

KISALTMALAR LİSTESİ

ÇEVKO	: Çevre Koruma Vakfı
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
EFC	: Avrupa Vakıflar Merkezi
MB	: Maliye Bakanlığı
MÖ	: Milattan Önce
RG	: Resmi Gazete
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TİKA	: Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
VGM	: Vakıflar Genel Müdürlüğü
VK	: Vakıflar Kanunu
VKA	: Vakıf Kayıtları Arşivi
VM	: Vakıflar Meclisi
VUK	: Vergi Usul Kanunu
VY	: Vakıflar Yönetmeliği

GİRİŞ

Bir malın sahibi tarafından din işleri, sosyal işler ve hayır işleri gibi bir amaca sonsuza kadar tahsis edilmesi şeklinde tanımlanan vakıf; gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır. Toplumsal dayanışma ve yardımlaşma temel amaçlarıyla kurulan vakıfların; ekonomik ve mali açıdan güçsüz durumda olanları desteklemek, güçlendirmek ve onların sosyal ve ekonomik durumlarını düzeltmek gibi amaçları da bulunmaktadır. Bu amaçlar sosyal politika işlevleri ve iktisadi işlevler başlıkları altında çeşitlendirilerek vakıfların tanımlanmasında ve araştırılmasında kolaylık sağlanmaktadır.

Tarihi süreçte oldukça önemli bir yere sahip olan vakıflar; sosyal, dini, kültürel ve ekonomik alanda son derece aktif olarak üzerlerine düşen görevleri yerine getirmişlerdir. Milattan önce binüçyüz yıllarında ilk defa karşımıza çıkan vakıf olgusu İslam dini ile hukuki bir çerçeveye bürünmüş ve Osmanlı İmparatorluğu ile de bir medeniyet haline dönüşerek toplumun ve sosyal hayatın her alanına zuhur etmiştir. Tarihsel misyonunu hakkıyla yerine getiren vakıfların günümüzdeki faaliyetlerinin etkinliğinin araştırılarak geçmişten günümüze bir köprü vazifesi görüp görmediğinin göz önüne serilmesi vakıfların toplum hayatındaki yerinin belirlenmesi için önem arz etmektedir. Bu çalışmada vakıfların ana işlevleri olan sosyal politika işlevleri ve iktisadi işlevleri öncelikle kavramsal çerçevede tanımlanmış, sonra da seçilmiş olunan vakıflara uygulanan anket metoduyla da bu işlevlerin yerine getirilip getirilmediği etraflıca araştırılmıştır. Çalışmada, sosyal politika işlevleri adı altında sosyal güvenlik ve sosyal yardım, sosyal sorumluluğun kazanılması, sosyal çatışmanın engellenmesi ve sosyal bütünleşmenin sağlanması araştırılırken; iktisadi işlevler adı altında ise vakıfların ekonomik yapıya etkisi, istihdama katkısı ve tüketim, tasarruf ve yatırıma etkisi araştırılmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde kavramsal bağlamda vakıf konusu incelenmiş, vakıfların amacı ve yararları göz önüne serilmiş, vakıf çeşitleri başlıklar altında toplanarak anlatılmış, vakıfların işlevleri açıklanmış ve vakıfların tarihi süreci hakkında bilgi

verilmiştir. İkinci bölümde ise çalışmanın ana konusu olan yeni vakıfların kuruluşundan dağılışına kadar olan aşamaları anlatılmış, faal olan vakıfların bildirim ve beyanname verme yükümlülükleri hakkında bilgi verilmiş ve nihai olarak da Vakıflar Genel Müdürlüğünce yayınlanan verilerden derleme yapılarak yeni vakıflar hakkında istatistiki bilgilere yer verilmiştir. Araştırmanın üçüncü ve son bölümünde ise vakıfların işlevselliğine yönelik anket uygulamasının öncelikle güvenilirlik analizi yapılmış, oldukça güvenilir düzeyde çıkan ve Türkiye’de kurulu vakıfların yönetici ve çalışanları ile paylaşılan anketin sorularına vakıflarca verilen cevaplar etraflıca değerlendirilmiştir.

Yapılan literatür taramaları, okunan makale ve tezler ile seçilmiş vakıflar üzerinde uygulamalı olarak yapılmış olunan anket çalışmasının derlenmesi nihayetinde, oldukça önemli işlevler ifa etmekte olan vakıfların, kuruluş amaçları çerçevesinde sosyal politika işlevleri ile iktisadi işlevleri yerine getirerek geçmişte olduğu gibi bugün de toplum yararına çalışmaya devam ettikleri sonucuna varılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL BAĞLAMDA VAKIF

1.1. Vakıf Kavramı

Arapça bir isim olan vakıf kelimesi sözlükte; "durma, durdurma, hareketten alıkoyma, ayakta bekleme, hapsetme, dinlendirme, alıkoyma" anlamlarında kullanılmakta; terim olarak da "bir malın sahibi tarafından dini, sosyal ve hayri bir gayeye ebediyen tahsisi" şeklinde tanımlanmaktadır (Çınar ve Koyuncu Kaya, 2015: 4).

Yukarıda da belirtildiği gibi vakıf kelimesinin fiil olarak sözlük anlamı, hapsetmek ve alıkoymak demek olup; Araplar, "vakaftü'd-dabbe = yani hayvanı yerinde durdurum" derler. Bu sözlük anlamına iki kayıt ilave edilerek, hukuki manaya nakledilmiştir. Hukuki mana, bir şeyin intifa hakkının (veya mülkiyetinin) kamu yararına (Allah'ın kullarına) tahsis edilerek, devamlı olarak başkalarının temellükünü engellemek, durdurmak olduğuna göre; birinci kayıt, intifa hakkı veya mülkiyetin Allah'ın kullarına tahsisi şeklindedir. İkincisi, bu durdurma ve alıkoymanın devamlılığıdır. Sözlük anlamında bu iki kayıt yoktur (Akgündüz, 2013: 80).

Türk Medeni Kanunu'nun 101. maddesine göre vakıflar, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır. Bir malvarlığının bütünü veya gerçekleşmiş ya da gerçekleşeceği anlaşılan her türlü geliri veya ekonomik değeri olan haklar vakfedilebilir (Türk Medeni Kanunu [TMK], 2001: madde 101). Türk Dil Kurumu (TDK) ise vakfı; bir hizmetin gelecekte de yapılması için belli şartlarla ve resmî bir yolla ayrılarak bir topluluk veya bir kimse tarafından bırakılan mülk, para" şeklinde tanımlamıştır (Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük; <http://www.tdk.org.tr/index.php?option>).

Vakıf, bir malı ammenin mülkü hükmünde olmak üzere bir veya birkaç gayeye müebbeden tahsis etmektir (Berki, 2013: 81). Daha geniş bir deyişle; bir kişi, sahip olduğu malların bir kısmını veya tamamını, Allah'ın rızasını kazanma niyetiyle, halkın herhangi bir ihtiyacını gidermek üzere, dini, hayri ve sosyal bir gayeye müebbeden tahsis ederse, malını vakfetmiş, yani bir vakıf müessesesi kurmuş olur. Böyle bir davranışın arkasında bir mecburiyet veya zorlama değil, dini ve kültürel değerler yatmaktadır. Öyleyse İslam vakfını, mali imkân sahibi bir Müslüman'ın şahsi mallarından bir kısmını kamu hizmetini görece kuruluşlara dönüştürmesi fiili olarak tanımlamak mümkündür (Kazıcı, 2014: 33).

Vakıf kelimesi aslında İslami bir kelimedir. Çoğulu "evkaf" ve "vukûf"tur. Vakıf yerine bazen "sadaka" kelimesi kullanılsa da "hayrat" kelimesi çok sık kullanılmıştır (Vakıflar Genel Müdürlüğü [VGM], 2012: 11). Vakıf ile birlikte çokça kullanılan bazı kelimeler ve manaları şöyledir: Vâkıf, vakfeden kişi; mevkuf, vakfedilen şey ve vakfa mevzu olan her türlü değer; mevkûfun leh, hakkında vakıfta bulunulan herhangi bir şey (Güler, 2011: 20).

1.2. Vakfın Amacı

Vakfın amacı, vakıf mallarının harcanacağı maksadı tanımlamak için kullanılan bir tabirdir. Vakıfların temel kuruluş amaçları toplumsal dayanışma ve yardımlaşmadır. Vakıfların genel amaçları içinde ekonomik ve mali bakımdan güçsüz durumda olanları desteklemek, güçlendirmek ve onların sosyal ve ekonomik durumlarını düzeltmek vardır. Vakıflar bir yandan doğrudan doğruya kamu hizmetleri yaparlarken diğer yandan da bir kısım ihtiyaç sahiplerine direkt olarak ekonomik ve mali yardımlarda bulunmaktadır (<http://www.hakkindabilgi2016.com/vakif-nedir-kisaca-10053.aspx>).

Vakıf kurucusu, Medeni Kanun hükümlerine göre bir vakıf kurmaya karar verdiğinde vakfın amacını belirlerken bu amacın belirli (muayyen) bir gaye olmasına, sürekli olmasına ve bu amacın gerçekleştirilmesinin mümkün olmasına dikkat etmelidir (<http://vgm.gov.tr/sayfa.aspx?Id:41>).

Vakıfların, çok geniş amaç yelpazesinde kurulabilmekte olduğu görülmektedir. Önceleri dini amaçlı vakıflar varken, bugün sosyal amaçlı vakıflar, tabiat varlıklarını

koruma vakıfları, kültür amaçlı vakıflar, eğitim amaçlı vakıflar, sağlık amaçlı vakıflar kurulmakta ve amaç çeşitliliği ve zenginliği yaşanmaktadır (Durmuş, 2011: 5). Vakıfları herhangi bir teberru ve sosyal yardım faaliyetinden ayıran iki temel özellik bulunmaktadır. Bu özellikler vakıfların "süreklilik kavramına" ve "hukuki statü"ye sahip olmasıdır (Öztürk, 2001: 95).

1.3. Vakıf Çeşitleri

Vakıfları; amaçlarına, mülkiyet durumlarına, kira gelirlerine ve yönetimlerine göre çeşitlendirmek mümkündür.

1.3.1. Amaçlarına Göre Vakıflar

Amaçlarına göre vakıflar; hayri vakıflar, zürri (ehli, evlatlık) vakıflar ve avarız vakıfları olarak üçe ayrılır.

a) Hayri Vakıflar: Vakıftan toplumun yararlanması ya doğrudan doğruya veya dolayısıyla. Doğrudan doğruya yararlanan yani aynıyle intifa olunan vakıf gayrimenkullere "müessesat-ı hayriyye"; dolayısıyla yararlanan yani geliriyle intifa olunan vakıf gayrimenkullere de "müstegallat-ı vakfiye" denmektedir. Hayri Vakıflar (müessesat-ı hayriyye) vakıf camii, mektep, kütüphane, medrese, hastane, darülaceze, yol, köprü, çeşme, kuyu, kabristan, misafırhane vs. gibi günümüzün sosyal devletinin görevleri arasında bulunan müesseselerdir (Topçuoğlu, 1989: 39).

b) Zürri (Ehli, Evlatlık) Vakıflar: Vâkıfın, vakfın tevliyetini ve bütün gelirlerini kendisine tahsis ettiği vakıflara zürri ya da aile vakfi denilir. Bu tür vakıflarda vâkıf, vakıf gelirini ölümünden sonra ailesine ve nesline tahsis edilmesini şart koşmaktadır (Çınar ve Koyuncu Kaya, 2015: 7). Bu tür vakıflarda vakfedilen malların bir daha geri alınmamak üzere ebedi olarak bir hayır ve ibadet işine terk ve tahsisi suretiyle bir hayır için vakfedilmeleri asıl amaç değildir. Vakfedilen malın gelirinin tamamı veya tamamına yakını, vâkıfın evlat ve ahfadına tahsis edilmiştir. Bu tür vakıflarda hayır şartı ya sembolik veya nesebin yok olması halinde mümkündür. Muhtelif yazarlara göre Osmanlı

İmparatorluğu'nda zürri vakıflar, gerek devletin müsadere eğilimlerine, gerekse İslam miras hukukunun dağıtıcı sonuçlarından dolayı ortaya çıkmıştır (Er, 2012: 17).

c) *Avarız Vakıfları*: Avarız vakıflarını, geliri (gallesi) bir köy veya mahalle ahalisinin beklenmedik ihtiyaçlarına sarf edilmek üzere tesis edilen vakıflardır diye tarif etmek mümkündür (Akgündüz, 2013: 290). Avarız vakfı, Osmanlı İmparatorluğu'nda başlangıçta avarız adı altında toplanan muhtelif vergilerin ve bedeni yükümlülüklerin karşılanması amacıyla mahalle veya köy halkı tarafından oluşturulan ya da hayırsever zengin kimselerin para veya akar vakfetmeleri ile ortaya çıkarılmış bir kurumdur (Hızlı, 2012: 166). Avarız vakıfları, mahalle ve köylerde hastalanan fakirlerin tedavisi ve hastalık sebebiyle kar u kısıbden aciz kalanların ailelerinin infak ve iaşesi ve kimsesiz çocukların bakılıp gözetilmesi ve fukara cenazelerinin teçhiz ve tekfini gibi insani gayelerle yapılan vakıflardır ki, bunların cemiyet hayatının icaplarına ne kadar uygun olduğu izaha muhtaç değildir (Çınar, 2013: 84). Mustafa Çınar tarafından derlenen "Ali Himmet Berki'nin vakıf hukuku yazıları"nda da belirtildiği gibi avarız vakıfları; fakirlerin tedavisi yanında, hastalık sebebiyle geçimini sağlayamayanların ailelerinin geçimi ile, kimsesiz çocukların bakılması ile ve vefat eden fakirlerin cenaze işlemleri ile de ilgilenmiştir.

1.3.2. Mülkiyet Durumlarına Göre Vakıflar

Mülkiyet durumlarına göre vakıflar; sahih vakıflar ve gayri sahih (irsâdi) vakıflar olarak ikiye ayrılmıştır.

a) *Sahih Vakıflar*: Sahih vakıf, özel mülkün vakfedilmesi neticesinde oluşmaktadır. İslam hukukuna göre, taşınır veya taşınmaz bir malın vakfedilebilmesi için, bu malın vâkıfın kendi mutlak mülkiyeti altında olması gerekmektedir. Vâkıfın tapulu mülkü olan bu malın, çıplak mülkiyeti (rakabe) ve tasarruf hakkıyla birlikte vakfetmesine ve böylece ortaya çıkan vakfa "sahih vakıf" denir. Buradaki sahih vakıf tabiri "geçerli vakıf" anlamında değil "gerçek vakıf" anlamındadır. Çünkü gerçek bir vakfın belirleyici özelliği, özel bir mülk iken kamu yararına ebediyen tahsis edilmiş olmasıdır (Vakıflar Genel Müdürlüğü [VGM], 2014: 29).

b) Gayri Sahih (İrsâdi) Vakıflar: Vakfın mal varlığına, özel mülkiyet alanına dahil olmayan ve olmaması gereken bir malın veya kamu hukuku alanında söz konusu bir gelir kaynağının sürekli bir amaca tahsisi işlemine "tahsis kabilinden vakıf", "irşad kabilinden vakıf" veya "gayri sahih vakıf" denir (Ertem, 1990: 11). Miri araziden olan taşınmazın menfaatinin yahut tasarruf hakkının veya her ikisinin birden hükümdar tasarrufundan yahut onun izni ile başkası tarafından belirli bir amaca tahsis edilmesidir (Er, 2012: 19). Bu çeşit vakıflar, devlete ait olan bir arazinin, kuru mülkiyeti (rakabesi) yine devlete kalmak şartıyla, sadece gelirinin (münâfiinin) devlet başkanı veya yetkili bir şahıs tarafından, hukuken beytûmalden istihkakı bulunan bir cihete tahsisinden ibarettir. Burada devlet, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi kamu amaçlı hizmetlerin finansmanı için devlete ait arazinin gelirlerini vakıf adıyla devamlı olarak tahsis etmektedir (Durmuş, 2011: 13).

1.3.3. Kira Gelirlerine Göre Vakıflar

Vakıfları kira gelirlerine göre; İcâre-i vahideli (tek kiralı) vakıflar, icâreteynli (iki kiralı) vakıflar, mukataa vakıflar ve gedik olarak dört gruba ayrılmıştır.

a) İcâre-i Vahideli (Tek Kiralı) Vakıflar: Mütevellileri veya evkaf idareleri tarafından ay ve sene gibi geçici bir zaman için, doğrudan doğruya kiraya verilen veya bu şekilde idare olunan yerlerdir. Bu tür vakıflar, bina (müsakkafat) ve arazilerden (müstegalle) meydana gelir. Vakıfların bu kısmında ferağ ve intikal yolu ile el değiştirme mümkün değildir. Buradaki durum, zaman bakımından bir kira sözleşmesine benzer. Yani tek kira sözleşmesi ile gelir getiren bu neviden vakıf akarlarda, diğer bazı vakıflarda olduğu gibi kiracıların, ömür boyu bunları tasarruf etmeleri ve ölmeleri halinde mirasçılarının intikali gibi hükümler geçerli değildir (Kazıcı, 2014: 131).

b) İcâreteynli (İki Kiralı) Vakıflar: Vakfın ihtiyacı sebebiyle, bir müddet tayin olunmaksızın, hakiki kıymetine yakın peşin bir bedel ve buna ilaveten her sene ödenen cüzi bir ücret mukabilinde kiraya verilen vakıflardır (Çataltepe, 1991: 34). Müddet açık şekilde belirtilmediği için böyle vakıfların kiralama hakkı (isticar hakkı), kiracının (müstecirin) vefatı ile varislerine ila-nihaye (sonsuzca kadar) intikal ederdi. Peşin alınan birinci ücrete icare-i muaccele (peşin kira), her sene alına cüzi ücrete icâre-i müeccele (ileride verilecek kira) denilmekte idi (Akar ve Güneş, 2002: 26). İcâreteynli vakıfların,

vakıflarla olan ilgisi, çıplak mülkiyetin vakıfta kalması, her yıl tediyesi (ödenmesi) gereken icâre-i müeccelenin ödenmesi, şayet mutasarrıfın varissiz ve borçsuz ölümü halinde, vakfa geri dönecek olmasından ibarettir (Öztürk, 1995a: 256).

c) Mukataalı Vakıflar: Mukataa sözcüğü "arazinin kesime verilmesi, belli bir kira karşılığı birine bırakılması" anlamına gelir (Durmuş, 2011:11). Arsası vakıf ve üzerindeki bina ve ağaçlar mülk olan akarda, mutasarrıfı tarafından her sene vakfı tarafına verilmek üzere, arsa için tayin edilmiş olan senelik kira bedeline "mukataa", "icâre-i zemin" veya "icâre-i seneviye" denir (Öztürk, 1995a: 256). Buna göre mukataalı vakıf kiracısı taşınmaz üzerindeki bina, tesis veya ağaçların sahibi sıfatıyla taşınmaz üzerinde sürekli bir hak sahibi olmaktadır. Bu yüzden mütevellinin izniyle bu taşınmazı başkasına devir hakkına malik olduğu gibi, kendisi ölünce bu yer, devletin belirleyeceği ölçüler içerisinde mirasçılara da geçmektedir (VGM, 2014: 35).

d) Gedik: Ticaret yapmak ve sanat icra etmek yetkisidir. Ticaret ve sanat için gelir getiren bir mülk içine konulan alet ve edevata da gedik denir. Gedığın, yani alet ve edevatın durması karşılığında mülk akarda malikinin, vakıf akarda mütevellinin izin ve rızasıyla tayin olunan kira verildikçe gediği kullanan kimsenin o mekan üzerinde kalma hakkı vardır. Bunun, böyle bir yerden çıkarılmayacağı gibi kirası da artırılamaz (Kazıcı, 2014: 39).

Özellikle Osmanlı döneminde vakıfların çoğalması sebebiyle, harap bir dükkanı kiralamak isteyen kiracılar, dükkanın istedikleri şekle getirilmesini istiyorlardı. Mesela uncu, ekmekçi ve kasap esnafından her biri kiralayacakları dükkanın içinde gerekli malzemenin bulunmasını istemekte ve harap dükkanlara talip oldukları sırada kiralayan tarafının ihtiyacından ve mali yetersizliğinden yararlanarak: 1) Belli bir miktar para vererek dükkanın tamirine sarf edilmesini; 2) Kendi mülkü olmak üzere dükkanda dolap, raf ve saire gibi hakk-ı kararı bulunan aletler yerleştirilmesini; 3) Her sene cüzi bir kira bedeli dahi vermesini şart koşarak süresiz bir kira akdi yapmayı arzu ediyorlardı. Böyle bir kira akdi sonucu yerleştirilen aletlere dedik denirdi ve bu gedik aylar sebebiyle kiracı sınırlı bir ayni hakkın (hakk-ı kararın) sahibi oluyordu (Akgündüz, 2013: 510).

1.3.4. Yönetimlerine Göre Vakıflar

Yönetimlerine göre vakıflar; mazbut vakıflar, mülhak vakıflar, müstesna vakıflar, cemaat vakıfları, esnaf vakıfları ve Türk Medeni Kanununa göre kurulan yeni vakıflar olarak altı başlık altında incelenebilir.

a) Mazbut Vakıflar: Doğrudan doğruya devlet (Vakıflar İdaresi -Vakıflar Genel Müdürlüğü-) tarafından idare olunan vakıflardır . Yani; böyle vakıfların mütevellisi de murakıbbı da (denetleyicisi) devlettir (Akar ve Güneş, 2002: 25). 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 3. maddesindeki tanıma göre mazbut vakıf; bu Kanun uyarınca Genel Müdürlükçe (Vakıflar Genel Müdürlüğüne) yönetilecek ve temsil edilecek vakıflar ile mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin yürürlük tarihinden önce kurulmuş ve 2762 sayılı Vakıflar Kanunu gereğince Vakıflar Genel Müdürlüğüne yönetilecek vakıflardır (Vakıflar Kanunu [VK], 2008: madde 3). Mazbut vakıflar kendi aralarında üç kısma ayrılmaktadır; Selatin vakıfları, mütevellisi kalmayan vakıflar ve idaresi mazbut olan vakıflar (Akgündüz, 2013: 371).

b) Mülhak Vakıflar: Mütevellileri tarafından yönetilen, mütevelliliği fer'ilerine şart edilmiş bulunan, gözetimi ve denetimi ise devlet adına Vakıflar Genel Müdürlüğüne yapılan vakıflardır (Cansel, 1988: 323). Bu vakıflar, özel durumlarını, menşe'lerini ve şahsiyetlerini muhafaza ettikleri gibi mütevellileri tarafından idare olunduklarından mazbut vakıflardan farklı olarak devlet ve idare müessesesi durumunda değildirler. Devlet bunları ancak, kanunun kendine vermiş olduğu yetkilere dayanarak sıkı bir denetime tabi tutar (Çınar ve Koyuncu Kaya, 2015: 12).

c) Müstesna Vakıflar: Müstesna vakıflar, Evkaf nezaretinin denetimi ve müdahalesi olmadan, doğrudan doğruya mütevellileri tarafından yönetilen vakıflardır. Müstesna vakıflar "eizze" ve "guzzat" vakıfları olmak üzere ikiye ayrılıyordu (VGM, 2014: 40).

d) Cemaat (Azınlık) Vakıfları: Cumhuriyet öncesinde gayrimüslim Türk vatandaşlarının oluşturduğu hayır kurumlarıdır. 1936 yılında düzenledikleri beyannameler ile Vakıflar Genel Müdürlüğündeki kütüğe tescil ve kayıtları yapılmıştır. Böylece, cemaatlere ait bu hayır kurumları "vakıf" olarak kabul edilmişlerdir. Cemaatlerinin kendi

mensuplarından seçtiği yönetim kurulları tarafından yönetilen vakıflardır (Er, 2012: 23). Bugün azınlık vakıfları, vakfiyeleri olsun olmasın vakfiyelere göre değil de verilen beyannamelere göre işlem görmektedir. Vakfiyesi olsa dahi beyanname vermeyen vakıfların vakfiyetinin tanınması söz konusu değildir (Öztürk, 1995a: 338).

e) *Esnaf Vakıfları*: Vakıflar Kanunu'nun 33. maddesi esnaf vakıflarını şu şekilde tanımlamıştır: 2762 sayılı Vakıflar Kanununun yürürlüğünden önce kurulmuş ve esnafın seçtiği yönetim kurulu tarafından yönetilen vakıflardır (VK, 2008: madde 3).

f) *Türk Medeni Kanununa Göre Kurulan (Yeni) Vakıflar*: Vakıflar Kanunu'nun 3. maddesine göre yeni vakıf; mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi ile 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na göre kurulan vakıflardır (VK, 2008: madde 3). Kanunun bu tanımından da anlaşılacağı üzere, yukarıda saydığımız vakıf çeşitleri dışında kalan ve Türk Medeni Kanunu'nun (TMK, 2001: madde 101) 101. maddesinde belirtilen "gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal toplulukları"na vakıf denilmektedir. İlgili kanunun bu maddesine göre kurularak tescili sağlanan vakıflara "Yeni Vakıf" denmektedir. Araştırmada tanımlarına yer verilmiş olan vakıf çeşitleri alt başlıklarıyla birlikte Tablo 1'de toplu olarak gösterilmiştir.

Tablo 1: Vakıf Çeşitleri

Amaçlarına Göre Vakıflar	Mülkiyet Durumlarına Göre Vakıflar	Kira Gelirlerine Göre Vakıflar	Yönetimlerine Göre Vakıflar
- Hayri Vakıf - Zürrî (Ehli, Evlatlık) Vakıf - Avarız Vakıflar	- Sahih Vakıflar - Gayri Sahih (İrsadi) Vakıflar	- İcare-i Vahideli (Tek Kiralı) Vakıflar - İcareteyenli (İki Kiralı) Vakıflar - Mukataalı Vakıflar - Gedik	- Mazbut Vakıflar - Mülhak Vakıflar - Müstesna Vakıflar - Cemaat (Azınlık) Vakıfları - Esnaf Vakıfları - Yeni Vakıflar

Kaynak: Yazar Tarafından Derlemiştir.

1.4. Vakıfların Sosyal Politika İşlevleri

İnsanlık tarihinin en eski devirlerinden bu yana toplumların, kendi yapıları içinde, o topluma mensup kişilerin sosyal yardım, sosyal dayanışma ve sosyal güvenlik ihtiyacını giderecek müesseseler oluşturdukları bir gerçektir. Çünkü bireyler sosyal dayanışma, sosyal yardımlaşma ve güvenliğe ihtiyaç duyan bir fitratta yaratılmıştır (Hızlı, 2012: 44).

Vakıf ruhunun canlı tutulabildiği bir sivil toplum atmosferi günümüzde daha şiddetle ihtiyaç duyulan sosyal adaletin sağlanmasına önemli katkılar yapabilir. Çünkü vakıflar tarihsel olarak bakıldığında sadece dini hizmetler icra eden kurumlar yapmak ve idame ettirmekle yetinmemiş, aynı zamanda muhtaçların ve yoksulların temel ihtiyaçlarını karşılamak, eğitim ve sağlık hizmetlerin dönük kurumlar inşa etmek, bayındırlık hizmetleri yapmak ve hatta şehirlerin kuruluşuna ve gelişmesine katkıda bulunmak gibi yelpazesi oldukça geniş fonksiyonlar yerine getirmişlerdir (Uzun, 2016: 33). İnsanların bu ihtiyaçlarını gidermeye yönelik kurulan vakıfların; sosyal güvenlik ve sosyal yardım, sosyal sorumluluk kazandırmak, sosyal çatışmayı engellemek ve sosyal bütünleşmeyi sağlamak gibi sosyal politika işlevleri bulunmaktadır.

1.4.1. Sosyal Güvenlik - Sosyal Yardım

Vakıf kurumunun tarih boyunca sosyal güvenlik ve sosyal yardım fonksiyonlarını içinde barındıran bir niteliğe sahip olduğu bilinmektedir. Bir riske mazur kalanlara ve genel olarak topluma, vakıflar yoluyla sağlanan hizmetleri, diğer kişisel yardımlardan ve bu günkü sosyal yardım ve güvenlik hizmetlerinden ayıran önemli bir farka, vakıf hizmetlerin taşıdığı psikolojik boyuta işaret etmek gerekmektedir. Vakıf kurumu yoluyla sağlanan yardım veya hizmet bireyden bireye olup, onur kırıcı bir niteliğe sahip olmamaktadır. Kişi yardımı belirli bir kimseden sadaka niteliğinde değil, amacı belirlenmiş bir kurumdan yardım şeklinde almaktadır (Özaydın, 2003: 18).

Sosyal güvenlik hizmeti vermeye yönelik vakıflardan bazı örnekler şöyle sıralanabilir (Doğan, 2006: 14):

a) Kimsesiz çocuklara, öksüzlere, yetimlere, muhtaçlara yardım vakıfları.

- b) Cüzzamlılara, körlere, dilsizlere yardım, akıl hastanesi ve diğer hastane vakıfları.
- c) Fakirlerin ve kimsesizlerin cenazelerinin kaldırılması vakıfları.
- d) Borçları veya müflis duruma düşmeleri sebebiyle hapsedilenlere yardım edilerek hapisten kurtarılmalarını sağlamaya dönük vakıflar.
- e) Ticaret ve sanatta işi bozulanlara yardım eden vakıflar.
- f) Tohumluk temin edemeyen fakir çiftçilere ödünç tohumluk temin eden vakıflar.

Sosyal yardım, bir tehlikeye maruz kalan veya kalmayan insanların, herhangi bir karşılık (ücret, prim vs) almaksızın çeşitli ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan hizmetlerdir. Sosyal yardımlar genellikle daha güçlü kişilerden veya kurumlardan zayıflara doğru mali bir transferi anlatır. Vakıflar kanalıyla yapılan sosyal yardımlarda ise transfer yapılan taraf çoğunlukla vakıf kurucusu tarafından bilinmemekte, sadece özellikleri belirtilmektedir (Koyunoğlu, 14: 61). "Vakıfların başlıca gayelerinden biri de fakirlere, acizlere, muhtaçlara yardımdır. Yer yer kurulan imarethaneler bu maksatla tesis edilmiş olduğu gibi, vakıf gelirlerinden fakr-ü zaruret sahiplerine hisse ayrılması da aynı maksadı istihdaf eder" (Çınar, 2013: 100) diyen Ali Himmet Berki de vakıfların sosyal yardım fonksiyonuna işaret etmektedir.

Vakfın tarihi süreci dikkate alındığında, sosyal yardımın fakirlikle mücadele sınırını aştığı, insanlığın yücelmesine, hayatın güzelleşmesine, insan haysiyetine yaraşır asgari bir seviyenin sağlanmasına yönelik faaliyetlere yöneldiği ve bu sayede vakıf hizmetlerinden fakir ve yoksullarla beraber refah seviyesi yüksek diğer gelir gruplarının da faydalandığı, bu sayede vakıf sistemi ile gelir ve servet farklılaşmasının yumuşatıldığı görülmektedir (Gök, 1996: 35).

1.4.2. Sosyal Sorumluluğun Kazanılması

Vakıflar aracılığı ile kendisine sosyal güvenlik ödemesi yapılan kişiler ve bu fonun kaynağını sağlayan vakıf, karşılıklı olarak bir duygu alışverişine girerlerse bu durum hiç şüphesiz iki taraf için de yabancılaşmayı önleyici sonuçlar doğuracaktır. Özellikle vakıf kuranlar açısından düşünüldüğünde, bu kurumun insanın yabancılaşma duygusunu ne ölçüde yendiğinin, çevresiyle bütünlük ve çevresine karşı sorumluluk duygusunun yaşam

boyutlarını aşarak, gelecek nesillere ulaşması bunun en güzel örneğidir (Özaydın, 2003:18).

1.4.3. Sosyal Çatışmayı Engellemesi

Vakıflar, toplumda sosyal çatışmayı kısıtlayıcı ve engelleyici fonksiyona sahiptir. Gelir ve servet dağılımına olumlu yönde tesir eder. Vakıflar genellikle üst gelir grubuna mensup kişiler tarafından kurulduğundan, bu gruba mensup kişilerin kendi servet ve gelirlerinden ayırdıkları payın, artık özel mülkiyetten çıkararak kamu mülkiyetine geçmesi, yani toplumsallaşmasıyla birlikte alt gelir grubuna mensup kişilere bir gelir aktarımı söz konusudur. Vakıf sayesinde ortaya çıkan hasıla üst gelir grubu tarafından oluşturulmakta ve hasılanın hemen hemen tamamına yakını düşük gelirli kişiler tarafından tüketilmektedir. Dolayısıyla vakıflar, gelir dengesizliği sebebiyle toplumda ortaya çıkacak birbiriyle uzlaşmayan iki düşman sınıfın birbiriyle çatışmasını engelleyerek toplumda huzur ve barışın sağlanmasına yardımcı olur (Soysaldı, 2004: 98).

1.4.4. Sosyal Bütünleşmeyi Sağlaması

Vakıflar, hayır ve iyilik yapmayı kurumsallaştıran kurumlardır. Böylece, varlıklı olanların yoksullar üzerinde manevi baskı kurması ve fakirlerin onurlarının kırılması önlenmektedir (Ateş ve Nohutçu: 263). Vakıflar ayrıca içinde buldukları toplumda ifa ettikleri sosyal fonksiyonları sayesinde sosyal bütünleşmeye katkıda bulunurlar. Vakıf müesseseler, toplumda fertler arasında sosyal yardımlaşma, sosyal dayanışma ve işbirliğini amaç edindiğinden bu tür hizmetlerin doğal sonucu olarak fertlerin maddi ve manevi bir bütün etrafında hareket etmesine neden olmaktadır (Soysaldı, 2004:100).

Sosyal hizmet, çok yönlü neticeler doğuran bir faaliyettir. Bir yandan hizmet veren ve alanı mutlu kılarken, öbür taraftan devletin güven ve istikrarına hizmet eder. Sosyal bünyeyi istikrarlı hale getirir, devletin yüceliğini ve adaletini sergiler (Öztürk, 1995b: 28).

1.5. Vakıfların İktisadi İşlevleri

Hayatın hemen her alanında bulunan vakıfların, ekonomik yapıya etki etmek, istihdama katkıda bulunmak, tüketim, tasarruf ve yatırımlara etki etmek gibi iktisadi işlevleri bulunmaktadır.

1.5.1. Ekonomik Yapıya Etkisi

Vakıflar zirai işletmecilikten, imalat sanayi, ticaret merkezleri, konut sektörü, istihdam ve para konularına ülke ekonomisinde belirli bir paya sahiptir (Öztürk, 1995a: 25). Dar anlamda ele alındığında her vakıf amacı ne olursa olsun bir işletmedir. Hizmetin vakfın amacı doğrultusunda devam edebilmesi için vakfın bir iktisadi işletme olarak ele alınması gerekir. İktisadi boyutu olmayan bir işletmenin ayakta kalması söz konusu değildir. İşletmenin rasyonel ve karlı çalışabilmesi için ise işletmecilik prensiplerine göre çalıştırılması; üretim, yönetim, pazarlama, finansman, tanıtım, halkla ilişkiler, muhasebe ve kontrol etkenlerine uygun yönetilmesi ve faaliyette bulunması gerekir. Daha geniş anlamda bakıldığında ise milli servetin dağılımında rol oynayarak dengede durmasına yardımcı olur. Kaynakların etkin ve verimli kullanılmasına etki eder. Alt yapı hizmetlerinin gelişmesini sağlayarak kalkınma sürecini hızlandırır. Sosyal yapıyı iyileştirip sosyal depremlerin oluşmasını önleyerek huzur ortamının oluşmasına katkı sağlar. Sağlık, eğitim, bayındırlık, şehircilik sahalarında yatırımlara katılmak suretiyle devlet bütçesinin iktisadi ve ekonomik yatırımlarını yönlendirerek devletin güçlenmesine katkı sağlar. Düşük gelir grubunda yer alan insanların gelir seviyesini artırarak orta gelir grubuna sahip sınıfın çoğalmasını sağlayarak toplumsal sosyal ve siyasi istikrarı artırır. İktisadi gelişme için gerekli istikrar ortamını destekler (Yadigar, 2010: 71).

1.5.2. İstihdama Katkısı

Vakıfların birçok şekilde istihdam oluşturdukları görülür. Vakıfların istihdama katkısı şu başlıklar altında toplanabilir (Koyunoğlu, 2014: 56):

a) Yeni istihdam alanları açılması: Vakıfların inşa ettikleri kurum ve kuruluşlar yeni istihdam alanları açmışlardır. Vakıflar, vakıf eserlerin inşası, tamiri ve hizmetin

yürütülmesi sırasında eleman çalıştırmak suretiyle dolaysız olarak yeni istihdam alanları açmış veya istihdam alanlarını genişletmiştir. Maaş ve diğer harcamalarla piyasaya giren para ise istihdamı dolaylı olarak etkilemiştir.

b) Eski istihdam alanlarını genişletmesi: Vakıfların birçoğu yeni tesisler kurarak yeni istihdam alanları açarken, bir kısmı da daha önce kurulan vakıfların tesislerini ya genişleterek veya işlevini kaybetmeye yüz tutan tesisleri canlandırmak için yeni finansman girdisi sağlayarak mevcut istihdam alanlarını genişletmiştir.

c) Vakıflarda ücret politikası, asgari ücret ve iş güvencesi: Vakıflar, kuruluş amaçlarının içinde olmamakla birlikte, çalışma hayatının düzenlenmesinde de rol almışlardır. Vakıflar kanalıyla çok çeşitli alanlarda değişik hizmetler görülmesi, böylece çok değişik alanlarda ve fazla miktarda istihdam sağlanması nedeniyle, ücretlerin oluşmasında vakıfların önemli rolleri olmuştur.

1.5.3. Tüketim, Tasarruf ve Yatırıma Etkisi

Vakıf, tüketimi, toplum halinde yaşayan insan yararına düzenleyerek ihtiyaç fazlası gelir ve servetin ne yapılacağı sorusuna en olumlu cevabı vermiştir (Güleç, 2006: 11). Vakıfların kurulması ve kurulan bu vakıflara belli bir akar tahsisi ile fertlerin tasarrufa teşviki de sağlanmış olur. Çünkü kurulan bu vakfa belli bir servet ve belli bir akar temin edilmektedir. Böylece tasarruflarda kamu hizmeti lehine adeta bir döner sermaye kurulmaktadır (Özaydın, 2003: 19). Vakıflar kanalıyla hayır yollarına harcama yapılması tasarrufa aşağıdaki şekillerde etki eder (Koyunoğlu, 2014: 55):

a) Gösteriş ve lüks tüketime gitmesi muhtemel kaynakları, zaruri ihtiyaç maddelerinin tüketimine kaydırır, böylece israfı önler, tasarruf edilmesine yol açar,

b) Tüketimin zaruri ihtiyaç mallarına kaydırılması suretiyle marjinal faydanın artmasına, milli ekonomide tüketimden sağlanan toplam faydanın ve toplam tatmin duygusunun artmasına yol açar.

1.6. Vakıfların Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Bir görüşe göre en eski vakıf Milattan Önce (M.Ö.) 1280-1290 yıllarında Hitit Kralı Hattusilis tarafından kurulmuş vakıftır. Boğazköy kazılarında ortaya çıkan tablette yazılı öykü şöyledir "Kral Hattusilis düşmanı Armadataş'ı yener. Bir ev ile eklentilerini Tanrıça İşter'a tapınmak üzere vakfeder. Oğlu Duthalyas'ı bu vakfın yönetimine memur eder. Bu ev ve eklentilerini her türlü vergi ve salmalardan bağışık tutar. Her türlü saldırma ve el atmalardan korunması koşulunu koyar. Oğlu Duthalyas'ın kral olduktan sonra da bu görevi yapmaktan geri kalmamasını, tüm çocuk ve torunlarının aynı görevi sürdürmelerini ister. Yapmadıkları takdirde Tanrının lanetine uğrayacaklarını söyler" (Ballar, 1991: 4).

Vakıfların tarihini, ne zaman ve ne şekilde başladığını araştırırken, nazarları/bakışları mazinin derinliklerine doğru uzatmak gerekir. Her şeyden evvel söyleyelim ki, Müslümanlıktan evvel hukuki bir müessese halinde vakıf fikri mevcut değildi, yalnız vakıf fiili vardı ki, kadim mabetler, çeşme ve kuyular, menzilhaneler, hülasa umumun intifana arz edilmiş türlü eserler vardı. Bunlar gelip geçen ümmetlerde vakıf fiilinin mevcut olduğuna delalet eder (Çınar, 2013: 95).

Yukarıdaki paragrafta Ali Himmet Berki'nin vakıf hukuku yazılarını derleyen Hüseyin Çınar'ın yaptığı alıntıda da belirtildiği gibi mazinin derinliklerine kök salmış, çeşitli hizmet ve eserlerle insanların ihtiyaçlarını gidermiş olan vakıfların ortaya çıkışı ve gelişimi; "Batı Medeniyetinde vakıflar", "Türk Toplumları'nda ve İslam Coğrafyası'nda vakıflar" olmak üzere iki ana başlık halinde incelenecektir.

1.6.1. Batı Medeniyetinde Vakfın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Batı toplumlarında vakıf müessesine ancak Orta Çağ'da rastlanmaktadır. İlk Çağ klasik Roma Hukuku'nda henüz tüzel kişilik kavramı geliştirilemediği için, bağımsız bir teşkilatı olan mal topluluklarına rastlanmamaktadır. Hayır işleri için bir malın tahsisi, mutemet (güvenilir) bir kişi aracılığı ile yapılıyor ve bu kişiye eşyanın mülkiyet hakkı devredilerek belli bir hayır amacına malın hizmet götürmesi sağlanıyordu (Cansel, 1998: 321).

Çağdaş vakıf kurumunun Orta Çağdaki öncülerinin ve prototiplerinin ortak özelliği, vakıf kavramı ile hayır işleri ve sadaka arasındaki iç içeliktir. Orta Çağ'da Avrupa'daki vakıflar; kiliseye bağlı gelir kaynağı olarak manastırların, parasız yemek dağıtılan ve yetimlere bakılan kurumların ya da okulların işletilmesi için kullanılırdı. Rönesans Dönemi'nde tacirler eğitim ve yöredeki yoksullara yardım gibi amaçlarla çok sayıda özel vakıflar kurdular (Akar ve Güneş, 2002: 22).

a) Eski Yunan'da Vakıf: Eski Yunan'da ilk devirlerde vakıf, malın tahsis olunduğu gayeye göre kullanılması anlamına geliyordu. Sonraları ise, bir kimsenin hibe veya vasiyet yolu ile mallarını gayesinin tahakkuku için insanların yararına tahsis etmesi şeklinde uygulanmaya başlandı (VGM, 2014: 15). Eski Yunan'da, bir kimsenin bir malını diğer bir kişiye, belirleyeceği amacı değiştirmemek koşulu ile bağışlaması ya da vasiyet etmesi, o kişinin de aynı malı aynı koşullarla başka bir kişiye bağışlaması ya da vasiyet etmesi vakfa ulaşmak için kabul edilen bir yoldu (Ballar, 1991: 5).

b) Roma'da Vakıf: Roma'da cumhuriyetin sonlarına doğru hayır, güzel sanatlar ve felsefe konuları ile ilgili kurumların kurulması gereksinimi ortaya çıkmış ve vakfi yükümlülük, bağış ya da vasiyet biçiminde öngören bir düzenlemeye gidilmiştir. Ancak bu düzenlemede tüzel kişilik konusu düşünülmediğinden kötü uygulamalar önlenememiştir. Bu konuda ileri adım, Bizans hukukçuları tarafından atıldıktan sonra mallara tüzel kişilik tanınmış ve Roma'da da vakıflar kazandıkları kişilikle amaçlarına uygun olarak topluma hizmet etmeye başlamışlardır (Ballar, 1991: 5).

c) Bizans'da Vakıf: Bizans'tan önce hukuki bir yapıya oturtulmamış olan vakıf kavramı Bizans Hukukçuları ile birlikte hukuki bir temele oturtulmuştur ve vakfın hukuki yapısı ile ilgili çeşitli nazariyelerden ev fazla savunucusu bulunan nazariye Bizans Hukuku Nazariyesi olmuştur.

Vakıf müessesesinin, hukuki mahiyeti bakımından ilk örneklerini Bizans'tan aldığı fikri, birbirinden tamamen habersiz olarak H. Becker ve Marcel Morand gibi müsteşrik ve hukukçular tarafından ileri sürülmüştür. Morand bu müessese hakkında özetle şunu savunmaktadır: İlk Müslümanlarda hayır kurma fikri vardı. Kendi geleneklerine aykırı gelen, İslam Dininin veraset hakkındaki hükümlerinden kurtulmak için dini ahkama aykırı

düşmeyen bir formüle yöneldiler. Böylece, Bizans'ın, Roma Hukuku'ndan esinlenerek vakıf müessesesinin ilk örneğini sergilediği Suriye ve Mısır'daki dini müesseselerinden aldılar (Topçuoğlu, 1989: 10).

d) Günümüz Avrupası'nda Vakıflar: Vakfın, farklı dillerde ve Avrupa'da kullanılan zengin, son derece karmaşık ve bazen de kafa karıştırıcı terminolojik tanım çeşitleri vardır. Bir düzeyde; “foundation, fondation, fundacion, fundacoo, fundazione, stiftung, stichting, stiftelse, eaniia veya wakf”; ortak bir tanım olarak: özellikle halkın kullanımına belli bir amaç için (hayırseverlik anlamında kullanılmıştır) bağışlanan, ayrı ve tanımlanabilir (fon kelimesinden türetilmiştir) bir varlıktır. Ama bu uç bir tanımdır. Çünkü Avrupa'da çeşitli yasal gelenekleri ve oldukça farklı sistem temellerini tanımlamak gerekmektedir; hatta bazen Almanya ve İsviçre'de olduğu gibi aynı ülke içinde bile yasal uygulamalar ve rejimler değişebilir. Sonuçta, bir ülkede vakıf olarak tanımlanan şeyin başka bir ülkede aynı şekilde tanımlanamadığı karmaşık bir terminolojisi vardır (Anheier, 2001: 1). Bir şeyi vakıf olarak tanımlamak için aşağıdaki özelliklere sahip olması gerekmektedir (Anheier, 2001: 3):

- a) Üyelik tabanlı olmaya organizasyon
- b) Özel varlık
- c) Kendi kendini idare eden varlık
- d) Kar amacı gütmeyen varlık
- e) Kamusal bir amaca hizmet.

Günümüzde, kamu yararına çalışan ve kâr amacı gütmeyen vakıf ve dernek gibi gönüllü kuruluşlar, Avrupa'da kamu sektörü (seçimle yönetime gelenler) ve kar amaçlı özel sektör (sendikalar ve odalar dahil) yanında, üçüncü sektör ya da Avrupa bağımsız sektörü adı altında hızla örgütlenmekte; özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Doğu'su ve Batı'sı ile büyük Avrupa'nın yeniden yapılanmasında önemli görev, yetki ve sorumluluklar üstlenmektedirler. Gerçekten de 8 Temmuz - 10 Temmuz 1992'de Paris'te Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) merkezinde toplanan Yeni Avrupa Konferansı'nda (<http://www.tusev.org.tr/hakkimizdaa/vakif-senedi#.WDVZ0uS7rIU>):

- Özellikle Vakıfların hukuki ve mali statüleri ile görev, yetki sorumluluk alanlarını, başlıca sorunları ve çözüm önerilerini kapsayan bir “Avrupa İletişim Programı” geliştirilmiş;

- Avrupa Topluluğu yetkili organlarınca hazırlanan “Avrupa Dernekler Yasa Tasarısı” görüşülerek benimsenmiş;

- Üçüncü Sektör ’ün hakları ile görev ve sorumluluklarını içeren bir “Avrupa Bağımsız Sektör Beyannamesi” kabul ve ilan edilmiştir. Bu Beyanname’nin yakında bir Dünya Konferansı’na sunulması için hazırlıklar yapılmaktadır.

Bu gelişmeler paralelinde, her ülkede vakıflar ve dernekler ulusal düzeyde birlikler ya da milli merkezler oluşturmakta, her birlik aynı alandaki Uluslararası Hükümet dışı Kuruluşlarla üyelik ilişkisini güçlendirmekte, bunların başlıcaları da Üçüncü Sektör Hareketi içindeki örgütlenmede yer almaktadır.

Böylece, ulusal düzeyde tabandan oluşan gönüllü kuruluşlar hareketi, uluslararası kuruluşlarda gelişerek birinci ve ikinci sektörü etkileyen ve çoğulcu demokraside önemi gittikçe artan bağımsız üçüncü bir sektör oluşturmaktadır. Kısaca, üçüncü sektörün ulusal ve uluslararası düzeyde örgütlenmesi, demokratik gelişmenin, dışa açılmanın ve dünya ile bütünleşmenin en etkili araçlarından biri olmaktadır.

Avrupa’da kurulan vakıfların profilini incelediğimizde faaliyet ve kurucu türlerine göre ayrıştırıldığını görürüz. Avrupa’da vakıfların faaliyet ve kurucu çeşitlerine göre en yaygın türleri şunlardır (Anheier, 2001: 5):

Faaliyet Türlerine Göre Avrupa’da Vakıflar: Avrupa’da faaliyet türlerine göre vakıflar; hibe veren vakıflar, çalışma vakıfları ve karışık vakıflar olarak üç çeşittir.

- *Hibe Veren Vakıflar:* Belirtilen amaçlar doğrultusunda hibe verme işiyle donatılmış vakıflardır. Örneğin; İngiltere’de Leverhulme Trust, Almanya’da Volkswagen Vakfı, Hollanda’da Van Leer Vakfı ve Danimarka’da Carlsberg Vakfı gibi.

- *Çalışma Vakıfları*: Öncelikle kendi program ve projelerini işleten vakıflardır. Örneğin; Fransa'da Pateur Vakfı ve Luxemburg'da Pescatore Vakfı gibi.
- *Karışık Vakıflar*: Hem kendi program ve projelerini işleten ve hem de belli ölçüde hibe veren vakıflardır. Örneğin; Portekiz'de Gulbenkian Vakfı, İspanya'da BBV Vakfı ve Almanya'da Bosch Vakfı gibi.

Kurucu Türlerine Göre Avrupa'da Vakıflar: Avrupa'da kurucu türlerine göre vakıflar; Tek kişi (bireysel) vakıflar, kurumsal vakıflar, cemaat vakıfları ve devlet destekli veya devletçe oluşturulan vakıflar olmak üzere dört çeşittir:

- *Tek Kişi (Bireysel) Vakıflar*: Bir şahıs, grup veya aile tarafından kendi özel varlıklarının getirilmesiyle kurulan vakıflardır. Varlıklarının yapısı sermaye veya iş firmalarında para, gayrimenkul veya patentler gibi diğer paylaşımlar olabilir.
- *Kurumsal Vakıflar*: Kurumsal vakıflar çeşitli alt tiplere ayrılır. En önemli türü şirketle ilişkili veya şirket sponsorluğunda olan vakıflardır. Kurumsal vakıflar yönetim ve idare anlamında aile şirketlerine yakındır.
- *Cemaat Vakıfları*: Bir havuz geliri ve çeşitli kaynaklardan sağlanan gelirleri (bireysel, kurumsal, kamusal) belirlenen toplumsal amaçlar için hibe veren vakıflardır.
- *Devlet Destekli veya Devletçe Oluşturulan Vakıflar*: Kamu idaresi tarafından oluşturulan veya kamu sektörü desteği ile vakfiye veya giderleri desteklenerek kurulan vakıflardır. Örneğin; Almanya'da Federal Environmental Vakfı, Fransa'da Fondation ve Norveç'te Government Petroleum Fonu gibi.

2009 Yılı Avrupa Vakıf Tüzüğünde bulunan Avrupa Komisyonu Fizibilite Çalışmalarına göre Avrupa'da çoğunluğu kamu yararına çalışan 110.000'den fazla vakıf bulunmaktadır. Bu vakıflar yıllık ortalama 83 Milyar Euro harcama ile sayılarını yıldan yıla arttırmışlardır. Avrupa Komisyonu Fizibilite Çalışmalarına göre; bu vakıflar toplamda

en az 350 Milyar Euro özkaynak tutarına ulaşmaktadırlar. Avrupa'daki vakıfların % 30 gibi büyük bir kısmı araştırma ve eğitimin geliştirilmesi, onu takip eden % 25'lik kısmı sosyal amaçlı girişimler ve % 17'lik kısmı da sağlık koruma sektöründe faaliyet göstermektedir. Vakıflar aynı zamanda işgücü piyasasında da büyük rol oynamaktadır. Tahminlere göre, Avrupa vakıf sektöründe profesyonel olarak 1 milyon insan çalışmakta iken yaklaşık 2,5 milyon insan da gönüllü olarak bu vakıflarda çalışmaktadır (www.efc.be/philanthropy-sector/faq/).

e) Avrupa Vakıflar Merkezi (EFC): 1989 yılında Brüksel'de kurulan bağımsız ve uluslararası bir kuruluş olan Avrupa Vakıflar Merkezi (EFC), Avrupa'da ve dünyada faaliyet gösteren vakıfların buluşma noktasıdır. ABD'nin en büyük vakıflarından Ford Vakfı, Rockefeller Vakfı ve Carnegie Vakfı, Avrupa'nın en büyük vakıflarından Bertelsmann Stiftung ve Fondation de France gibi önde gelen yaklaşık 240 vakıf Merkez'in üyesi ve destekçisidir. Avrupa Vakıflar Merkezi'nin faaliyetleri aşağıda sıralanmıştır (<http://www.anadoluvakfi.org.tr>: 2014):

Yasal Çalışmalar: Avrupa Birliği seviyesinde ve Avrupa Birliği üye ülkelerinde vakıflar ve bağışçılar için daha elverişli bir işlevsel ortam yaratılıp, vakıflar ve bağışçıların çalışmalarının daha iyi görünürlük yoluyla teşvik edilmesinin sağlanması,

İşbirlikleri ve ağ kurma: Vakıflar, bağışçılar, devlet ve sivil toplum liderleri arasında işbirliği ve iyi örnekler yoluyla sivil toplum faaliyetlerinin güçlendirilmesi,

Avrupa Birliği İlişkileri: Avrupa Vakıflar Merkezi üyelerine hem Avrupa Birliği'nde vakıflar konulu, hem de dünya çapında vakıfların ve kurumsal bağışçıların faaliyetleri üzerine araştırma ve raporlar ile sektörden güncel haberler verilmesi,

Eğitim ve Destek: Avrupa Vakıflar Merkezi üyelerinin kurumsal yapılarının ağ kurma ve kapasite geliştirme programları yoluyla güçlendirilmesi.

Avrupa Vakıflar Merkezi'nin yönetim ve idaresi; Başkan, Governörler Konseyi ve Yönetim Kurulu, Atama Komitesi ve Denetim Komitesi'nden oluşur. Avrupa Vakıflar Merkezi'ne Avrupa ve Dünya'dan toplam 35 ülkeden üye vakıflar vardır ve bu üye

vakıfların sayısı 214'dür. Üye vakıfların ülkelere göre dağılımı, Avrupa Vakıflar Merkezi'nin internet sitesinde aşağıdaki şekilde verilmiştir (<http://www.efc.org.be>: 2014):

Avusturya 2, Belçika 7, Bosna Hersek 1, Hırvatistan 1, Kıbrıs 3, Danimarka 8, Estonya 1, Finlandiya 6, Fransa 7, Almanya 24, Yunanistan 4, İrlanda 2, İsrail 1, İtalya 46, Ürdün 1, Litvanya 1, Lichtenstein 1, Lüksemburg 2, Monako 1, Fas 1, Hollanda 14, Norveç 3, Panama 1, Polonya 3, Portekiz 7, Rusya 5, Senegal 1, Güney Afrika 1, İspanya 11, İsveç 1, İsviçre 10, Türkiye 5, Ukrayna 3, İngiltere 13 ve ABD 16.

1.6.2. Türklerde ve İslam Coğrafyasında Vakfın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

1.6.2.1. İslamiyet Öncesi Türklerde Vakıf

Orta Asya Türk topluluklarında, göçebelik dönemlerine ait vakıf örnekleri görülüyordu. Fakat bu durum, eski Türk topluluklarında sosyal yardımlaşmanın olmadığı anlamına gelmemektedir. Şamanist devrin anlatılarıyla süslü olan Dede Korkut hikayelerinde "dervişlere nezir vermek", "aç görünce doyurmak", "çıplak görünce giydirmek" gibi insanlar arasında yardımlaşmayı teşvik ve ifade eden pek çok deyim vardır. Yine eski Türklerde görülen toplu şölenler, yedirip içirme adetleri, zayıfı, yoksulu koruma ve kollama uygulamaları da toplumun ortak bilinçaltında "vakıf anlayışının" varlığına işaret eden önemli işaretlerdir (VGM, 2014: 15).

Türkler, İslamiyet'i kabul etmeden önce vakıf kurmakta idiler. Nitekim, Uygurlarda içinde bir tıp medresesi ve diğer okulları bulunan bir ibadet kurumuna gelirleriyle katkı getirmek üzere zamanın Hakanı tarafından bağ, bahçe ve arazi vakfedildiğini gösteren vakıf belgeleri bulunmuş olup, arşivlerde saklanmaktadır (Cansel, 1988: 322).

Budizm'i kabul etmiş olan Türklere ait bu vakfiyelerden biri, tahta kazık üzerine yazılmış ve bu kazık, inşa edilen bir manastırın temeline sokulmuştur. Bu belgede dikkati çeken pek çok husus bulunmaktadır. Bir tarihle başlayan belgede sene, Çin adetine göre bir hayvan ismiyle zikredilmektedir. Buna karşılık ay, Hint yıldızı ismiyle gösterilmektedir. Birkaç dini cümle, hediye ve bağışlamanın sevabından bahsetmektedir. Bundan sonra hayır sahipleri, binayı yapanlar ve belgeyi yazanların isimleri verilmektedir. Bu ve benzeri

vakfiyelerden öğrendiğimize göre Uygur vakıflarının tamamı, dini karakter taşıyan vakıflardandır (Kazıcı, 2014: 55).

1.6.2.2. Dini Süreçte Vakıf

Dini süreçte vakıf başlığı altında; vakıf kavramının asli unsurlarıyla ete kemiğe bürünmüş hale getirilmiş olan vakıfların tanıtımında "İslamiyet ve vakıf" ile "İslamiyet sonrası Türklerde vakıf" olmak üzere iki alt başlık kullanılacaktır.

a) İslamiyet ve Vakıf: Maddi bir karşılık beklemeden başkalarına yardım etme gibi ulvi bir düşüncenin ürünü olan vakıf müessesesi, yüzyıllardan beri İslam ülkelerinde büyük önem verilen, sosyal ve ekonomik hayat üzerinde derin etkileri olan bir kurumdur. Vakıf müessesesi hiçbir medeniyette, İslam medeniyetinde olduğu kadar köklü ve hedefine uygun bir fonksiyona ulaşmamıştır (Hızlı, 2012: 59).

Uzun süreden beri, İslam aleminde önem kazanmış, sosyal, ekonomik ve kültürel hayat üzerinde derin tesirler meydana getirmiş olan vakfın, tarihte ilk olarak ne zaman tesis edildiğine dair kesin bir bilgiye henüz sahip değiliz. Geleneksel İslam anlayışına göre ilk vakıf, Hz. İbrahim tarafından hac yollarının yapılması, Zemzem kuyusunun tamir ettirilmesi ve Kabe-i Muazzama'nın vakfedilmesi ile başlar (Kazıcı, 2014: 53).

İslam Hukuku açısından birçok İslam yazarına göre ilk vakıf müessesini meydana getiren Hazret-i Ömer olmuştur. Hazret-i Muhammet'in hicret ettiği Medine şehrindeki Eemg adını taşıyan hurmalığını vakfederek ilk İslam vakfını meydana getirdiği ileri sürülmektedir. Rivayet olunduğuna göre Hz. Ömer, kendi mülkiyetinde bulunan bu hurmalığın akıbeti hakkında Hz. Muhammet'ten fikrini sorar, O da cevaben, burayı vakfetmesini ve semeresini fukaraya vermesini söyler. Vakıf müessesesi İslamiyet'ten önceki devirlerde de mevcuttur ancak İslam Medeniyetinde, bu müessese gelişmiş ve büyük bir uygulama sahası bulmuştur. Emeviler ve Abbasiler döneminde vakıf sayısı artmış, bunun sonucu Abbasiler döneminde vakıflar nezareti adında tüm vakıfları denetleyen ve onların işleyişini bir düzene bağlayan örgütler kurulmuştur. Hicretin 3. yüzyılından itibaren vakıf, Endülüs'ten (İspanya) Endonezya'ya, Orta Asya'dan Güney

Afrika'ya kadar uzanan geniş İslam Coğrafyasında yaşayan toplumların toplumsal, siyasal ve ekonomik yapılarına kök salmıştır (Er, 2012: 9).

Vakfın İslami temellerini oluşturan bir çok ayet-i kerime ve hadis-i şerif bulunmaktadır. Bu ayet ve hadisler; akrabanın, yetimin, fakirin ve yolcunun bakılıp gözetilmesi; verilen nimetlerin Allah yolunda harcanması; "sadaka-i cariye" olarak tabir edilen ve insanların hayrına yapılan yol, köprü gibi sadakanın kişinin ölümünden sonra da insan için hayır olarak amel defterine yazılacak olması gibi hayır yapmayı ve vakfetmeyi tavsiye eden konulardan oluşmaktadır. İslam toplumlarında vakıflar, bütün sosyal sahalarda faaliyet gösteriyorlardı. Vakıflar, fukaranın ihtiyaçlarının karşılanmasından, borçluların borçlarının ödenmesine, sağlık hizmetlerinin yerine getirilmesinden, göçmen kuşların doyurulması ve beslenmesine kadar birçok sahada hizmet veriyorlardı (Güler, 2011: 31).

b) İslamiyet Sonrası Türklerde Vakıf: Türklerin İslamiyet'i kabulü, bilhassa Abbasi Devleti'nin parçalanarak yerine Selçuklu Devleti'nin kurulmasıyla doğudaki Müslüman ahali Türklerin egemenliğine girmiş; bu suretle Türkler İslam Dini ve Hukukunun geliştirdiği vakıf müessesesini yaygın hale getirmeye başlamışlardır (Cansel, 1988: 32).

Tuğrul Bey'den itibaren İslam dünyasının değişik yerlerini cami, medrese, kütüphane, hastane, imaret, zaviye ve kervansaraylarla dolduran Selçuklular, buralara büyük vakıf gelirleri bağladılar. Hatta bilim yuvası olarak medreselerin devlet eliyle teşkilatlanması, ilim tahsilinin ücretsiz olması ve bunun İslam dünyasına yayılması Selçukluların sayesinde oldu. Büyük Selçukluların bu uygulamasını Anadolu Selçukluları ile diğer Anadolu beylikleri de aynen sürdürdü Onlar da inşa ettikleri çok sayıda müesseseye zengin vakıf kaynakları tahsis edip, Anadolu'daki sosyal, iktisadi ve her türlü hayri yatırımları büyük ölçüde vakıflar marifetiyle yaptılar (VGM, 2014: 19).

Osmanlılarda ilk önemli vakfın, Orhan Bey zamanında (1356) kurulduğunu görüyoruz. Osmanoğullarının Bursa'yı başkent yaptıklarında Orhan Gazi, Bursa'da inşa ettirdiği camii ve zaviye vakıflarının nezaretini (yönetimini) veziri Sinan Paşa'ya vermiştir. Osmanlı medrese ve okullarının çok büyük bir kısmı vakıf eserleridir. Halk sağlığını, eğitimi, sosyal yardım ve sosyal dayanışmayı amaçlayan vakıf müessesesi o devirde ruhları

öylesine sarmıştır ki, sultanlar, devlet adamları ve ülkenin zenginleri birbirinden daha güzel vakıf inşa etmek için yarışmışlardır (Çataltepe, 1991: 22). Osmanlı yöneticileri, sadece kendi adlarına vakıf yapmakla yetinmediler. Onlar, başkaları tarafından yapılan ve geliri azalan vakıflara da yardımda bulundular. Meşhur vakıflar arasında padişahların maddi yardımları ile senelik bütçelerini denkleştiren vakıflar az değildir (Kazıcı, 2014: 82).

Osmanlı Devleti'nde kurulan vakıfların, insanlar arasında din, dil, ırk gibi farklılıkları dikkate almaksızın herkes yönelik olması, huzur, dayanışma, yardımlaşma ve güven ortamının yerleşmesini sağlamıştır. Vakıflar, toplumda sosyal birlik ve bütünlüğün oluşmasına da katkıda bulunmuşlardır (Hızlı, 2012: 121).

Osmanlılar, fethettikleri yerlerdeki vakıflara dokunmadan, eskiden beri vakfın şartı ne ise ona riayet ediyorlardı. Nitekim konu ile ilgili pek çok vesika, Osmanlı sultanları tarafından fethedilmeden evvel, çeşitli vilayetlerde bulunan Osmanlı öncesi vakıfların şartlarına yeni idareciler tarafından aynen riayet edildiğini göstermektedir. Vakıflar her türlü dış müdahaleye kapalı olduklarından hiç kimse ve hatta hükümdarlar bile bunların statülerini değiştirmeye yeltenmezlerdi. Bu yüzden Osmanlılar, vakıfların, kurucularının şartlarına uygun olarak idare edilmesi prensibine titizlikle riayet ediyorlardı (Soysaldı, 2004: 94). Bu günkü manada Evkaf-ı Hümayun Nezareti'nin kurulmasında kadar vakıflar çeşitli makamlar tarafından yönetilmiştir. Genel yönetimi vakfiyelerdeki şartlara göre değişen bu nezaretler şunlardır (Kahraman, 2006: 2):

- a) Sadırali Nezareti
- b) Şeyhül İslam Nezareti
- c) Babüssaade (Kapı) Ağası Nezareti
- d) Darüssaade Ağası (Haremeyn Evkafı) Nezareti.

Darphane-i Amire Nezareti'ne havale edilmiş vakıfların çoğalması ve işlerin ağırlaşması üzerine 24 Eylül 1926 tarihinde Darphane-i Amire Nezareti'ne bağlı vakıfları yönetmesi için Evkaf-ı Hümayun Nezareti kurulmuştur. Nazırlığa eski Darphane nazırı ve Mütevellî kaymakamı Hacı Yusuf Efendi getirildi (Kahraman, 2006: 6).

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) toplandıktan sonra Anadolu'da yeni hükümet kurulması için derhal çalışmalara başlanmış, bu maksatla 2 Mayıs 1336/1920'de "Büyük Millet Meclisi İcra Vekillerinin Suret-i İntibahına Dair Kanun" çıkarılmıştır. Bu Kanunun 1. maddesinde 11 kişilik İcra Vekilleri Hey'et'inin başında "Şer'îye ve Evkaf Vekaleti"ne yer verilmiştir. Böylece 2. Meşrutiyet'in ilanından sonra düşünülen, vakıfların bir "Umum Müdürlük" halinde Meşihat'e bağlanması fikri bir bakıma gerçekleşmiştir. Ancak, müessesat-ı diniye ile evkafın birleştirilmesiyle kurulan teşkilatın adına "Meşihat", başına getirilen kişiye de "Şeyh-ül İslam" yerine "Şer'îye ve Evkaf Vekili" denmiştir (Öztürk, 1995a: 86).

İkinci maddesi ile "Şer'îye ve Evkaf Vekaleti"ni kaldıran 429 sayılı Kanunun, 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe konulması üzerine, bir asırdır kabinede Bakanlık düzeyinde temsil edilen vakıf müessesesi, siyasi vasfı olan bir vekil yerine, memur olan bir Genel Müdür tarafından yönetilmek üzere Başbakanlık'a bağlı Umum Müdürlük halinde yapıya kavuşturulmuştur (Öztürk 1995a: 92).

5 Haziran 1935 tarihinde yürürlüğe giren 2762 sayılı Vakıflar Kanununun ek ve değişiklikleri gereğince görev yapan Vakıflar Genel Müdürlüğü; mazbut vakıfları yönetmekte, mülhak ve yeni vakıflarla cemaat ve esnaf vakıflarının da devlet adına teftiş ve denetimini yapmaktadır (Akar ve Güneş, 2002: 60).

1924 yılında Şer'îye ve Evkaf Vekaleti'nin kaldırılmasıyla birlikte Genel Müdürlük bazında yönetilmesine karar verilen vakıflar; temel görevlerini 1935 tarihli 2762 sayılı Vakıflar Kanunu'ndan alarak Vakıflar Genel Müdürlüğü olarak çalışmaya başlamış; 1935 tarihli Kanunda meydana gelen çeşitli değişikliklerden sonra kamu tüzel kişiliğine haiz, Başbakanlığa bağlı Vakıflar Genel Müdürlüğünün bu günkü yapısına ilişkin esaslar 2008 yılında çıkarılan 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ile belirlenmiştir.

Bu Kanun; vakıfların yönetimi, faaliyetleri ve denetimine, yurt içi ve yurt dışındaki taşınır ve taşınmaz vakıf kültür varlıklarının tescili, muhafazası, onarımı ve yaşatılmasına, vakıf varlıklarının ekonomik şekilde işletilmesi ve değerlendirilmesinin sağlanmasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesi; Vakıflar Genel Müdürlüğünün kuruluşu ile Genel Müdürlüğün teşkilat, görev, yetki ve sorumluluklarının düzenlenmesi amacıyla

hazırlanmıştır (Vakıflar Kanunu -VK-, 2008: madde 1). Bu Kanun; mazbut, mülhak ve yeni vakıflar, cemaat ve esnaf vakıfları ile Vakıflar Genel Müdürlüğünü kapsar (VK, 2008: madde 2).

Vakıflar Genel Müdürlüğü ilk olarak kurulduğunda Başbakanlığa bağlı, özerk, özel bütçeli, kamudaki ilk meclisi yapıya sahip olarak kurulmuştur. Kronolojik olarak sıralayacak olursak Vakıflar Genel Müdürlüğünün bağlı olduğu mevzuat Tablo 2’de gösterildiği gibi sıralanabilir (Çoruhlu, 2013: 48):

Tablo 2: VGM'nin Vakıf Konseptindeki Temel Mevzuat Yapısının Kronolojisi

Kanun No	Tarih	Kanun Açıklaması
-	14.10.1826	Evkaf-ı Hümayun Nezaretinin Kurulması (Padişah Buyruğu İle)
-	02.05.1920	TBMM İcra Vekillerinin Suret-i İntibahına Dair Kanun
429	03.03.1924	Evkaf Vekaletinin Kaldırılarak Yerine Başbakanlığa Bağlı Vakıflar Umum (Genel) Müdürlüğünün Kurulması
2762	05.06.1935	Vakıflar Kanunu
6760	27.06.1956	Vakıflar Umum Müdürlüğü Vazife ve Teşkilatı Hakkında Kanun
1262	21.05.1970	VGM'nin sınai, zirai ve ticari yatırımlara girmesinin sağlanması
227	08.06.1984	Vakıflar Genel Müdürlüğünün Teşkilatı ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
5737	20.02.2008	Vakıflar Kanunu

Kaynak: Çoruhlu, 2013: 48

Vakıflar Genel Müdürlüğünün, Vakıflar Kanunu ile belirtilmiş olan görevleri şunlardır (VK, 2008: madde 36):

- a) Mazbut vakıfların vakfiyelerinde ve vakfiye yerine geçen hüccet, berat, ferman gibi belgelerinde yazılı hayri, sosyal, kültürel ve ekonomik şart ve hizmetleri yerine getirmek.
- b) Vakfiyelerde öngörülen hizmetlerin en iyi şekilde yerine getirilebilmesini sağlamak amacıyla Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait paralar ile malları değerlendirmek, daha fazla gelir getirici yatırımlara tahsis etmek.
- c) Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait paralar ile işletmeler kurma, kurulmuş şirketlere iştirak etme, bunların sermaye artışları hususunda karar vermek.
- d) Yurt içi ve yurt dışındaki vakıflara ait vakıf kültür varlıklarını ihya etmek.
- e) Mülhak, cemaat ve yeni vakıflar ile esnaf vakıflarının denetimini yapmak.
- f) Vakıflarla ilgili konularda; araştırma, geliştirme, eğitim, kültür ve yayın faaliyetlerinde bulunmak, ulusal ve uluslararası koordinasyonu sağlamak.
- g) Vakıf kültür varlıklarından oluşan koleksiyonlar meydana getirmek; müze, kütüphane ve kültür merkezleri kurmak.
- h) Bu Kanun ve diğer kanunlar ile Genel Müdürlüğe verilen görevleri yapmak.

Vakıflar Genel Müdürlüğü ilgili Kanun ile kendine verilen görevleri yerine getirirken "*vakıfları amaçlarına uygun yaşatmak, vakıf medeniyetini çağdaş bir anlayışla geleceğe taşımak*" misyonunu ve "*çağdaş yöntemleri ve evrenselleşen değerleri ile insanlığı vakıf ruhu ve medeniyetinde birleştiren öncü bir kurum olmak*" vizyonunu takip etmektedir (<http://www.vgm.gov.tr/sayfa.aspx?ld=115>).

Vakıflar Genel Müdürlüğünün bağlı olduğu temel ilke ve değerler 2015 yılı idari faaliyet raporunda Tablo 3'de gösterilen şekilde sıralanmıştır (<http://www.vgm.gov.tr/db/dosyalar/webicerik326.pdf>):

Tablo 3: VGM'nin Temel İlke ve Değerleri

Hayırseverlik	Yönetimini üstlendiği vakıfların hayrı şartlarını yerine getirir.
Canlı Odaklılık	Tüm canlıların faydasını gözeten bir hizmet anlayışına sahiptir.
Güvenilirlik	Tüm faaliyetlerinde karşılık beklemezsiniz dürüst ve tutarlı hareket eder.
Doğa ve Çevreye Saygılılık	Hizmet verirken doğayı ve çevreyi korur.
Sosyal Sorumluluk	Toplumsal duyarlılıkla faaliyet yürütür.
Katılımcılık	Karar almada tüm paydaşların fikirlerinden yararlanır.
Tarafsızlık	Verdiği hizmetlerde adil ve hakkaniyetli davranır.
Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik	Toplumun erişimine ve denetimine açıktır.
Milli ve Manevi Değerlere Bağlılık	Toplumsal değerleri dikkate alarak hizmet yürütür.
Erişilebilirlik	Topluma karşı güleryüzlü ve bürokrasiden uzak hizmet verir.

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü

Vakıflar Genel Müdürlüğünün en üst seviyedeki karar organı Vakıflar Meclisidir. Vakıflar Meclisi; Genel Müdür, üç Genel Müdür Yardımcısı, I. Hukuk Müşaviri olmak üzere beş; vakıf konusunda bilgi ve deneyim sahibi yükseköğrenim mezunları arasından Başbakanın teklifi ile ortak kararname ile atanacak beş; yeni vakıflarca seçilecek üç; mülhak ve cemaat vakıflarınca seçilecek birer üye olmak üzere on beş üyeden oluşmaktadır. Genel Müdür aynı zamanda Vakıflar Meclisinin de başıdır. Genel

Müdürlüğün en üst amiri Genel Müdür olup, Genel Müdüre yardımcı olmak üzere üç yardımcısı bulunmaktadır (<http://www.vgm.gov.tr/db/dosyalar/webicerik326.pdf>).

Vakıflar Genel Müdürlüğü merkez ve taşra teşkilatından meydana gelmektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü merkez teşkilatı 7 (yedi) adet ana hizmet birimi, 5 (beş) adet danışma ve denetim birimi ile 2 (iki) adet yardımcı hizmet biriminden; taşra teşkilatı ise 25 (yirmibeş) adet Bölge Müdürlüğü ile 1 (bir) adet İşletme Müdürlüğünden oluşmaktadır (<http://www.vgm.gov.tr/db/dosyalar/webicerik326.pdf>).

Genel Müdürlük Merkez Teşkilatı:

a) Ana Hizmet Birimleri

- Vakıf Hizmetleri Daire Başkanlığı
- Hayır Hizmetleri Daire Başkanlığı
- Sanat Eserleri ve Yapı İşleri Daire Başkanlığı
- Yatırım ve Emlak Daire Başkanlığı
- Sağlık Hizmetleri Daire Başkanlığı
- Kültür ve Tescil Daire Başkanlığı
- Dış İlişkiler Daire Başkanlığı

b) Danışma ve Denetim Birimleri

- Hukuk Müşavirliği
- Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı
- İç Denetim Birim Başkanlığı
- Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı
- Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği

c) Yardımcı Hizmet Birimleri

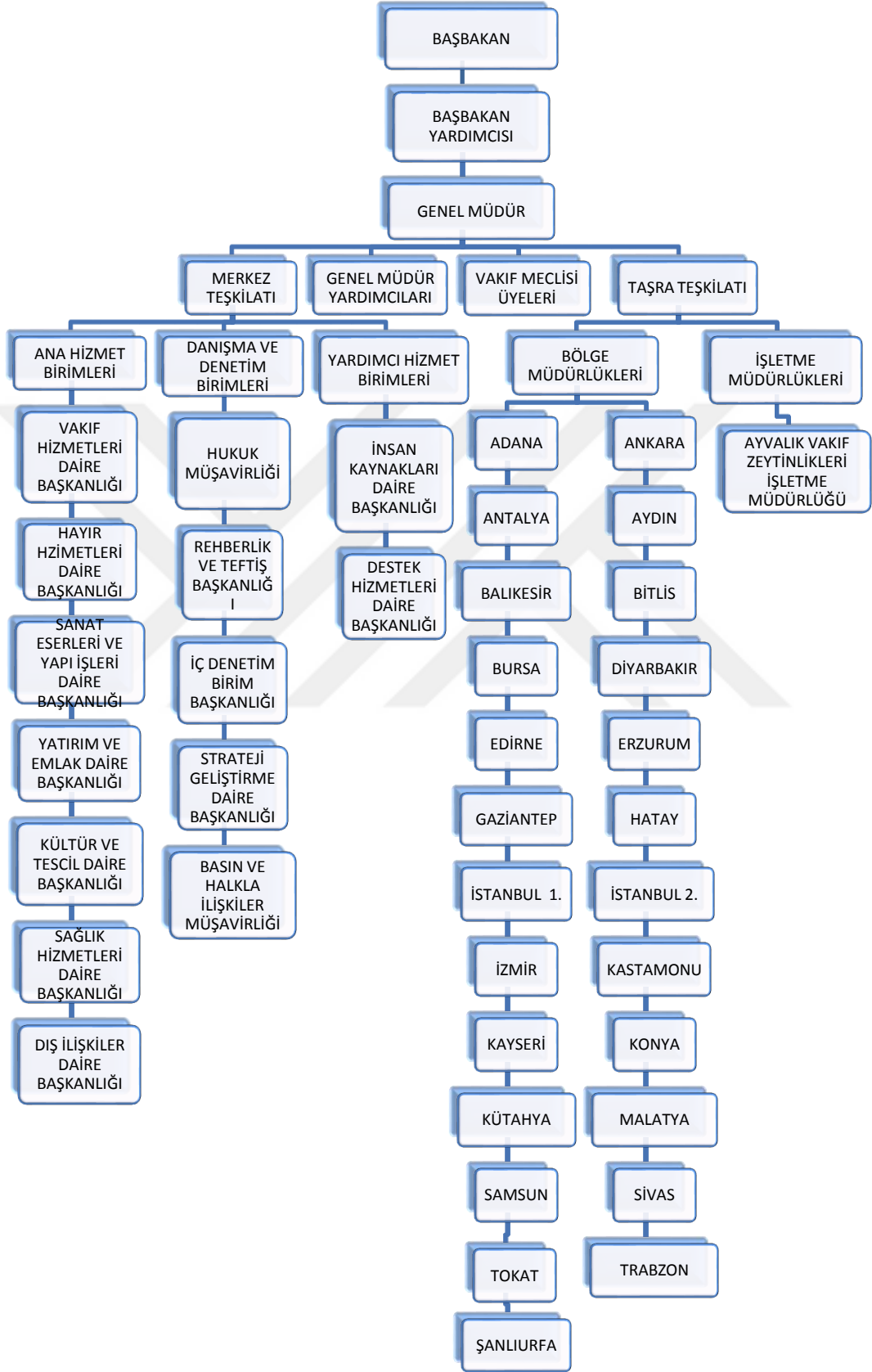
- İnsan Kaynakları Daire Başkanlığı
- Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı

Genel Müdürlük Taşra Teşkilatı:

- Bölge Müdürlükleri (25 adet)
- İşletme Müdürlüğü (1 adet) - Ayvalık Vakıf Zeytinlikleri İşletme Müdürlüğü

Vakıflar Genel Müdürlüğü teşkilat yapısı özet olarak Şekil 1'de gösterildiği gibidir (<http://www.vgm.gov.tr/sayfa.aspx?Id=67>):

Şekil 1. Vakıflar Genel Müdürlüğü Teşkilat Yapısı

2015 yılı yılsonu rakamlarına göre Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde 1.807 kişi çalışmaktadır. Bunların 444'ü Genel Müdürlükte, 1215'i Bölge Müdürlüklerinde ve 13'ü de İşletme Müdürlüğünde çalışmaktadır. Bu kadroların çalışma yerlerine ve çalışma statülerine göre dağılımını aşağıdaki Tablo 4'de gösterilmiştir (<http://www.vgm.gov.tr/db/dosyalar/webicerik326.pdf>):

Tablo 4: VGM Personelinin Çalışma Yerlerine ve Statülerine Göre Dağılımı

Birimi/Statüsü	Memur	İşçi	Sözleşmeli Personel
Merkez Teşkilatı	444	6	0
Bölge Müdürlükleri	1215	121	5
İşletme Müdürlüğü	13	3	0
TOPLAM	1672	130	5

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü

Vakıflar Genel Müdürlüğü bünyesinde çalışan personellerin % 25'ine karşılık gelen 450 kişi merkez teşkilatında, % 74'üne karşılık gelen 1341 kişi bölge müdürlüklerinde ve % 1'ine karşılık gelen 16 kişi de işletme müdürlüğünde çalışmaktadır. Çalışanların % 92'si (1672 kişi) memur statüsünde, % 7'si (130 kişi) işçi statüsünde ve yaklaşık %1'i (5 kişi) sözleşmeli personel statüsünde çalışmaktadır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü, ürün ve hizmet yelpazesi ile faaliyet alanı en geniş kurumlar arasında yer almaktadır. Bilim, kültür, sanat, sosyoloji, tarih, sağlık, eğitim, sosyal yardımlar, mimarlık ve şehircilik, çevre, yatırım ve istihdam, iktisat, idari, hukuk, ve finans gibi birçok alanda faaliyet yürütmektedir. Bu çerçevede, kuruluş mevzuatı ve ilgili diğer yasal yükümlülükler çerçevesinde Vakıflar Genel Müdürlüğünün (Vakıflar Kanununun ilgili madde -36. madde- başlığında ana hatlarıyla belirtilen) faaliyet alanları ve hizmetleri aşağıdaki gibidir (<http://www.vgm.gov.tr/db/dosyalar/webicerik326.pdf>):

a) *Muhtaç Aylığı Hizmeti:* Vakfiyelerde yer alan hayır şartlarının yerine getirilmesi amacıyla muhtaç durumda bulunan engelliler ile yetimlere aylık bağlanmaktadır. Bu kapsamda, annesi veya babası olmayan yetim çocuklar ile % 40 ve üzeri engelli olan muhtaçlara; sosyal güvencesi olmaması, herhangi bir gelir veya aylığı bulunmaması,

mahkeme kararı veya kanunla bakım altına alınmamış olması, gelir getirici taşınır ve taşınmaz malı mevcut olmaması veya olup da bunlardan elde edeceği aylık ortalama gelirin 27.09.2008 tarih ve 27010 sayılı Resmi Gazetede (RG) yayımlanarak yürürlüğe giren Vakıflar Yönetmeliği ile belirlenen muhtaç aylığı miktarını geçmemesi halinde aylık bağlanmaktadır. Ocak 2017 ayı itibariyle yetim veya engelli kişiye ödenen muhtaç aylığı tutarı 601,43 TL'dir.

Muhtaç aylığından yararlanmak isteyen yetim veya engelliler veya yasal temsilcileri başvuru formu ile Bölge Müdürlüklerine başvurmak zorundadır. 01.01.2017 tarihi itibariyle www.vgm.gov.tr internet adresi üzerinden online başvuru alınmaya da başlanmıştır.

b) Kuru Gıda ve Sıcak Yemek Hizmeti: Vakfiyelerde yazılı hayır şartlarını yerine getirmek üzere Genel Müdürlükçe kuru gıda ve sıcak yemek verilecek muhtaç sayısı belirlenerek, bu yardımların dağıtımı için gerekli yerlerde aşevleri açılmaktadır. Sosyal güvencesi bulunmayan veya geliri net asgari ücret miktarından fazla olmayanlar ile 1.7.1976 tarih ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun gereğince aylık alanlar da aşevi hizmetinden yararlanmaktadır.

Kuru gıda ve aşevi hizmetinden yararlanmak isteyen muhtaçlar başvuru formu doldurarak Bölge Müdürlüklerine başvuruda bulunmaktadır. Kuru gıda ve aşevi hizmetinden faydalanmak isteyenler için de 01.01.2017 tarihinden itibaren www.vgm.gov.tr internet adresi üzerinden online başvuru alınmaya başlanmıştır.

c) Eğitim Yardımı (Burs) Hizmeti: Vakfiyelerde yer alan hayır şartlarının yerine getirilmesi amacıyla, ailelerinin durumu yeterli olmayan ihtiyaç sahibi ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğrenim öğrencilerine eğitim yardımı (burs) yapılmaktadır.

Vakıflar Genel Müdürlüğünce ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerine aylık 60,00 TL, yükseköğrenim öğrencilerine ise aylık 250,00 TL eğitim yardımı yapılmaktadır. Burs başvuru tarihleri ilköğretim ve ortaöğretim için eğitim-öğretim döneminin açılış tarihiyle

başlayarak bir aylık süre; yükseköğrenim için ise 1 Eylül - 30 Ekim tarihleri arası olarak belirlenmiş olup başvurular www.vgm.gov.tr internet adresi üzerinden yapılmaktadır.

ç) *Gayrimenkullerin Değerlendirilmesi Hizmeti*: Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü ile idare veya temsil ettiği mazbut vakıflara ait taşınmazlar; idare imkanları veya kurum bütçesinden herhangi bir kaynak ayrılmadan kiralama, kat karşılığı, yapım karşılığı, restorasyon veya onarım karşılığı modelleri ile değerlendirilerek atıl vaziyetten kurtarılmakta ve gelir getirici taşınmazlar haline getirilmektedir.

d) *Hayrat Taşınmazların Tahsisi Hizmeti*: VGM ve mazbut vakıflara ait hayrat taşınmazlardan VGM tarafından öncelikle vakfiyeleri doğrultusunda işlem verilemeyen veya değerlendirilemeyen hayrat taşınmazlar; fiilen asli niteliğine uygun olarak kullanılıncaya kadar kiraya verilebilmekte veya VGM tarafından işlev verilmek amacıyla vakfiyesinde yazılı hizmetlerde kullanılmak üzere Genel Müdürlüğün denetiminde restorasyon veya onarım karşılığı kamu kurum ve kuruluşlarına, benzer amaçlı vakıflara veya kamu yararına çalışan derneklere tahsis edilebilmektedir.

e) *İntifa Hizmeti*: Mazbut ve mülhak vakıflarda vakfiyelerindeki şartlara göre ilgililere bırakılmış galle fazlası ve hakları; vakfiye şartı gereği vakıf evladı veya ilgilisi olduğunu ve galle fazlası almaya hak kazandığını gösteren mahkeme kararı ile başvurmaları halinde kendilerine verilmektedir.

f) *İzleme ve Kontrol Hizmeti*: Tahsisi edilen hayrat taşınmazlar Bölge Müdürlükleri tarafından sürekli kontrol edilerek; her dört ayda bir tahsis şartlarına uyulup uyulmadığının tespitine ilişkin rapor düzenlenmekte ve taşınmazın dosyasında muhafaza edilmektedir. Muhtaç aylığı bağlananların, kuru gıda ve sıcak yemek hizmetinden faydalananların, ve eğitim yardımı alan öğrencilerin yararlanma şartlarını taşıyıp taşımadıkları Genel Müdürlük tarafından yoklama belgesi ve Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (Soybis) kontrolü izin belgesi ile periyodik olarak takip edilmektedir. Mülhak, esnaf, cemaat ve yeni vakıfların beyanname verme ve bildirimde bulunma yükümlülüklerini yerine getirip getirmediikleri de VGM tarafından takip edilmektedir.

g) *Vakıf Yönetim Hizmeti*: Mazbut vakıfların temsil ve idare edilmesini kapsamakta olup; on yıl süreyle yönetici atanamayan veya yönetim organı oluşturulamayan mülhak vakıflar, mahkeme kararıyla VGM tarafından yönetilir ve temsil edilir. Mülhak vakıflarda, vakfiyedeki şartları taşımamaları nedeniyle kendilerine yöneticilik verilmeyenler bu şartları elde edinceye, küçük ve kısıtlılar fiil ehliyetini kazanıncaya veya boş kalan yöneticilik yenisine verilinceye kadar vakıf işleri VGM tarafından temsilen yürütülmektedir.

h) *Vakıf Kültür Varlıklarının Korunması ve İhyası Hizmeti*: Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM) ile idare veya temsil ettiği mazbut vakıflara ait yurt içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları; tespit ve tescil işlemleri yürütülmek, envanterleri çıkarılmak, belgeleri arşivlenmek, projeleri hazırlanmak, bakım, onarım ve restorasyonları yapılmak suretiyle korunmakta ve yaşatılmaktadır. Yurt dışında bulunan vakıf kültür varlıklarının korunması ve ihyası konusunda Dışişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) ve Türk Tarih Kurumu (TTK) ile birlikte VGM sınır ötesinde teknik destek de olmak üzere çalışmalar yürütmektedir.

ı) *Vakıf Kültür Varlıklarının Tespiti, Tescili ve Envanterlenmesi Hizmeti*: Selçuklu'dan, Beylikler Dönemi'nden ve Osmanlı'dan günümüze intikal eden vakıflara ait yurt içindeki taşınmaz vakıf kültür varlıklarının; tespit ve tescil edilmesi sağlanmakta, envanterleri çıkarılmakta, belgeleri arşivlenmektedir. Yurt dışında Osmanlı coğrafyası içerisinde Kırım, Macaristan ve Yemen'de envanter çalışması tamamlanmış olup, diğer ülkelerdeki vakıf kültür varlıklarının envanter çalışmaları için hazırlıklar yapılmaktadır.

i) *Mamul (Ürün) Satış Hizmeti*: Ayvalık Vakıf Zeytinleri İşletme Müdürlüğü tarafından üretilen/tedarik edilen zeytin ve zeytinyağı ürünleri ile bal, ezme, salata, reçel, çay, sabun ve kolonya kategorilerindeki ürünlerin; adı geçen İşletme Müdürlüğü bünyesinde 1 adet, Ankara'da 2 adet, Antalya'da 1 adet, Bursa'da 1 adet ve İstanbul'da 6 adet olmak üzere toplam 11 adet mağaza ve internet aracılığı ile satışı yapılmaktadır.

j) *Danışmanlık ve Denetim Hizmeti*: Mazbut, mülhak, esnaf, cemaat ve yeni vakıflar ile varsa bunların iktisadi işletmelerinin ve mallarının ilgisine göre vakfiyesine, vakıf

senedi hükümlerin, beyannameğine ve gayesine uygun surette ve tarzda idare edilip edilmediği ile mevzuata uygunluk denetimi VGM tarafından yapılmaktadır.

k) Vakıf Arşivlerinden Yararlandırma Hizmeti: VGM'nin varlığının temelini oluşturan vakıfların hukuki dayanağını teşkil edenler de olmak üzere her türlü bilgi ve belge; Vakıf Kayıtları Arşivi (VKA) aracılığıyla yerli ve yabancı araştırmacıların ve ilim dünyasının istifadesine sunulmaktadır.

l) Müzecilik Hizmeti: Taşınır kültür varlıkları, Bölge Müdürlüklerine bağlı olarak açılan vakıf müzelerinde çağdaş tekniklerle korunarak ve sergilenerek toplumun istifadesine sunulmakta ve gelecek nesillere aktarılmaktadır.

m) Yayın Hizmeti: Selçuklular'dan, Beylikler Dönemi'nden ve Osmanlı'dan günümüze intikal eden vakıfların; din, sosyoloji, tarih, iktisat, idare, hukuk, mimari ve şehircilik, ilim, kültür, sanat, sağlık, çevre ve eğitim ile ilgili yönlerini ortaya koymak ve toplumu bu konularda aydınlatmak, bu sayede vakıf medeniyetinin tanıtımına katkıda bulunmak amacıyla VGM tarafından yayınlar yapılmaktadır.

n) Kütüphanecilik Hizmeti: Ankara'da VGM Merkez Kütüphanesi, İstanbul'da İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi, İzmir'de Tire Necip Paşa Kütüphanesi, kurumsal internet sitesinde yer alan Vakıflar Genel Müdürlüğü Kütüphaneleri Katalog Tarama Sistemi ve Yordam Kütüphane Bilgi Belge Otomasyon Programı ile araştırmacılar ve öğrenciler başta olmak üzere toplumun her kesimine kağıt ve dijital ortamda hizmet verilmektedir.

o) Vakıf Evinden Yararlandırma Hizmeti: Ankara'da bulunan Vakıf Evi'nde; ihtiyaç sahibi kişilere, öğrencilere, hasta ve refakatçilerine ücretsiz; VGM personeli, kamu personeli ve diğer kişilere de ücretli olarak konaklama ve yemek hizmeti verilmektedir.

ö) Teknik Destek Hizmeti: Yurt dışında bulunan vakıf kültür varlıklarının tespit ve tescil edilmesi, envanterinin çıkarılması, belgelerinin arşivlenmesi, hukuki statülerinin belirlenmesi, korunması ve restorasyonu konusunda proje çizimi ve personel görevlendirme de dahil olmak üzere TİKA'ya teknik destek verilmektedir.

Özel bütçeli bir kuruluş olan Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM) görevlerini icra ederek çeşitli gelirler elde etmekte ve bu gelirleri Vakıflar Kanununun 36. maddesinde belirtilen hizmetleri yerine getirmek için çeşitli giderler yaparak harcamaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 2015 yılı yılsonu itibariyle ilgili yıl içinde gerçekleşen toplam gelir ve giderleri Tablo 5 ve Tablo 6'da ayrıntılarıyla belirtilmiş olduğu şekilde ortaya çıkmıştır (<http://www.vgm.gov.tr/db/dosyalar/webicerik326.pdf>):

Tablo 5: VGM 2015 Yılı Gelirleri

Gelir Türleri	Gelir Tutarı (TL)	Oran (%)
Kira Gelirleri	444.549.248,46	64,93
Mazbut Vakıflara Ait Taşınmaz Satış Gelirleri	79.235.677,21	11,57
Şartlı - Şartsız Bağış ve Yardımlar	1.404.525,50	0,21
İştirak Gelirleri	55.581.425,78	8,12
Faiz Gelirleri	44.334.659,36	6,48
Mazbut Vakıf Taviz Bedeli	29.498.237,61	4,31
Vakıf Yönetim ve Temsil Gelirleri	4.410.277,63	0,63
Teftiş ve Denetleme Payları	167.641,73	0,02
Diğer Gelirler	25.464.320,80	3,73
TOPLAM	684.646.004,08	100

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 2015 yılında oluşan 684.646.004,08 TL'lik gelirinin % 64,93'lük kısmı kira gelirlerinden, % 11,57'si mazbut vakıflara ait taşınmazların satışından elde edilen gelirlerden ve % 14,60'ı da iştirak ve faiz gelirlerinden elde edilmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü 2015 yılı içerisinde en az geliri ise teftiş ve denetleme payından elde etmiştir.

Özel bütçeli bir kuruluş olan Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün elde etmiş olduğu 2015 yılı gelirlerinin aynı yıl içindeki harcama alanları; personel giderleri, sosyal güvenlik kurumu devlet giderleri, mal ve hizmet alımı giderleri, cari transferler, sermaye giderleri ve borç verme olarak sıralanabilir. Cari transferler içerisinde muhtaç aylığı ödemeleri ve

öğrenci bursu ödemeleri gibi harcamalar bulunurken; sermaye giderleri içerisinde ise yatırım harcamaları ile restorasyon için yapılan harcamalar gibi giderler bulunmaktadır. Bu harcamaların tutar ve oran olarak dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (<http://www.vgm.gov.tr/db/dosyalar/webicerik326.pdf>):

Tablo 6: VGM 2015 Yılı Giderleri

Gider Türleri	Gider Tutarı (TL)	Oran (%)
Personel Giderleri	83.979.528,93	17,95
Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet Giderleri	13.704.914,93	2,93
Mal ve Hizmet Alımı Giderleri	95.004.904,40	20,30
Cari Transferler	41.524.613,51	8,87
Sermaye Giderleri	232.335.847,97	49,65
Borç Verme	1.420.000,00	0,30
TOPLAM	467.969.809,74	100

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü

2015 yılı bütçe giderlerinde % 49,65'lik orana sahip sermaye giderleri içerisinde mamul mal alımları, menkul sermaye üretim giderleri, gayri maddi hak alımları, gayrimenkul alımları ve kamulaştırılması, gayrimenkul sermaye üretim giderleri ve menkul malların büyük onarım giderleri ile gayrimenkullerin onarım giderleri bulunmaktadır. Sermaye giderlerini % 20,30'luk payla mal ve hizmet alımları izlemektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2015 yılı içerisinde toplam harcamalarının % 17,95'ine karşılık gelen 83.979.528,93 TL tutarında personel gideri için harcama yapmıştır.

Vakıf kavramı, vakıf çeşitleri, vakıfların işlevleri ve tarihi hakkında temel bilgilere yer verildiği; günümüzde vakıfların yönetim ve denetiminde yetkili kuruluş olan Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün ayrıntılarıyla tanıtıldığı birinci bölüm burada tamamlanmış olup; yapılan araştırmanın ana konusu olan Medeni Kanuna göre kurulan ve yeni vakıflar olarak adlandırılan vakıfları tanıtmak üzere ikinci bölüme geçilecektir. İkinci bölümde; kuruluşu, tescili, yönetimi, denetimi, yükümlülükleri, dağılımı ve dağıtılması konularıyla yeni vakıflar tanıtılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRK MEDENİ KANUNUNA GÖRE KURULAN (YENİ) VAKIFLAR

2.1. Türk Medeni Kanununa Göre Kurulan (Yeni) Vakıflar Hakkında Genel Bilgiler

Yeni vakıfların işlevselliğinin araştırıldığı bu çalışmada; vakıfların temel işlevleri yerine getirip getirmediğinin tespit edilebilmesi ve konunun kapsamlı bir şekilde anlaşılabilmesi için ayrıntılı bir şekilde yeni vakıfların tanıtılması gerekmektedir. Bu amaçla ikinci bölümde kuruluşundan dağılma ve dağıtılmasına kadar yeni vakıflar tanıtılacak, devamında ise işlevselliğinin araştırılması için seçilmiş vakıflarla yapılan anket uygulamasının sonuçları değerlendirilecektir.

2.1.1. Türk Medeni Kanununa Göre Kurulan (Yeni) Vakıfların Tanımı ve Unsurları

Cumhuriyet'in kurulmasından sonra, şahısların isteği üzerine, bağımsız mahkemeler tarafından kurulup, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kuruluş senedine uygunluk yönünden denetlenen vakıflardır (<http://www.vgm.gov.tr/sayfa.aspx?Id=39>). 27.02.2008 tarih ve 26800 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Vakıflar Kanunu ile 27.09.2008 tarih ve 27010 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Vakıflar Yönetmeliği, Medeni Kanuna göre kurulan bu vakıflara "Yeni Vakıf" demiş ve şu şekilde tanımlamıştır; "Mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi ile 4721 sayılı Türk Medeni Kanununa göre kurulan vakıflardır" (Vakıflar Kanunu [VK]; madde 3, Vakıflar Yönetmeliği [VY]; madde 3). Araştırmamızın bundan sonraki bölümlerinde Medeni Kanuna göre kurulan bu vakıflar "Yeni Vakıf" olarak adlandırılarak konularımızda bahsedilecektir.

8.11.2001 tarih ve 24607 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu'nun 101. maddesindeki "vakıflar, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır" tanımında bahsedilen de "Yeni Vakıflar"dır.

Medeni Kanunda belirtilen vakıf tanımına göre bir vakıfta bulunması gereken unsurlar şöyle sıralanabilir (Cansel, 1988: 324):

a) *Ehliyet*: Vakıf, gerçek kişi veya tüzel bir kişilik tarafından kurulur. Gerçek kişi vakfi sağlığında (hayatta iken) veya öldükten sonra vücut bulmak üzere kurabilir. Gerçek kişi; mümeyyiz ve reşit olmalı ve vesayet altına alınmamış olmalıdır. Tüzel kişilikler ise; yetkili organları kararıyla vakıf kurabilmektedir.

b) *Bir malın tahsisi*: Vakfın kurulabilmesi için ikinci şart belli bir malın muayyen bir amaca tahsis edilmiş olmasıdır. Malın tahsisi işlemi vakıf kuranın tek taraflı irade beyanı olup, aynı zamanda malı, vakfın amacına bağlama görevini yerine getirir.

c) *Amaç*: Vakıf, bir amacın gerçekleştirilmesi için kurulur. Tahsis edilen mal da bu amaç uğruna harcanır.

2.1.2. Yeni Vakıfların Türlerine Göre Dağılımı

Vakıflar Genel Müdürlüğünün internet sitesinde yayınlanan ve 2016 yılı Temmuz ayında güncellenen verilere göre 5.075 adet Yeni Vakıf bulunmaktadır. Bu Yeni Vakıflar'ın 1.000 tanesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV), 19 tanesi Çevre Koruma Vakfı (ÇEVKO) ve 4.056 tanesi de diğer amaçlarla kurulan Yeni Vakıflar'dır (<http://www.vgm.gov.tr/db/dosyalar/webicerik195.pdf>).

Yeni Vakıflar kapsamında;

- Sandık vakıfları sayısı : 26
- Personeline yardım amacıyla kurulan vakıf sayısı : 92
- Kamu vakfi sayısı (SYDV) hariç : 548
- Vakıf üniversitesi sayısı : 76

- Vakıf meslek yüksek okulları : 8
- Vergi muafiyeti olan vakıf sayısı : 268
- Kar amaçlı kuruluş sayısı : 1.409

2.1.3. Yeni Vakıfların Amaçlarına Göre Dağılımı

Vakıflar; hukuka uygun, belirli, anlaşılabilir ve sürekli olması kaydıyla her türlü amaç için kurulabilir. Yeni Vakıflar, vakıf senetlerinde belirtilen amaçlar doğrultusunda birden fazla sektörde faaliyet gösterebilirler. 2015 yılı içinde Yeni Vakıflarca gerçekleştirilen sektörel faaliyetler, vakıfların amaçları kapsamında Tablo 7'de gösterilen şekilde gerçekleşmiştir (<http://www.vgm.gov.tr/db/dosyalar/webicerik199.pdf>):

Tablo 7: Yeni Vakıfların Amaçları Çerçevesinde Faaliyetleri

Sektör Adı (Amaç Çerçevesinde Yapılan Faaliyetler)	Vakıf Sayısı
Eğitim	3.783
Sosyal Yardım	2.754
Sağlık	1.681
Sosyal Hizmet	1.463
Sosyo - Kültürel, Tarih	912
Diğer (tabloda sayılan amaçların dışında)	721
Mesleki Eğitim	480
Sanat	423
Bilim Teknoloji	374
Çevre	374
Kalkınma	306
Tarım ve Hayvancılık	265
Spor	250
Hukuk, İnsan Hakları, Demokrasi	249
Personele Yardım	222

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü

Yukarıdaki tabloda da belirtildiği gibi yeni vakıflar en fazla eğitim, sosyal yardım, sağlık ve sosyal hizmet alanında faaliyet göstermektedirler.

2.1.4. Yeni Vakıfların Hedef Kitleleri

Vakıfların hedef kitleleri, amaçları çerçevesinde destekleyecekleri toplum kesiminden oluşmaktadır. Vakıf birden fazla amaç için kurulabileceği ve bu amaç çerçevesinde belirleyeceği hedef kitleleri çeşitlilik gösterebileceği için bir vakıf birden fazla hedef kitleye yönelerek faaliyetlerini gerçekleştirebilir.

Yeni Vakıfların 2015 yılı beyannamelerinden derlenen yılsonu verilerine dayanılarak vakıfların hedef kitlelerine göre dağılımı Tablo 8'de gösterilmiştir (<http://www.vgm.gov.tr/db/dosyalar/webicerik309.pdf>):

Tablo 8: Vakıfların Hedef Kitleleri

Hedef Kitle	Vakıf Sayısı
Çocuklar, Gençler	3.561
Yoksullar	2.353
Kadınlar	1.912
Yaşlılar	1.794
Engelliler (Özürlüler)	1.528
Diğer	1.077
Belli Hastalığı Olanlar	929
Belli Bir Kurumda Çalışanlar/Meslek Sahipleri	501
Çevre ve doğal hayat	411

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü

Vakıfların beyannamelerinden edinilen bilgilere göre yeni vakıfların ağırlıklı olarak çocuklar ve gençleri, yoksulları, kadınları, yaşlıları ve engellileri hedef kitle olarak belirledikleri görülmektedir. Vakıfların faaliyet alanlarında edinilen bilgilerle hedef kitle konusunda edinilen bilgiler birleştirilecek olursa; vakıfların öncelikle eğitim amacına

yönelik kurulduğu ve hedef kitle olarak da çocukları ve gençleri belirlediği, ikinci olarak da sosyal yardım amacı çerçevesinde kurulduğu ve hedef kitle olarak yoksulları belirlediği söylenilebilir. Bunlara ek olarak; belli bir hastalığı olanları, belli bir kurumda çalışanları veya aynı mesleğe sahip olanları ve çevre ile doğal hayatı hedef kitle olarak seçen vakıfların bulunmakta olduğu da tablodaki verilerden anlaşılmaktadır.

2.2. Yeni Vakıfların Kuruluş Süreci

Yeni vakıfların kurulma süreci; yeni vakfın kuruluş aşaması ve yeni vakfın tescil aşaması olarak iki başlıkta incelenebilir.

2.2.1. Yeni Vakfın Kuruluş Aşaması

Yeni vakıf kurma iradesi noterde düzenleme şeklinde hazırlanan resmi senetle veya ölüme bağlı tasarrufla açıklanır (VY; 2008: madde 4). Vakıf kurma iradesinde bulunacak gerçek kişi ise fiil ehliyetine sahip olmalı, tüzel kişi ise fiil ehliyetine sahip olmakla birlikte, kuruluş statüsünde vakıf kurabileceğine ve vakfa malvarlığı özgüleyebileceğine dair hüküm bulunmalıdır (Er, 2012: 35).

Resmi Senetle Kuruluş: Gerçek veya tüzel kişilerin vakıf kurma iradesi noterde düzenleme şeklinde hazırlanan resmi senetle açıklanır. Noter resmi senedin bir örneğini 7 (yedi) gün içinde Genel Müdürlüğe (Vakıflar Genel Müdürlüğü) gönderir. Mahkemeye başvurma, resmi senedin düzenlenmesinden sonra vakfeden tarafından yapılır. Resmi senetle vakıf kurma işleminin temsilci aracılığıyla yapılması halinde, temsil yetkisinin noter tarafından düzenlenmiş temsilcilik belgesi ile verilmiş olması, bu belgede vakfın amacı ile özgülenecek mal ve hakların belirlenmesi zorunludur. Kurucular içinde tüzel kişi bulunması halinde; bu tüzel kişinin vakıf kurabileceğine ve vakfa malvarlığı tahsis edebileceğine dair hüküm bulunan kuruluş statüsünü veya yetkili organ kararını da vakıf senedi ile mahkemeye verir (VY, 2008: madde 5).

Ölüme Bağlı Tasarruf İle Kuruluş: Ölüme bağlı tasarruf yoluyla vakıf, vakfedenin ölümünden sonra tescil edilmek üzere kurulabilir. Bu yolla kurulan vakıflarda sulh hakimi vakıf kurulmasına esas belgenin bir örneğini 7 (yedi) gün içinde Genel Müdürlüğe (VGM)

gönderir. Ölüme bağlı tasarrufla kurulan vakıflarda mahkemeye başvuru, ilgililerin veya sulh hakiminin bildirimine üzerine ya da Genel Müdürlükçe (Vakıflar Genel Müdürlüğü) re'sen yapılır (VY, 2008: madde 6).

4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 106. maddesine göre, noterde düzenleme şeklinde hazırlanan vakıf senedinde; "vakfın adı, amacı, bu amaca özgülenen mal ve haklar, vakfın örgütlenme ve yönetim şekli ile yerleşim yerinin gösterilir". Maddeye göre vakıf senedinde bulunması gerekenler şunlardır (İkizler, 2007: 168):

- vakfın adı,
- vakfın amacı,
- vakfın amacına özgülenen mal ve haklar,
- vakfın örgütlenme ve yönetim şekli,
- vakfın yerleşim yeri.

Vakfın adı: Vakfın adı, vakıf kurucusu yani vakfeden tarafından belirlenmektedir. Vakfın adı serbestçe seçilebilir. Ancak yanıltıcı olmaması açısından vakfın adının amacı ile uyumlu olması gerekir.

Vakfın amacı: Vakıfta mal ya da haklar belirli ve sürekli bir amaca özgülenir. Vakfın amacında belirlilikten kasıt, mal ya da hakların ne için, ne maksatla özgülendiğinde tereddüdün bulunmamasıdır.

Vakfın amacına özgülenen mal ve haklar: Özgülenen mal ve hakların vakfın amacının gerçekleştirilmesi için yeterli olması gerekir. Aksi takdirde vakfın tescili mahkemece reddedilecek ve vakıf tüzel kişilik kazanamayacaktır.

Vakfın örgütlenme ve yönetim şekli ile yerleşim yeri: Vakfın örgütlenmesi ve yönetim şeklinden, vakfedenin vakfın organlarını belirlemesi, bunların görevlerini açıklaması gibi örgütlenme ve yönetimle ilgili konular anlaşılır. Vakfın yerleşim yerinin de vakıf senedinde gösterilmesi gerekir.

2.2.2. Yeni Vakfın Tescil Aşaması

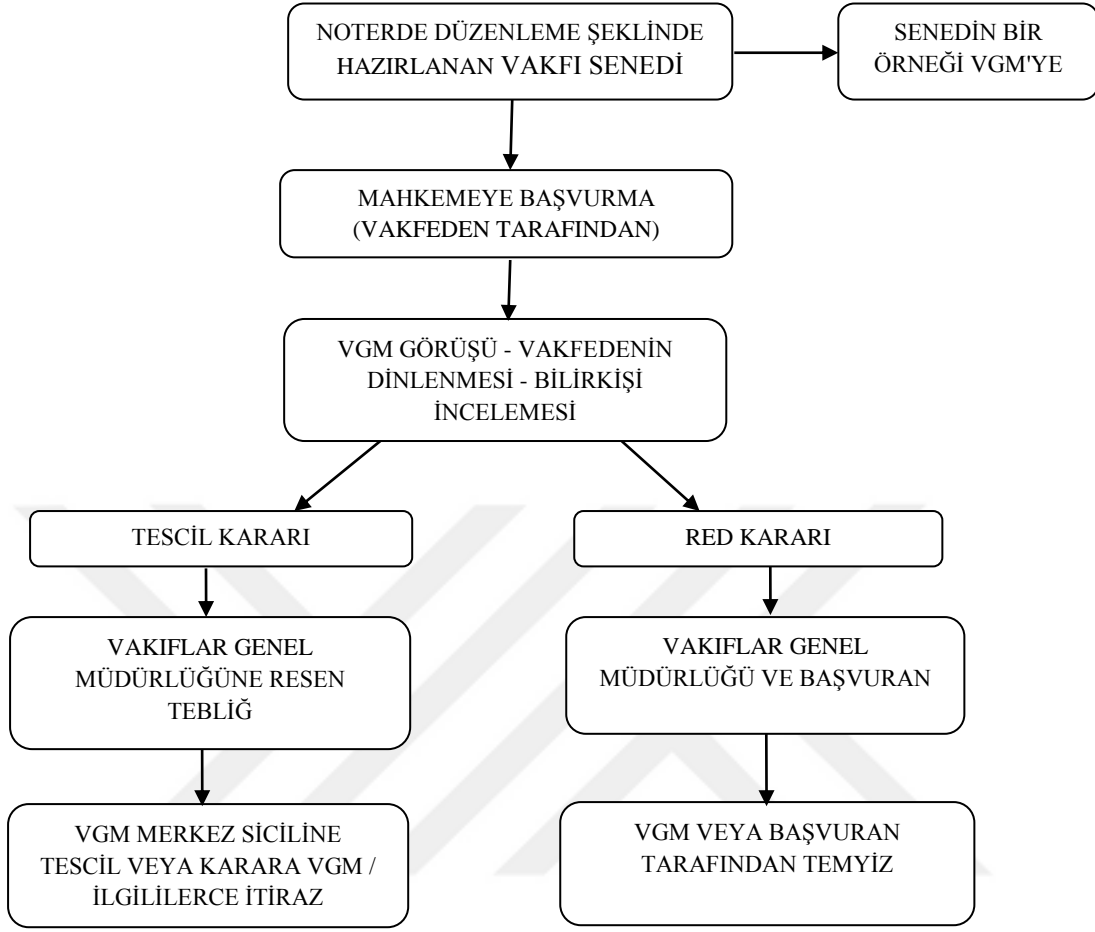
TMK 102. maddeye göre bir vakfın tescili için mahkemeye başvurma, resmi senet düzenlenmiş ise vakfeden tarafından, vakıf ölümüne bağlı tasarrufa dayanıyorsa ilgililerin veya vasiyetnameyi açan sulh hakiminin bildirim üzerine ya da Vakıflar Genel Müdürlüğüne resen yapılır. Başvurulan mahkeme mal ve hakların korunması için gerekli önlemleri resen alır.

Mahkeme, dosya üzerinden Genel Müdürlüğün (VGM) görüşünü almak, gerekirse vakfedeni dinlemek ve bilirkişi incelemesi yaptırmak suretiyle vakfın tesciline karar verir. Mahkeme tescile veya tescil isteminin reddine ilişkin olarak verdiği kararı, resmi senetle birlikte Genel Müdürlüğe (VGM) resen tebliğ eder. Tüzel kişilik kazanan vakıf, yerleşim yeri mahkemesi nezdinde tutulan, vakfeden ile vakıf adının, yerleşim yerinin, organlarının, amaç ve bu amaca özgülenen mal ve haklarının gösterildiği sicil defterine tescil edilir (VY, 2008: madde 7).

Mahkemenin, vakfın tesciline veya tescil isteminin reddine ilişkin kararlarına karşı, tebliğ tarihinden başlayarak bir ay içinde, başvuran ya da Genel Müdürlük (VGM) tarafından temyiz yoluna gidilebilir. Genel Müdürlük (VGM) veya ilgililer, vakfın kurulmasını engelleyen sebeplerin varlığı halinde iptal davası açabilirler (VY, 2008: madde 8).

Vakıf, yerleşim yeri mahkemesinin yapacağı bildirim üzerine Genel Müdürlükte (VGM) tutulan merkezi sicile kaydolunur. Merkezi sicile kaydolunan vakıf, Resmi Gazete'de ilan edilir. İlanda; vakfedenin ve vakfın adı, yerleşim yeri, amacı, mal ve hakların neler olduğu, varsa taşınmazlarının tapu bilgileri, vakfın organları ile kuruluş senedinin tarih ve sayısı, tescil kararının tarih ve sayısı ile hangi mahkemece verildiği belirtilir. İlan için yapılacak harcamalar vakıftan alınmak üzere Genel Müdürlük (VGM) tarafından karşılanır (VY, 2008: madde 9). Resmi senetle yeni bir vakfın kuruluş süreci yukarıda anlatılan kuruluş aşamalarının özeti olacak şekilde Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2: Resmi Senetle Vakıf Kuruluş Aşamaları

2.3. Yeni Vakıfların Yönetimi ve Denetimi

Vakfın bir yönetim organının bulunması zorunludur. Vakfeden, vakıf senedinde gerekli gördüğü başka organları da gösterebilir (TMK, 2001: madde 109). Vakıfların, vakıf senedindeki hükümleri yerine getirip getirmediği, vakıf mallarını amaca uygun biçimde yönetip yönetmediği ve vakıf gelirlerini amaca uygun olarak harcıyıp harcamadıkları Vakıflar Genel Müdürlüğüne ve üst kuruluşlarınca denetlenir (TMK, 2001: 111).

2.3.1. Yeni Vakıfların Yönetimi

Yeni vakıfların yönetim organları vakıf senedine göre oluşturulur ve bu vakıfların yönetim organlarında görev alanların çoğunluğunun, Türkiye'de yerleşik bulunması gerekir (VK, 2008: madde 6). Bu vakıfların organlarında ölüm, istifa ya da herhangi bir nedenle

eksilme olduğu takdirde vakıf senedindeki hükümlere göre eksiklik tamamlanır. Vakıf senedinde hüküm bulunmaması halinde öncelikle senet değişikliği yapılmak suretiyle eksiklik giderilir. Ancak;

a) Vakıf senedi değişikliğine yetkili organında eksilmeler nedeniyle karar yeter sayısının sağlanamaması halinde vakıf senedi değişikliğine yetkili organın karar yeter sayısı gözetilmeden aldığı karar,

b) Vakıf senedi değişikliğine yetkili organın bulunmaması veya hiçbir üyesinin kalmaması halinde ise icraya yetkili organın kararı,

c) İcraya yetkili organdaki eksilmeler nedeniyle karar yeter sayısının sağlanamaması halinde ise karar yeter sayısı gözetilmeden alınan karar ile mahkemeye başvurulur. Mahkemece, Genel Müdürlüğün (VGM) yazılı görüşü alınarak organlardaki eksiklik tamamlanır. Mahkeme kararını müteakip, organlardaki eksilmenin tamamlanması hususunda gerekli senet değişikliği yapılır (VY, 2008: madde 13).

Haklı sebepler varsa mahkeme, vakfın yönetim organı veya Genel Müdürlüğün (VGM) istemi üzerine diğerinin yazılı görüşü alındıktan sonra vakfın örgütünü, yönetimini ve işleyişini değiştirebilir. İstihdam edilenlere ve işçilere yardım vakıflarında, vakıf senedinin, faydalananların vakıftan faydalanma şartlarına ve idareye iştiraklerine dair hükümlerinde yapılacak değişikliklerin vakıf senedinde bu hususta yetkili olduğu belirtilen organın kararı üzerine, Genel Müdürlüğün (VGM) yazılı düşüncesi alındıktan sonra mahkeme tarafından kararlaştırılır (VY, 2008: madde 14).

Vakıflar Kanunu'nun 9. maddesinde vakıf yöneticisi olamayacaklar; "hırsızlık, nitelikli hırsızlık, yağma, nitelikli yağma, dolandırıcılık, nitelikli dolandırıcılık, zimmet, rüşvet, sahtecilik, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, güveni kötüye kullanma, kaçakçılık suçları ile Devletin güvenliğine karşı işlenen suçların birinden mahkum olanlar" şeklinde sayılmıştır. Vakıf yöneticilerinin sorumlulukları ve görevden alınmasına ilişkin hususlar ise şu şekildedir (VK, 2008: madde 10): Vakıf yöneticileri, vakfın amacına ve yürürlükteki mevzuata uymak zorundadır. Belirtilen zorunluluğa uymayanlar ile;

a) Vakfın amacı doğrultusunda faaliyette bulunmayan,

b) Vakfın mallarını ve gelirlerini amaçlarına uygun olarak kullanmayan,

c) Ağır ihmal ve kasıtlı fiilleriyle vakfi zarara uğratan,

d) Denetim Makamında tespit edilen noksanlık ve yanlışlıkları verilen süre içinde tamamlamayan, düzeltmeyen veya aykırı işlemlere devam eden,

e) Medeni hakları kullanma ehliyetini kaybeden veya görevini sürekli olarak yapmasına engel teşkil edilecek hastalığa veya maluliyete yakalanan vakıf yöneticileri, Meclisin (Vakıflar Meclisi [VM]) vereceği karara dayalı olarak denetim makamının başvurusu üzerine vakfın yerleşim yeri asliye hukuk mahkemesince görevlerinden alınabilir. Telafisi imkansız sonuçlar doğurabilecek hallerde dava sonuçlanıncaya kadar, Meclis (VM) kararı üzerine denetim makamınca, vakfın yönetiminin geçici olarak görevden uzaklaştırılması ve kayıymca yönetilmesi ihtiyati tedbir olarak mahkmeden talep edilir.

Görevinden alınan vakıf yöneticileri, Meclis (VM) üyesi olamaz ve beş yıl süreyle aynı vakfın yönetim ve denetim organında görev alamazlar. Ayrıca yukarıda sayılan c ve e bentlerinde belirtilen nedenlerle görevinden alınan vakıf yöneticileri başka bir vakfın yöneticisi ise o görevinden de alınmış sayılır ve beş yıl süreyle hiç bir vakfın yönetim ve denetim organında görev alamazlar. Vakıf yönetiminde yer alan kişiler ile vakıf çalışanları kusurlu fiilleri nedeniyle vakfa verdikleri zararlardan sorumludurlar. Vakıf yöneticileri mahkeme kararı olmaksızın görevlerinden uzaklaştırılmazlar.

2.3.2. Yeni Vakıfların Denetimi

Vakıf, organları tarafından denetlenebileceği gibi, bağımsız denetim kuruluşlarına da denetim yaptırılabilir. Vakıfların amaca ve yasalara uygunluk denetimi ile iktisadi işletmelerinin faaliyet ve mevzuata uygunluk denetimi Genel Müdürlükçe (VGM) yapılır (VK, 2008: madde 33).

2.3.2.1. İç Denetim

İç denetim, vakıf faaliyetlerinin mevzuata ve vakfın stratejik planına uygun olarak yürütülmesini; kaynakların etkili, ekonomik ve verimli kullanılmasını; bilgilerin güvenilirliğini, bütünlüğünü ve zamanında elde edilebilirliğini sağlamayı amaçlar. İç denetim vakfın risk yönetim ve kontrol süreçlerinin etkinliğini değerlendirerek sistemli ve

disiplinli bir yaklaşımla vakfın ulaşmasına yardımcı olur (VY, 2008: madde 41). Vakfın tüm iş ve işlemleri iç denetim kapsamındadır. İç denetim faaliyeti (VY, 2008: madde 42);

a) Vakfın, vakıf senedinde yazılı şartlara ve yürürlükteki mevzuata uygun yönetilip yönetilmediği,

b) Vakfın mallarının ve gelirlerinin vakıf senedinde belirtilen şartlara uygun bir şekilde etkin ve verimli olarak kullanılıp kullanılmadığı,

c) İşletme ve iştiraklere sahip olan vakıflarda bu işletme iştiraklerin sınai, iktisadi ve ticari esas ve gerekler uygun tarzda idare edilip edilmedikleri, rasyonel bir şekilde işletilip işletilmedikleri,

ç) Vakfın denetime tabi tüm birimlerinin işlem, hesap ve mali tablolarının genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ile Genel Müdürlükçe (VGM) belirlenen usul ve esaslara uygun olup olmadığı hususları dikkate alınarak defter, kayıt ve belgeleri üzerinden ve gerektiğinde işlem yapılan üçüncü şahıslarla hesap mutabakatı sağlanarak yürütülür (VY, 2008: madde 42).

Vakıf senetlerinde denetim organına yer veren vakıflarda iç denetim bizzat bu organları eliyle yapılabileceği gibi bağımsız denetim kuruluşlarına da yaptırılabilir. Denetimi yapacak bağımsız denetim kuruluşu denetlenen vakfın yetkili karar organlarınınca seçilir (VY, 2008: madde 43, 45).

İç denetim raporu (VY, Ek-7): İç denetim raporu , denetim sonucunda denetçinin de görüşünün açıklandığı metindir. Bu raporun ekinde mali tablolar da yer alır. Rapor; doğruluk, açıklık, ölçülebilirlik, yapıcılık, uygunluk, tamlık ve kararlılık temel ilkeleri çerçevesinde;

a) Denetçi kanaatini taşıyacak,

b) Doğru, tarafsız, açık, özlü ifadelerle yer verilecek,

c) Daha önce rapor edilmiş tespit ve önerileri kapsayacak,

ç) Yapılan denetimler esnasında tespit edilen iyi uygulama örneklerini gösterecek şekilde düzenlenir (VY, 2008: madde 46). Vakıf yöneticileri; yıl sonundan itibaren altı ay içerisinde yapılacak iç denetim rapor ve sonuçlarını iç denetim raporu formuna uygun olarak düzenleyerek rapor tarihini takip eden iki ay içerisinde ilgili bölge müdürlüğüne vermek zorundadırlar. Yeni vakıflar şube ve temsilciliklerini de denetleyerek her yıl verecekleri raporlarda bu alt birimlerle ilgili bilgilere yer verirler (VY, 2008: madde 39).

2.3.2.2. VGM Rehberlik ve Teftiş Kurulu Başkanlığı Denetimi

Vakıfların, şube ve temsilciliklerinin amaca ve yasalara uygunluk denetimi ile iktisadi işletme ve iştiraklerinin faaliyet ve mevzuata uygunluk denetimi Genel Müdürlükçe (VGM) yapılır. Genel Müdürlük Rehberlik ve Teftiş Başkanlığınca vakıfların (VY, 2008: madde 39);

- a) Vakıf senedinde yazılı amaçlar doğrultusunda faaliyette bulunup bulunmadıkları,
- b) Yürürlükteki mevzuata uygun yönetilip yönetilmedikleri,
- c) Mallarını ve gelirlerini vakıf senedindeki şartlara uygun kullanıp kullanmadıkları,
- ç) Vakıf iktisadi işletmeleri ve iştiraklerinin iş ve işlemleri ile gerektiğinde vakıflara ait diğer iştiraklerinin iş ve işlemleri denetlenir.

Şube ve temsilciliklerce yürütülen faaliyetlerden vakıf yönetimi ile birlikte şube yönetimi ve temsilci de sorumludur. Şube ve temsilciliklerin denetimi sonucunda; vakıf amacının gerçekleştirilmesine yeterince katkı sağlamadığı, vakıf senedine aykırı işlem yaptığı tespit edilenler ile beyanda bulunulmadan şube ve temsilciliğin faaliyete geçirilmesi halinde şube ve temsilciliğin kapatılması vakıf merkezine bildirilir (VY, 2008: madde 40).

2.3.3. Beyanname ve Bildirim Verme Yükümlülüğü

Vakıflar; şube ve temsilcilik açılış/kapanış beyannamesini, bir önceki yılın yıllık beyannamesini, yurtdışından yardım/bağış alma bildirimini, yurtdışına yardım/bağış yapma bildirimini, taşınmaz mal bildirimini, iktisadi işletme/şirket kurma bildirimini ve adres ve yönetici değişikliklerini süresi içinde Vakıflar Genel Müdürlüğüne vermek zorundadır.

2.3.3.1. Beyanname Verme Yükümlülüğü

Yeni vakıflar, şube ve temsilciliği açmadan önce şube ve temsilcilik açma beyannamesini (VY, Ek-1) vakıf merkezinin bulunduğu yerdeki bölge müdürlüğüne vermek ve elektronik ortamda da göndermek zorundadır. Vakıf tarafından, şube ve

temsilciliğın kapatılması durumunda da 30 gün içinde aynı usulle bölge müdürlüğüne beyanda bulunulur (VY, 2008: madde 17).

Vakıf yöneticileri Vakıflar Yönetmeliği Ek-2'deki beyannameyi eksiksiz doldurup her takvim yılının ilk altı ayı içerisinde bölge müdürlüğüne vermek ve elektronik ortamda göndermek zorundadırlar. Yeni vakıflar; şubelerinin muhasebe hesap planının vakıf merkezinin hesap planına uygun olmasını, yıl içindeki gelir ve giderlerini, yeni yıla devredecek makbuz bilgilerini ve mevcut paralarını gösteren yılsonu hesap durumlarını her yıl vakıf merkezine gönderilmesini, yılsonunda şubenin mali tabloları ile vakıf merkezinin mali tablolarının konsolide edilmesini sağlar (VY, 2008: madde 34).

2.3.3.2. Bildirimde Bulunma Yükümlülüğü

Vakıflar yurtdışındaki kişi, kurum ve kuruluşlardan alacakları nakdi bağış ve yardımlar ile yurtdışındaki benzer amaçlı vakıf ve derneklere yapacakları nakdi bağış ve yardımları banka aracılığı ile yaparak bir ay içerisinde bölge müdürlüğüne bildirirler. Yurtdışından bağış ve yardım alan vakıflar, Vakıflar Yönetmeliği Ek 3'deki formu, yurtdışına bağış ve yardım yapan vakıflar ise Vakıflar Yönetmeliği Ek-4'deki formu iki nüsha olarak doldurup bir ay içerisinde ilgili bölge müdürlüğüne verirler. Bildirim formuna yetkili organın karar örneği, varsa bu konuda düzenlenen protokol, sözleşme ve benzeri belgelerin örnekleri de eklenir. Bildirimin bölge müdürlüğü tarafından onaylı bir örneği ilgili bankaya verilmek üzere başvuru sahibine verilir (VY, 2008: madde 35).

Vakıflar, iktisap ettikleri veya değiştirdikleri taşınmazlarla ilgili bilgileri tapuya tescilden itibaren bir ay içerisinde taşınmaz mal bildirim formunu (VY, Ek-5) doldurarak bölge müdürlüğüne vermek zorundadırlar (VY, 2008: madde 36).

İktisadi işletme ya da şirket kuran veya kurulmuş herhangi bir şirkete iştirak eden vakıflar, Vakıflar Yönetmeliği Ek-6'daki formu doldurarak bir ay içerisinde ilgili bölge müdürlüğüne gönderirler. Herhangi bir şirket hissesini satan ve şirket ortaklığından ayrılan veya şirketini tasfiye eden vakıflar, bölge müdürlüğüne bildirimde bulunurlar (VY,2008: madde 37).

Senet değişikliğini gerektirmeyen aynı yerleşim yeri içerisinde yapılacak adres değişikliğinin değişiklik tarihinden itibaren; yönetim organına seçilenlerin isimleri ile tebligata esas adreslerinin ise seçim tarihinden itibaren 15 gün içinde ilgili bölge müdürlüklerine bildirilmesi gerekir (VY, 2008: madde 15).

2.4. Yeni Vakıflarda Şube ve Temsilcilik Açma

Vakıflar Kanunu 3. maddesine göre; şube, vakıf faaliyetlerinin yürütülebilmesi için yeni vakfa bağlı olarak açılan, tüzel kişiliği olmayan ve bünyesinde organları bulunan alt birimleri; temsilcilik ise vakıf faaliyetlerinin yürütülebilmesi için yeni vakfa bağlı olarak açılan, tüzel kişiliği ve bünyesinde organları bulunmayan alt birimleri ifade eder.

Yeni vakıflar, vakıf senedinde hüküm bulunmak kaydıyla amaçlarını gerçekleştirmek üzere şube veya temsilcilik açabilirler. Bu vakıflar, yetkili organlarınca alınacak kararı müteakip şube ve temsilciliği açmadan önce ilgili beyannameyi vakıf merkezinin bulunduğu bölge müdürlüğüne vermek ve elektronik ortamda göndermek zorundadır (VY, 2008: madde 17).

Şube ve temsilciliklerin vakfi temsili ve çalışma usulleri ise şu şekildedir (VY, 2008: madde 18);

- a) Şube ve temsilcilikler, faaliyetlerini vakıf adına yürütürler ve buldukları yerde vakfi temsil ederler.
- b) Şube ve temsilciliklerin çalışma usul ve esasları vakıf merkezince düzenlenir.
- c) Şube ve temsilcilikler; vakfın amacına katkı sağlamak üzere vakıf senedine ve mevzuata uygun faaliyette bulunurlar. Genel Müdürlük (VGM) ile yazışmalarını merkezleri aracılığıyla yaparlar.

2.5. Yeni Vakıfların Dağılması ve Dağıtılması

TMK madde 116'ya göre; amacın gerçekleşmesi olanaksız hale geldiği ve değiştirilmesine de olanak bulunmadığı takdirde, vakıf kendiliğinden sona erer ve mahkeme kararıyla sicilden silinir. Yasak amaç güttüğü veya yasak faaliyette bulunduğu sonradan anlaşılan veya amacı sonradan yasaklanan vakfın amacının değiştirilmesine

olanak bulunmazsa; vakıf, denetim makamının ya da Cumhuriyet savcısının başvurusu üzerine duruşma yapılarak dağıtılır.

Amacının gerçekleşmesi imkansız hale gelen ve değiştirilmesinde de olanak bulunmadığı takdirde, vakıf kendiliğinden sona erer. Vakfın yönetim organı veya Genel Müdürlük (VGM) vakfın amacının gerçekleşmesinin imkansız hale geldiği kanısına varırsa dilekçe ile mahkemeye başvurarak durumun mahkeme siciline tescilini ister. Mahkeme, gereğine göre Genel Müdürlüğün (VGM) veya vakfın yönetim organının yazılı düşüncesini alarak vakfın dağılması ve tasfiye kurulu oluşumu istemini karara bağlar ve mahkeme dağılma kararını sicile tescil eder. Sona eren vakfın kişiliği, ehliyeti tasfiye amacıyla sınırlı olmak üzere tasfiye sırasında da devam eder (VY, 2008: madde 19).

Vakfın amacı Türk Medeni Kanununun 101. maddesinin son fıkrası hükmüne girdiği takdirde Genel Müdürlükçe (VGM) vakfın dağıtılması için yetkili asliye hukuk mahkemesine başvurulur (VY, 2008: madde 20).

Vakfın sona ermesi merkezi sicile kaydedilir ve Genel Müdürlük (VGM) tarafından Resmi Gazete'de ilan olunur. Sona eren yeni vakıfların borçlarının tasfiyesinden arta kalan mal ve haklar, vakıf senedinde yazılı hükümlere göre, senetlerinde özel bir hüküm bulunmayanlarda ise Genel Müdürlüğün ve devredilecek vakfın görüşü alınarak mahkeme kararıyla benzer amaçlı bir vakfa; dağıtılan yeni vakıfların borçlarının tasfiyesinden arta kalan mal ve haklar ise Genel Müdürlüğe devredilir (VY, 2008: madde 21, 22).

2.6. Yeni Vakıflara Ait İstatistiksel Veriler

Yeni vakıflarca her yıl verilmesi gereken yıllık beyannamelerden, Vakıflar Genel Müdürlüğünce derlenen istatistiksel veriler Genel Müdürlükçe Kurumun internet sitesinde yayınlanmaktadır. Tablo 9'da Vakıflar Genel Müdürlüğünün internet sitesinde yayınlanan ve Genel Müdürlükçe derlenen verilerden 2015 yılına ait olan bilgiler seçilerek yeni vakıflarla ilgili olarak; vakıf sayısı, yurtiçi ve yurt dışındaki şube ve temsilcilik sayısı, vergi muafiyeti olan vakıf sayısı, vakıfların üyelik durumları, ücretli çalışan personel sayısı, ücretli personel çalıştıran vakıf sayısı, gönüllü çalışan personel sayısı, gönüllü personel çalıştıran vakıf sayısı, vakıflarca gerçekleştirilen uluslararası faaliyet sayısı,

uluslararası faaliyette bulunan vakıf sayısı, işletme esasına ve bilanço esasına göre defter tutan vakıf sayısı, kar amacı gütmeyen tesis sahibi vakıf sayısı, sektörel bazda kar amaçlı kuruluş sayısı ile yeni vakıfların gelir ve giderlerine ilişkin bilgiler aktarılmıştır.

Bilgilerin derlenmiş olduğu yıllık beyannameler yeni vakıflarca, takip eden yılın Haziran ayının son gününe kadar verilebileceği için 2016 yılına ait istatistiksel veriler ancak 2017 yılı Temmuz ayında Genel Müdürlükçe yayınlanabilecektir.

Tablo 9: Yeni Vakıflara Ait İstatistiksel Veriler

VERİLER		2015 Yılı
Yeni Vakıf Sayısı		5.013 ₁
Yurtiçi	Şube Sayısı	1.511
	Temsilcilik Sayısı	547
Yurtdışı	Şube Sayısı	3
	Temsilcilik Sayısı	20
Vergi Muafiyeti Olan Vakıf Sayısı		268
Vakıflarda Üyelik	Gerçek Kişi Sayısı	1.138.319
	Tüzel Kişi Sayısı	31.323
Üyeleri Gerçek/Tüzel Kişi Olan Vakıflar	Üyeleri Gerçek Kişi Olan Vakıflar	3.097
	Üyeleri Tüzel Kişi Olan Vakıflar	154
	Hem Gerçek Hem Tüzel Olanlar	632
Ücretli Çalışan Personel Sayısı		17.022
Ücretli Personel Çalıştıran Vakıf Sayısı		1.909
Gönüllü Çalışan Personel Sayısı		1.021.681
Gönüllü Personel Çalıştıran Vakıf Sayısı		589
Vakıflarca Gerçekleştirilen Uluslararası Faaliyetler		327
Uluslararası Faaliyette Bulunan Vakıf Sayısı		124
İşletme Esasına Göre Defter Tutan Vakıf Sayısı		843
Bilanço Esasına Göre Defter Tutan Vakıf Sayısı		3.983

¹ Yeni vakıfların türlerine göre dağılımı konusunda bahsedilirken Temmuz 2016 ayı verilerine göre **5.075** adet yeni vakıf bulunduğunu belirtilmiştir. Mahkeme kararıyla tesciline karar verilen vakıflar, Vakıflar Genel Müdürlüğüne resen bildirilmekte ve bu vakıflara ait bilgi ve belgeler Genel Müdürlükçe takip edilmeye başlanmakta olup beyannamede henüz işlenmemiş olan veriler internet sitesinden güncellenmektedir. Tablodaki veriler ise yılsonu beyannamelerinden alınarak istatistiklerin değerlendirilmesinde kullanılmış olup 2015 yılı yılsonu itibarıyla yeni vakıf sayısını göstermektedir.

Tablo 9: (Devamı)

VERİLER		2015 Yılı
Kar Amacı Gütmeyen Tesis Sahibi Vakıf Sayısı		1.615
Sektörel Bazda Kar Amaçlı Kuruluş Sayısı	Hizmet	925
	İmalat	60
	İnşaat ve Tarım	53
	Ticaret	371
	TOPLAM	1.409

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü

2015 yılı, yılsonu verilerine göre Türkiye'de; Türk Medeni Kanununa göre kurulmuş olan ve faaliyetine devam eden 5.013 adet yeni vakıf bulunmaktadır. Bu vakıfların yurt içinde 1.511 adet şubesi ve 547 adet temsilciliği bulunmaktadır. Yurtdışında ise 3 adet şube ile 20 adet temsilcilikleri bulunmaktadır.

Gelirlerinin en az üçte ikisini çeşidi itibariyle genel, katma ve özel bütçeli idarelerin bütçeleri içinde yer alan bir hizmetin veya hizmetlerin yerine getirilmesini amaç edinmek üzere kurulan vakıflara, Maliye Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınabilir. Bu vakıfların; sağlık, sosyal yardım, eğitim, bilimsel araştırma ve geliştirme, kültür ve çevre koruma ile ağaçlandırma konularında faaliyette bulunmayı amaç edinmiş olmaları, bilanço esasına göre defter tutmaları ve en az bir yıldır faaliyette olmaları gerekmektedir. Bu şartlar altında; 2015 yılsonu itibariyle, 268 vakıf Bakanlar Kurulu kararınca vergi muafiyetinden faydalanmaktadır.

Türk Medeni Kanununun 101. maddesinin 3. fıkrasında vakıflarda üyelikle ilgili olarak "vakıflarda üyelik olmaz" denmekteydi. Anayasa Mahkemesinin 17 Nisan 2008 tarihinde verdiği ve 28 Haziran 2008 tarihinde Resmi Gazetede yayınlattığı kararda; "Anayasa'nın derneklerle ilgili 33. maddesinin '*herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir*' dediğini, maddenin son fıkrasında bu hükümlerin vakıflar için de uygulanacağını belirtildiğini anımsatarak TMK'nın 101. maddesinin 3. fıkrasını oybirliği ile iptal etmiştir. Anayasa Mahkemesinin bu kararından sonra vakıflara da üyelik alınmaya başlanmıştır. 2015 yılsonu itibariyle 1.138.319 gerçek kişinin ve 31.323 tüzel kişiliğin vakıflara üye olduğu görülmektedir.

Üyeleri sadece gerçek kişilerden oluşan vakıf sayısı 3.097, üyeleri sadece tüzel kişilerden oluşan vakıf sayısı 154 ve üyeleri hem gerçek hem de tüzel kişilerden oluşan vakıf sayısı ise 632 olarak kayıtlarda mevcuttur.

Yine 2015 yılsonu itibariyle ücretli personel çalıştıran 1.909 vakıfta, 17.022 kişi ücretli olarak çalışmaktadır. Ayrıca gönüllü personel çalıştıran 589 vakıfta da 1.021.681 kişi gönüllü olarak çalışmaktadır.

Türk Medeni Kanununa göre kurulan yeni vakıflardan 124 tanesi uluslararası faaliyette bulunmaktadır. Bu vakıflar 2015 yılında 327 adet uluslararası faaliyet gerçekleştirmiştir. 2015 yılsonu itibariyle, yeni vakıflardan 1.615 tanesinin kar amacı gütmeyen tesis ve müessesesi bulunurken; hizmet sektöründe 925, imalat sektöründe 60, inşaat sektöründe 28, tarım sektöründe 25 ve ticaret sektöründe 371 olmak üzere toplam 1.409 adet de kar amaçlı kuruluşu bulunmaktadır.

Yıllık brüt geliri 04.01.1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun (VUK) 177. maddesinin 1. fıkrasının 2 numaralı bendinde yer alan ve her yıl Maliye Bakanlığınca (MB) belirlenen tutarın (25 Aralık 2015 tarih ve 29573 sayılı Resmi Gazete'de yayımlan 460 sıra no'lu VUK Genel Tebliğine göre; yıllık mal alışları toplamı 168.000,00 TL, yıllık mal satışları toplamı 230.000,00 TL, yıllık gayrisafi iş hasılatı 90.000,00 TL ve iş hasılatının beş katı ile yıllık satış tutarının toplamı 168.000,00 TL) üzerinde bulunan vakıflar ile vergi muafiyeti, işletmesi, iştiraki, şube ve temsilciliği olan vakıfların bilanço esasına göre defter tutmaları zorunludur. Bilanço esasına göre defter tutmayı gerektirmeyen vakıflar, işletme esasına göre defter tutabilirler (VY, 2008: madde 50). 2015 yılsonu itibariyle 843 vakıf işletme esasına göre defter tutarken 3.983 vakıf da bilanço esasına göre defter tutmaktadır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü internet sitesinde yayımlanan verilere dayanılarak yeni vakıfların 2015 yılı gelir ve giderlerine ilişkin ayrıntılı bilgiler Tablo 10'da gösterilmiştir. Tabloda da belirtildiği şekilde yeni vakıfların gelirleri; üye ödentileri, yurtdışı ve kamu kuruluşlarından alınan yardımlar, iktisadi işletme gelirleri, finansal gelirler ve diğer gelirlerden oluşurken giderleri ise amaca yönelik olarak yapılan sağlık, sosyal hizmet, hayır işleri ve gönüllü faaliyetler, eğitim ve araştırma, kültür, sanat, spor, ekonomik, sosyal

ve toplumsal kalkınma, hukuk, insan hakları ve politika, çevre, uluslararası faaliyetler ve diğer giderlerden oluşmaktadır.

Tablo 10: Yeni Vakıflara Ait Mali Bilgiler

GELİRLER (TL)	Üye Ödentileri	3.437.000.000,00
	Yurtdışından Alınan Yardımlar	213.000.000,00
	Kamu Kuruluşlarından Alınan Yardımlar	3.116.000.000,00
	Diğer Bağış ve Yardımlar	5.835.000.000,00
	İktisadi İşletme Gelirleri	173.000.000,00
	Finansal Gelirler	2.541.000.000,00
	Diğer Gelirler	3.419.000.000,00
	GELİR TOPLAMI	18.734.000.000,00
AMACA YÖNELİK GİDERLER (TL)	Sağlık	453.000.000,00
	Sosyal Hizmetler	2.237.000.000,00
	Hayır İşleri ve Gönüllü Faaliyetler	440.000.000,00
	Eğitim ve Araştırma	1.022.000.000,00
	Kültür, Sanat, Spor	214.000.000,00
	Ekonomik, Sosyal ve Toplumsal Kalkınma	191.000.000,00
	Hukuk, İnsan Hakları ve Politika	7.000.000,00
	Çevre (Doğa ve Hayvanları Koruma)	16.000.000,00
	Uluslararası Faaliyetler	39.000.000,00
	Diğer Giderler	2.828.000.000,00
	GİDER TOPLAMI	7.447.000.000,00

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü

2015 yılı verilerine göre; yeni vakıfların yılsonu itibariyle 18.734.000.000,00 TL geliri bulunmaktadır. Bu gelirin % 31'ine tekabül eden 5.835.000.000,00 TL'si bağış ve yardımlardan elde edilmiştir. Bağış ve yardımları takip eden ve gelirler içinde % 18'lik paya sahip olan üye ödentileri 3.437.000.000,00 TL olarak kayıtlara geçmiştir. Gelirler

içindeki en küçük pay ise yaklaşık % 1'lik oran ve 173.000.000,00 TL tutarla iktisadi işletme gelirlerindedir. Tabloda da görüldüğü üzere bu gelir kalemleri dışında yurt dışından alınan yardımlar, finansal gelirler ve diğer gelirler adı altında gelirler de bulunmaktadır.

2015 yılsonu itibariyle 18.734.000.000,00 TL gelir elde eden yeni vakıflar bu gelirin 7.447.000.000,00 TL'sini çeşitli adlar altında harcamıştır. Yeni vakıfların harcama kalemleri içinde en büyük paya % 38'lik oran ve 2.828.000.000,00 TL tutarla diğer giderler sahiptir. Diğer giderler kalemini 2.237.000.000,00 TL tutar ve % 30'luk oran ile sosyal hizmetler izlemektedir. Harcamalar içindeki en küçük paya ise % 0,01'lik pay ve 7.000.000,00 TL tutarla hukuk, insan hakları ve politika kalemi sahiptir. Gider kalemlerinde de yukarıda saydıklarımızın dışında sağlık, eğitim ve araştırma, kültür, sanat, spor ve çevre adları altında giderler de yapılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YENİ VAKIFLARIN İŞLEVSELLİĞİNİN ARAŞTIRILMASINA YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASI VE SONUÇLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, Türk Medeni Kanunu'na göre kurulan ve yeni vakıflar olarak adlandırılan vakıfların hizmet alanlarındaki işlevselliğini araştırarak; vakıf senetlerinde yazılı amaçları ile vakıfların genel amaçları doğrultusunda istenilen işlevsellikle faaliyette bulunup bulunmadıklarını analiz etmektir.

Bu çalışma ile, vakıf kavramı ve vakıfların tarihsel gelişimi gözden geçirilmiş; vakıfların amaçları çerçevesinde göstermekte oldukları faaliyetleri ile bu faaliyetlere bağlı olarak günümüzdeki önemleri belirlenmeye çalışılmıştır.

3.2. Literatür Taraması

Bu araştırma kapsamında vakıflar ile ilgili çeşitli kaynaklar incelenmiştir. İncelenen bu kaynaklarda vakıfların tanımı ve hukuki statüsü, yurt içi ve yurt dışında vakıfların kuruluş, işleyiş, denetim ve kapanış aşamaları ayrıntılı olarak araştırılmıştır. Vakıfların mevzuatı da ayrıntılarıyla incelenerek yeni vakıfların hukuki yapısı hakkında bilgi edinilmiştir. Elde edilen bilgilerin genel olarak değerlendirilmesinin ardından çalışmanın sonucunu belirleyecek olan anket soruları hazırlanmıştır.

3.3. Yöntem

3.3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma online anket metoduyla yapılmıştır. Anket, belli bir konuda saptanmış hipotezlere ya da örnekleme oluşturan kaynak kişilere sorular yöneltmek suretiyle veri toplama tekniği olarak tanımlanabilir (<http://www.bingol.edu.tr/media/226197/sayt-bolum13c-anket-teknigi.pdf>). Anket sorularının hazırlanması sürecinde vakıflarla ilgili genel bilgilere yer verilerek vakıflar hakkında bilgiler toplanmış, vakıfların çalışmaları ve işlevleri ile ilgili sorularla da araştırmanın ana bilgileri toplanmıştır.

3.3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Bu araştırma, Türkiye'de faaliyet gösteren ve Türk Medeni Kanununa göre kurulmuş olup yeni vakıf olarak adlandırılan vakıflar üzerinde yapılmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü internet sitesinde yayınlanan 2016 yılı Temmuz ayı verilerine göre 5075 adet yeni vakıf bulunmaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü çalışanlarının bilgi ve tecrübelerinden faydalanılarak 5075 vakıf içinden seçilen 31 vakıfla anket yapılmış olup bu vakıflara ilişkin bilgiler Tablo 11'de gösterilmiştir. Çalışmanın değerlendirilmesinde kullanılan ve oransal olarak değerlendirilen veriler örneklem olarak seçilen 31 vakfın cevaplarından derlenmiştir. Anketin örnekleme seçilirken Adana, Ankara, Antalya, Balıkesir, Bitlis, Erzurum, Gaziantep, Hatay, İstanbul ve Trabzon Bölge Müdürlüklerinin hizmet alanlarından katılım sağlanarak elde edilen verilerin kapsayıcı olmasına dikkat edilmiştir.

Tablo 11: Anket Yapılan Vakıflara İlişkin Bilgiler

Sıra No	Vakfın Adı	İli
1	Adana Lisan Eğitimi Vakfı	Adana
2	Altı Nokta Körlere Hizmet Vakfı	Ankara
3	Ardanuç Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Artvin
4	Artvinliler Kültür ve Sosyal Hizmetler Vakfı	İstanbul
5	Baksi Kültür Sanat Vakfı	Bayburt

Tablo 11: (Devam)

Sıra No	Vakfın Adı	İli
6	Balıkesir Üniversitesi Vakfı	Balıkesir
7	Bigadiç Kültür ve Eğitim Vakfı	Balıkesir
8	Bulancak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Giresun
9	Bülbülzade Eğitim Sağlık ve Dayanışma Vakfı	Gaziantep
10	Büyükdere Vadisi İskan Vakfı	Rize
11	Çamlıca Kültür ve Yardım Vakfı	İstanbul
12	Darendeliler Kültür Sağlık ve Eğitim Vakfı	Adana
13	Ebu İshak Kültür ve Hizmet Vakfı	Erzurum
14	Erenler Sarayburnu Camii Hayırlı Hizmet Vakfı	Giresun
15	Eynesil Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	Giresun
16	Fatih Vakfı	Trabzon
17	Gündoğdu İlim ve İrfan Vakfı	Rize
18	Hüseyin Akif Terzioğlu Şefkat Yuvası Vakfı	Çanakkale
19	İskenderun Sanayi Sitesi Çalışanlar Eğitim ve Sosyal Y. Vakfı	Hatay
20	Kalkandere Eğitim, Sağlık, Çevre ve Kültür Vakfı	İstanbul
21	Karasu Eğitim Vakfı	Rize
22	Kemer Yöresi Tanıtım Vakfı	Antalya
23	Kültür ve Eğitim Vakfı	Erzurum
24	Medine Vakfı	Trabzon
25	Saçaklızade Kültür, Eğitim ve Yardımlaşma Vakfı	Kahramanmaraş
26	Sahil Camii ve Külliyesi Vakfı	Rize
27	Sani Konukoğlu Vakfı	Gaziantep
28	Siirt İlahiyat Eğitim ve Kültür Vakfı	Siirt
29	Türk Dış Ticaret Vakfı	Ankara
30	Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı	Ankara
31	Yeşilyalı İlme Hizmet Vakfı	Trabzon

3.3.3. Veri Toplama Yöntemi

Çeşitli araştırmalar ve vakıflar konusunda deneyimli Vakıflar Genel Müdürlüğü çalışanlarının katkılarıyla oluşturulan anket soruları (EK-1), <http://www.jetanket.com> internet adresine yüklenerek katılımcıların internet üzerinden cevaplandırmaları

sağlanmıştır. Anketi cevaplayacak kişilerin ve vakıfların seçimi için Vakıflar Genel Müdürlüğüne bağlı olarak çalışan Bölge Müdürlüklerinden (Adana, Ankara, Antalya, Balıkesir, Bitlis, Erzurum, Gaziantep, Hatay, İstanbul ve Trabzon) konusunda uzman ve yeni vakıflar ile ilgili iş ve işlemleri takip eden personellerden görev alanlarında bulunan vakıfların isim ve ilgililerinin iletişim bilgileri alınmıştır. Daha sonra, vakıf görevlileri telefon ile aranarak hazırlanan online anketin internet adresinin gönderilmesi için e-mail adresleri istenmiş ve alınan e-mail adreslerine anket gönderilerek cevaplandırılması sağlanmıştır.

3.3.4. Veri Çözümleme Yöntemi

İlgililer tarafından cevaplanan anketler değerlendirilmek üzere bir araya toplanarak grafikler üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirme yapılırken; ankette sorulan ve ilgili soruyla bağlantılı olan diğer sorularla ilişki kurularak açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca, daha önceki bölümlerde anlatılan kavram ve vakıfların işlevleriyle de ilişkiler kurularak değerlendirmeler yapılmıştır.

3.3.5 Güvenilirlik

Anketin genel güvenilirliğinin tespit edilmesi amacıyla kullanılan bir yöntem Cronbach's Alpha katsayısının hesaplanmasıdır. Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı özellikle iki kategorili puanlanabilen maddelerin yer almadığı, ağırlıklı ya da çok kategorili puanlamaların yer aldığı durumlarda kullanılmaktadır. Bunun için anketten elde edilen veriler öncelikle SPSS 13.0 programına girilmiş ve ardından Cronbach's Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı 0 ile 1 arasında değer alır. Alfa katsayısının bulunabileceği aralıklar ve buna bağlı olarak da ölçeğin güvenilirlik durumu aşağıda verilmiştir (Çoruhlu, 2013: 96):

$0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir,

$0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise düşük güvenilirliktedir,

$0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir,

$0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek, yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Yapılan istatistiksel çözümler sonucu alfa katsayısı 0,718 olarak hesaplanmış olup Cronbach's Alpha katsayısının 0,60 ile 0,80 arasında bir değer olması anketin oldukça güvenilir seviyede olduğunu göstermektedir.

Tablo 12: Cronbach's Alpha Katsayısı Hesabı

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,718	25

Kaynak: (Çoruhlu, 2013: 96)

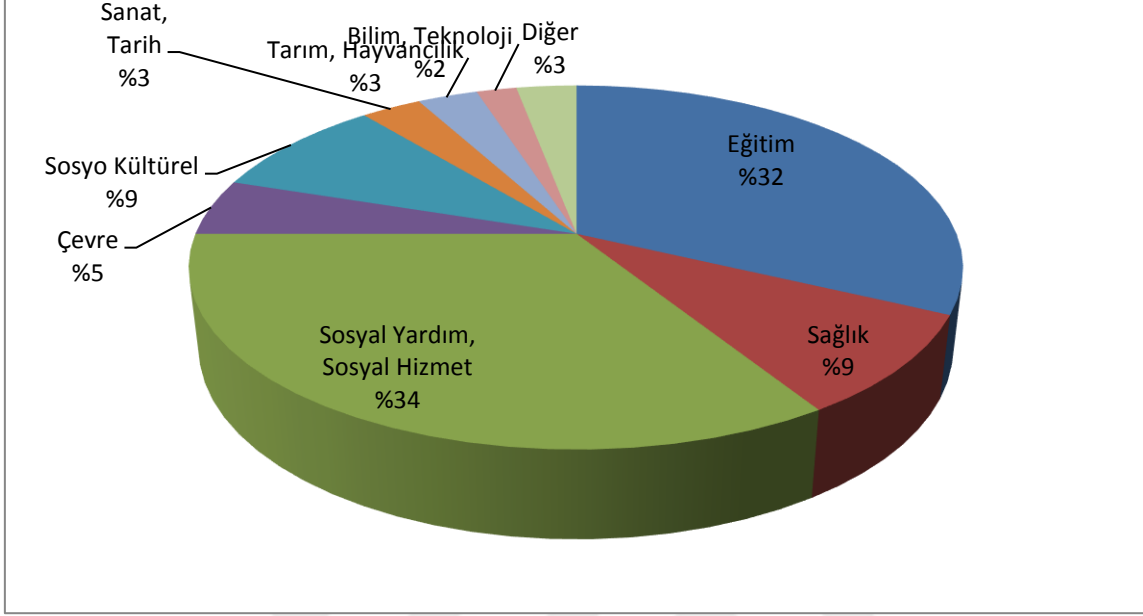
3.4. Bulgular ve Sonuçlar

Yeni vakıfların işlevselliğini araştırmaya yönelik hazırlanan anketin ilk sorusu "vakfınızın faaliyet alanı aşağıdakilerden hangisi ya da hangileridir" şeklinde sorulmuş olup, ankete katılan vakıflarca verilen cevaplar Grafik 1'deki gibidir.

Yeni vakıfların işlevselliğini araştırmaya yönelik araştırmanın bir parçası olan ankete katılan vakıfların; % 34'ü sosyal yardım sosyal hizmet, % 32'si eğitim, % 9'u sağlık, % 9'u sosyo-kültürel, % 5'i çevre, % 3'ü sanat ve tarih, % 3'ü tarım ve hayvancılık, % 2'si bilim ve teknoloji ile % 3'ü de diğer alanlarda faaliyet göstermektedir. Diğer seçeneği içinde katılımcıların verdiği cevaplarda konut yardımları dikkat çekmektedir.

Yeni vakıfların faaliyet alanlarına ilişkin güncel verilere değinilen ikinci bölümde de Türkiye'de kurulu vakıfların ağırlıklı olarak eğitim, sağlık, sosyal yardım ve sosyal hizmet amaçları çerçevesinde faaliyette bulduklarını belirtilmişti. Faaliyet alanlarına ilişkin anket sorusunda ortaya çıkan oranlar ile ikinci bölümde belirtilen oranların birbirine yakınlığı araştırmadaki örneklem seçiminin doğruluğunu ve elde edilen verilerin analizindeki tutarlılığı desteklemektedir.

Grafik 1: Vakfınızın faaliyet alanı aşağıdakilerden hangisi/hangileridir?

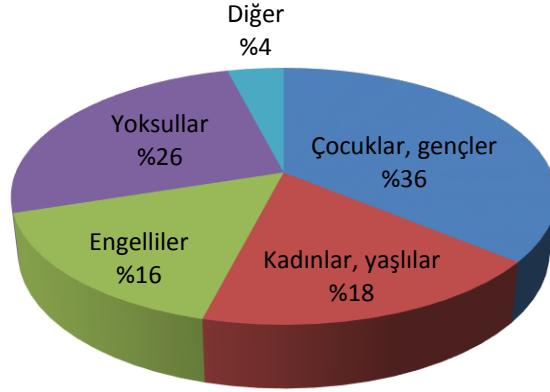

Anketin ikinci sorusu vakfın hizmet verdiği hedef kitle ile ilgili olmuş ve Grafik 2'de gösterilen cevaplar alınmıştır.

Ankete katılan vakıfların hedef kitlelerine ilişkin cevaplar; % 36 çocuklar ve gençler, % 26 yoksullar, % 18 kadınlar ve yaşlılar, % 16 engelliler ve % 4 diğerleri şeklinde ortaya çıkmıştır.

İlk soruda sorulan faaliyet alanı ile ikinci soruda sorulan hedef kitleye ilişkin veriler birleştirildiğinde oransal olarak ilk sıralarda yer alan çocuklar ve gençlere yapılan eğitim yardımı ile yoksullara yapılan sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin bütünlük arz ettiği görülmektedir. Nitekim, ikinci bölümdeki sonuçlarla güncel verileri göz önüne serilen yeni vakıfların hedef kitesinde de çocuklar ve gençler ile yoksulların ilk sırada olduğu görülmektedir.

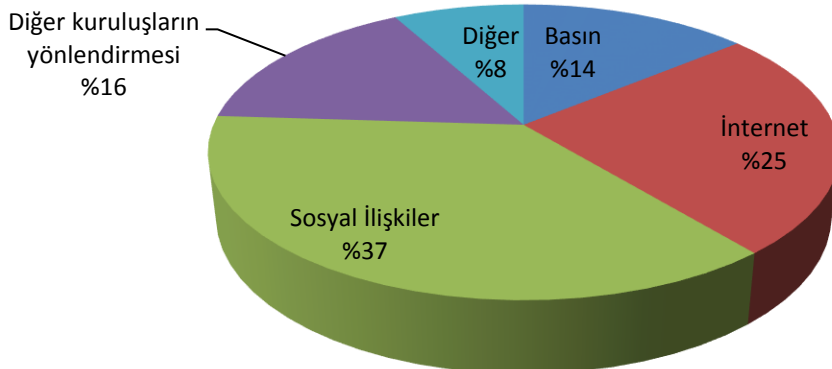
Grafik 2: Vakfınızın hizmet verdiği hedef kitle aşağıdakilerden hangisi/hangileridir?

Anketin üçüncü sorusu ile, vakıfların hedef kitlelerine ulaşım yolları araştırılmış olup, alınan cevaplar Grafik 3'de belirtilen şekilde olmuştur.

Ankete katılan vakıfların % 37'si sosyal ilişkiler (diğer kullanıcılar vs) ile, % 25'i internet aracılığıyla, % 16'sı belediyeler ve diğer sosyal yardım kuruluşlarının yönlendirmesi ile, % 24'ü basın yoluyla ve % 8'i de diğer yollarla faydalanıcılara yani hedef kitleye ulaşmaktadır. % 8'lik diğer cevabının içinde; faydalanıcılara aracı kullanmadan direkt kendilerinin ulaşmakta olduğunu belirtenler, muhtarlar ile birlikte çevre taraması yaptıklarını belirtenler, vatandaşların/hedef kitlenin kendi kendine başvuru yaptığını belirtenler ile faydalanıcı olan kişilerin diğer faydalanıcıları yönlendirmesi şeklinde hedef kitlelerin oluştuğunu belirtenler bulunmaktadır.

Grafik 3: Vakfınızın hedef kitlesine ulaşım yollarınız nelerdir?

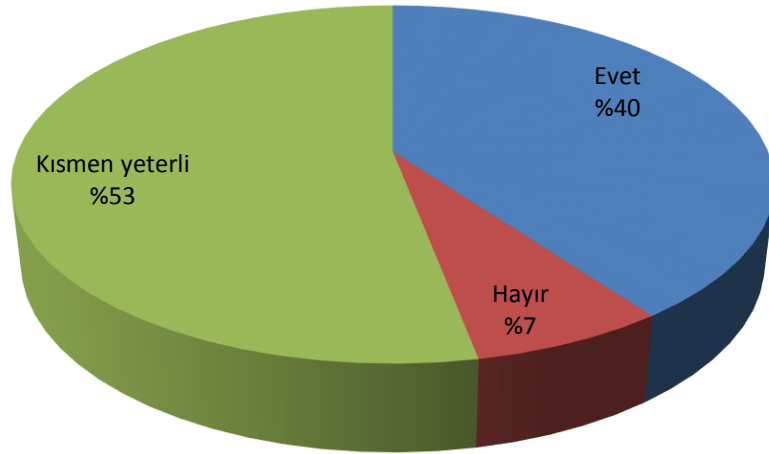

Anketin dördüncü sorusu ile vakıfların, hedef kitlelerine ulaşmada yeterli olup olmadığı araştırılmıştır. Vakfınızın hedef kitesine ulaşmakta yeterli olduğunuzu düşünüyor musunuz sorusuna katılımcılarca verilen cevaplar Grafik 4'deki gibidir.

Vakfınızın hedef kitesine ulaşmakta yeterli olduğunuzu düşünüyor musunuz sorusuna katılımcıların % 40'ı evet cevabını verirken % 7'si hayır cevabını vermiştir. Katılımcıların % 53'ü ise hedef kitleye ulaşmakta kısmen yeterli olduklarını belirtmiştir.

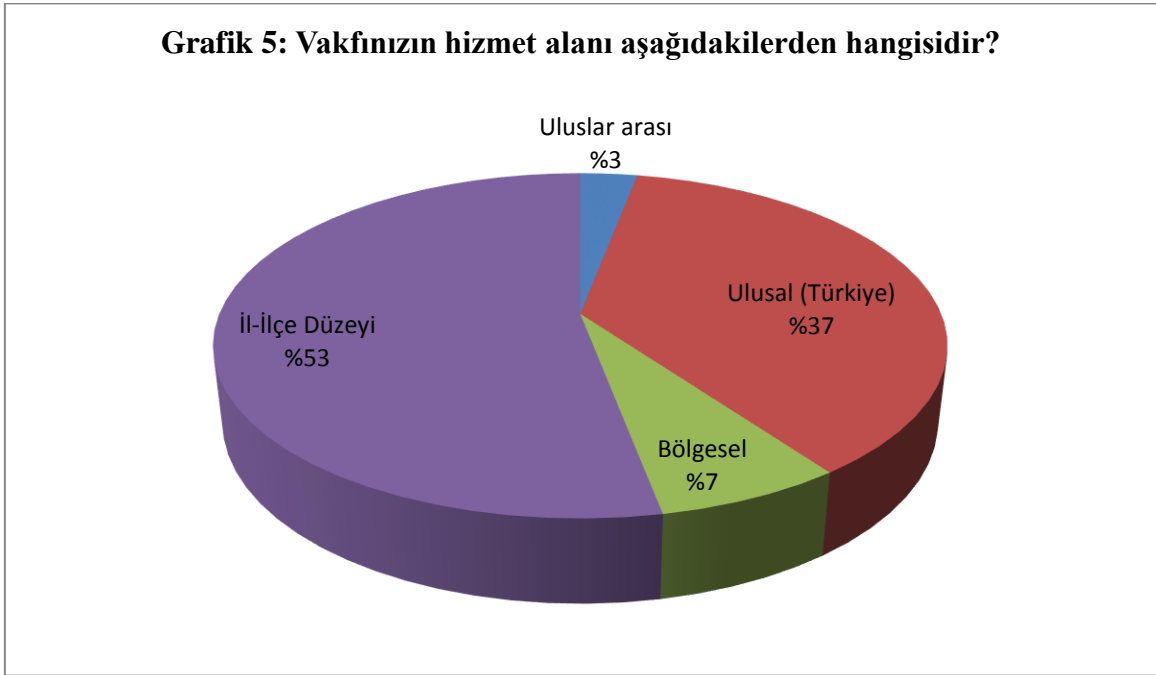
Vakıfların işlevselliğini belirlemede en önemli unsurlardan biri olan hedef kitlenin ihtiyaçlarının giderilmesi için yararlanıcılara ulaşmada vakıfların ne derece yeterli olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Ağırlıklı olarak hayır yapma isteği ile kurulan vakıfların; hedef kitlelerine ulaşmada kendilerini yetersiz ya da kısmen yeterli olarak görmeleri, faaliyet alanı yardım olan vakıfların kuruluş amaçları çerçevesinde daha fazla kişiye ulaşmak istediklerini göz önüne sermektedir.

Grafik 4: Vakfınızın hedef kitesine ulaşmakta yeterli olduğunuzu düşünüyor musunuz?

Anketin beşinci sorusu ile, ankete katılan yeni vakıfların faaliyet/hizmet alanları oransal olarak tespit edilmeye çalışılmış olup katılımcılarca verilen cevaplar Grafik 5'de gösterilmiştir.

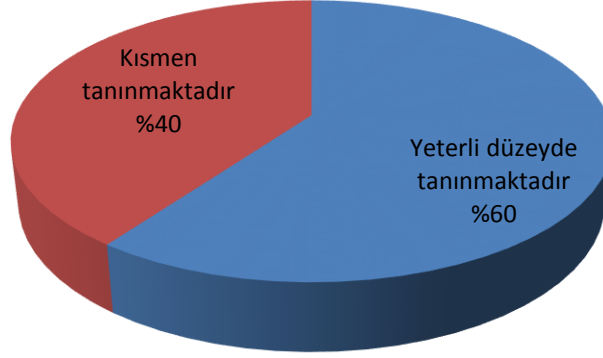
Ankete katılan vakıfların % 3'ü uluslararası, % 37'si ulusal (Türkiye), % 7'si bölgesel ve % 53'ü de il ve ilçe düzeyinde faaliyet göstermektedir. İl ve ilçe düzeyinde faaliyet gösteren vakıfların oransal olarak yüksek olması bize, vakıfların hizmetlerinin ve etki çevresinin ağırlıklı olarak mikro düzeyde olduğunu ve daha ziyade hedef kitleye erişimde sıkıntılar yaşayan vakıfların en hızlı ve en kolay ulaştıkları çevrelerde faaliyet gösterdiklerini anlatmaktadır.

Anketin altıncı sorusu ile vakıfların hizmet alanlarındaki tanınırlık düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla sorulan "vakfınızın hizmet alanınızdaki tanınırlığı ne düzeydedir" sorusuna verilen cevaplar Grafik 6'da gösterilmiştir.

Vakfınızın hizmet alanınızdaki tanınırlığı ne düzeydedir sorusuna ankete katılan vakıfların % 60'ı vakfımız yeterli düzeyde tanınmaktadır derken, % 40'ı da vakfımız kısmen tanınmaktadır demiştir. Dördüncü soruda araştırılmış olunan hedef kitleye erişimde yeterlilikle yakında ilgili olan tanınırlık düzeyi arttıkça, vakıfların hedef kitleye ulaşımında yeterliliği de artacaktır.

Grafik 6: Vakfınızın hizmet alanınızdaki tanınırlığı ne düzeydedir?

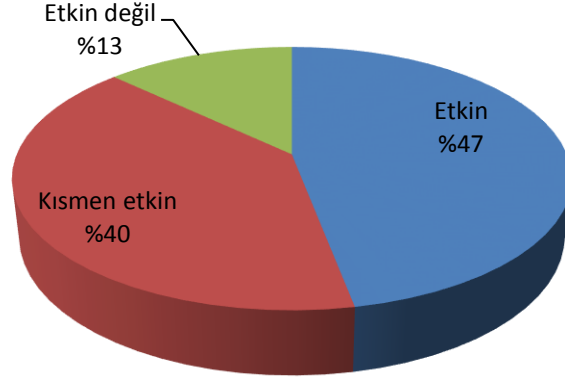

Anketin yedinci sorusu ile yeni vakıfların hizmet alanı içerisindeki mali ve sosyal etkinliklerinin boyutu araştırılmıştır. Araştırmanın ana konusu olan mali ve sosyal olarak vakıfların etkinliğinin araştırıldığı soruya araştırmaya katılan vakıflarca verilen cevapların oransal dağılımı Grafik 7'deki gibi olmuştur.

Uluslararası, bölgesel, ulusal ve il-ilçe düzeyinde faaliyet gösteren vakıfların oransal olarak çoğunluğunu arz eden % 47'lik kısmı hizmet alanında etkin olduğunu belirtirken, % 40'lık kısmı kısmen etkin olduğunu belirtmiştir. Vakıfların yalnızca % 13'lük kısmı ise imkanların kısıtlılığı nedeniyle hizmet alanında mali ve sosyal olarak etkin olmadıklarını belirtmiştir.

Vakıfların faaliyet için kullanacakları kaynakları ile yakından ilgili olan mali ve sosyal etkinliğin araştırıldığı bu soruya verilen cevaplar ile vakıfların ekonomiye, istihdama ve sosyal alanlara yapılan katkı açısından etkin olduğu görülmektedir. Yeni vakıfların işlevselliğinin araştırıldığı bu çalışmada sonucu belirleyecek ve araştırmaya katkı sağlayacak en önemli unsur olan mali ve sosyal etkinliğin % 13'lük kısım haricinde olumlu çıkması vakıfların ne derece işlevsel olduğunun bir göstergesidir.

Grafik 7: Vakfınızın, hizmet alanınızdaki mali/sosyal etkinliğinin boyutu ne düzeydedir?

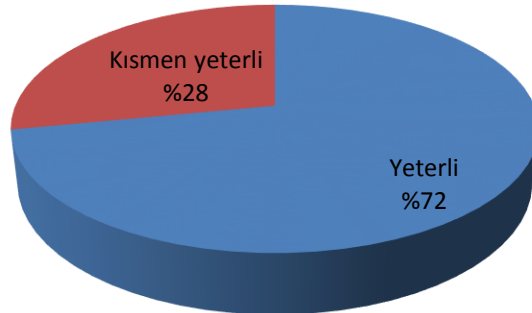

Anketin sekizinci sorusu ile, yeni vakıfların toplumsal rol oynama kapasiteleri hakkında bilgi toplanmaya çalışılmış olup ankete katılanlardan alınan cevaplar Grafik 8'de gösterilmiştir.

Ankete katılan vakıfların % 72'si vakıflarının toplumsal rol oynama kapasitelerinin yeterli düzeyde olduğunu belirtirken, % 28'i ise toplumsal rol oynama kapasitelerinin kısmen yeterli olduğunu belirtmiştir.

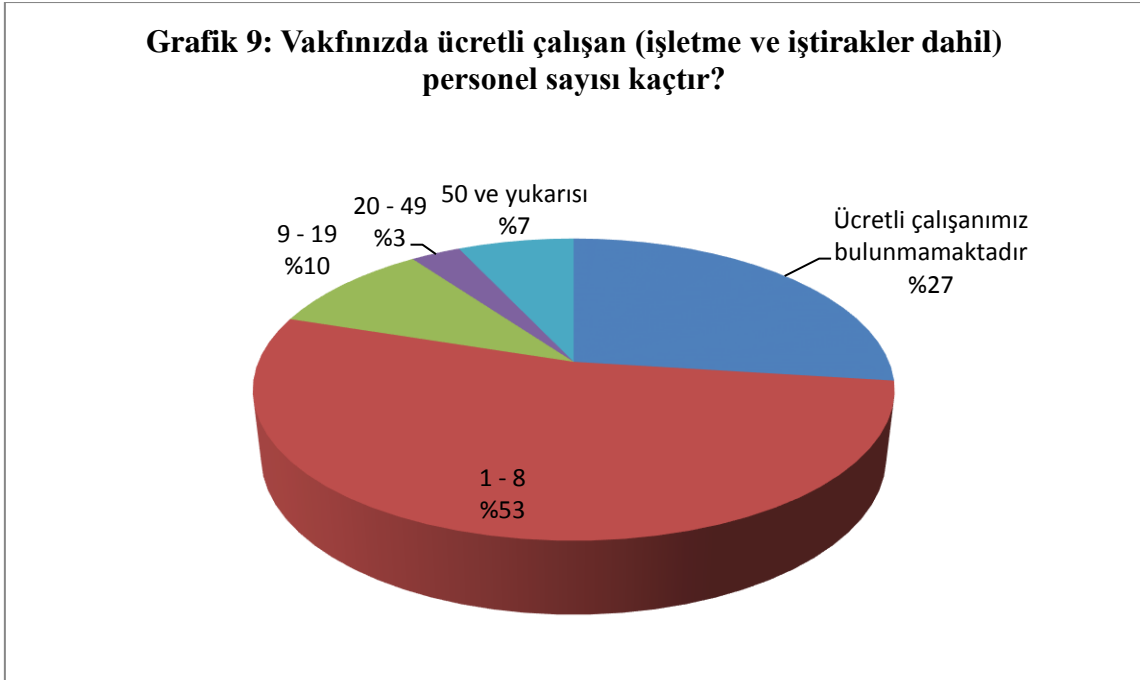
Sosyal barış ve sosyal huzurun sağlanmasında önemli bir rolü olduğu kabul edilen vakıfların faaliyetlerinin yeterli işlevsellikte olup olmadığının tespiti için sorulan toplumsal rol oynama kapasitesinin yeterliliği sorusuna alınan cevaplardan vakıfların toplumsal rol oynamada yeterli oldukları sonucuna ulaşmak mümkündür..

Grafik 8: Vakfınızın toplumsal rol oynama kapasitesi ne düzeydedir?

Dokuzuncu soruda Türk Medeni Kanununa göre kurularak amaçları çerçevesinde faaliyet gösteren vakıfların ücretli çalışan personel sayıları hakkında bilgi edinilmeye çalışılmış olup alınan cevaplar Grafik 9'a aktarılmıştır.

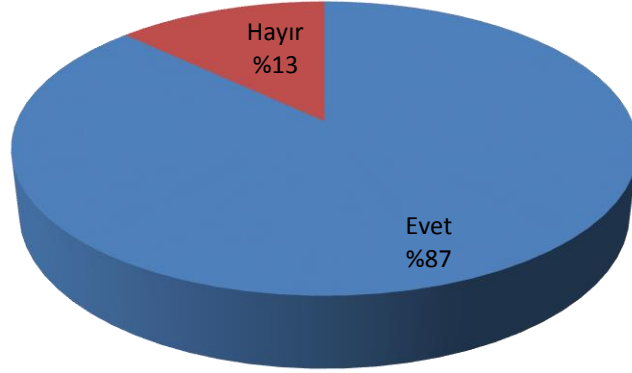
Anket çalışmasına katılan vakıfların % 27'sinde ücretli çalışan bulunmazken, % 53'ünde 1 ile 8, % 10'unda 9 ile 19, % 3'ünde 20 ile 49 ve % 7'sinde de 50 ve daha fazla personel ücretli olarak çalışmaktadır. İşsizliğin azaltılması ve istihdamına artırılmasında önemli bir kalem olan ücretli çalışanların 2015 yılsonu itibarıyla 1909 vakıfta 17.022 kişi olduğu Vakıflar Genel Müdürlüğüne derlenen verilerinden bilinmektedir.

Anketin onuncu sorusunda vakıfların belli bir misyon ve vizyon ile hareket edip etmediklerini araştırılmış olup, katılımcılarca verilen cevaplar Grafik 10'da gösterilmiştir.

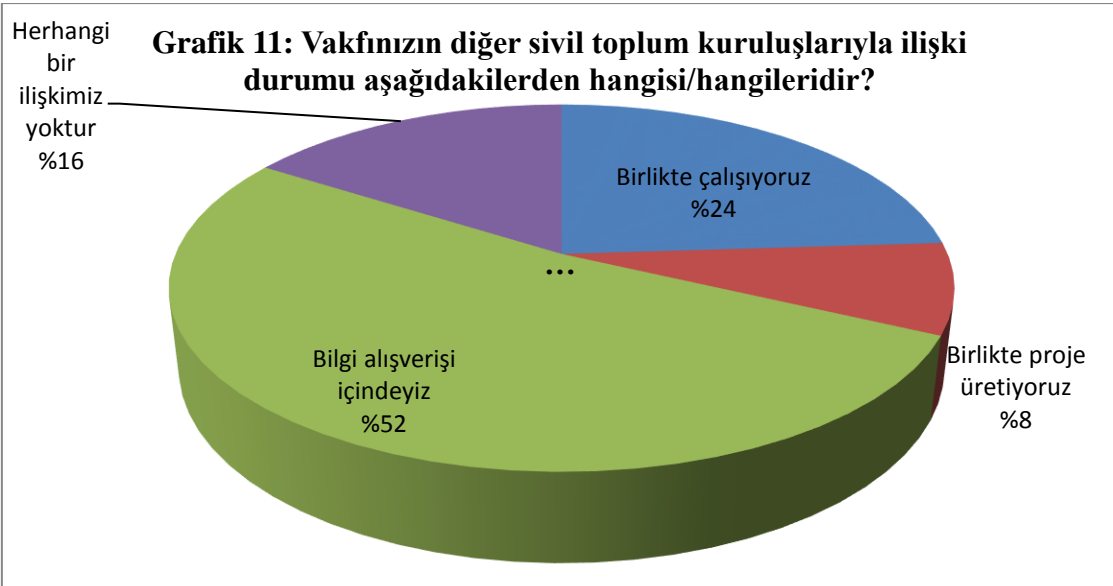
Vakfınızın misyon ve vizyonu belirlenmiş midir sorusuna katılımcıların % 87'si evet cevabını verirken % 13'ü hayır cevabını vermiştir. İçinde olunan durum ile gelecekte olmak istenen durumları ifade eden bu kavramların vakıf kültüründe de oluşturulmasıyla vakıflar, bu günkü işlevleriyle geleceklere şekil verebilecekler ve gelecekte olmayı hedefledikleri noktayı spesifik olarak belirleyeceklerdir.

Grafik 10: Vakfınızın misyon ve vizyonu belirlenmiş midir?

Anketin onbirinci sorusunda vakıfların diğer sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkileri araştırılmış olup, ilişki durumlarına ilişkin sonuçlar Grafik 11'de gösterilmiştir.

Vakfınızın diğer sivil toplum kuruluşlarıyla ilişki durumu aşağıdakilerden hangisidir sorusuna katılımcıların % 52'si bilgi alışverişi içindeyiz, % 24'ü birlikte çalışıyoruz, % 8'i de birlikte proje üretiyoruz cevabı vermiştir. Katılımcıların % 16'sı ise diğer sivil toplum kuruluşlarıyla herhangi bir ilişkileri olmadığını belirtmiştir. Vakfın tanınırlık düzeyinin artırılmasında ve hedef kitleye ulaşımında önemli rolü bulunan diğer sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkilerin % 84 oranında olumlu olması, vakıfların amaçlarına ulaşmasında önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Anketin onikinci sorusunda yeni vakıfların Devlet ile olan ilişkisi araştırılmıştır. Araştırmaya katılanlarca verilen cevapların oransal dağılımı Şekil 12'de gösterilmiştir.

Yeni vakıfların Devlet ile olan ilişkilerinin araştırıldığı soruya; anket katılan vakıfların % 38'i hukuki, idari ve mali düzenlemelerden etkilenmeyiz cevabı verirken, % 27'si faaliyetssel olarak herhangi bir ilişkimiz yoktur cevabını vermiştir. Vakıfların % 25'i Devlet'in vakıfların gelişimine yardımcı olduğunu söylemiş, % 10'u da Devlet teşviklerinden yararlandıklarını belirtmiştir.

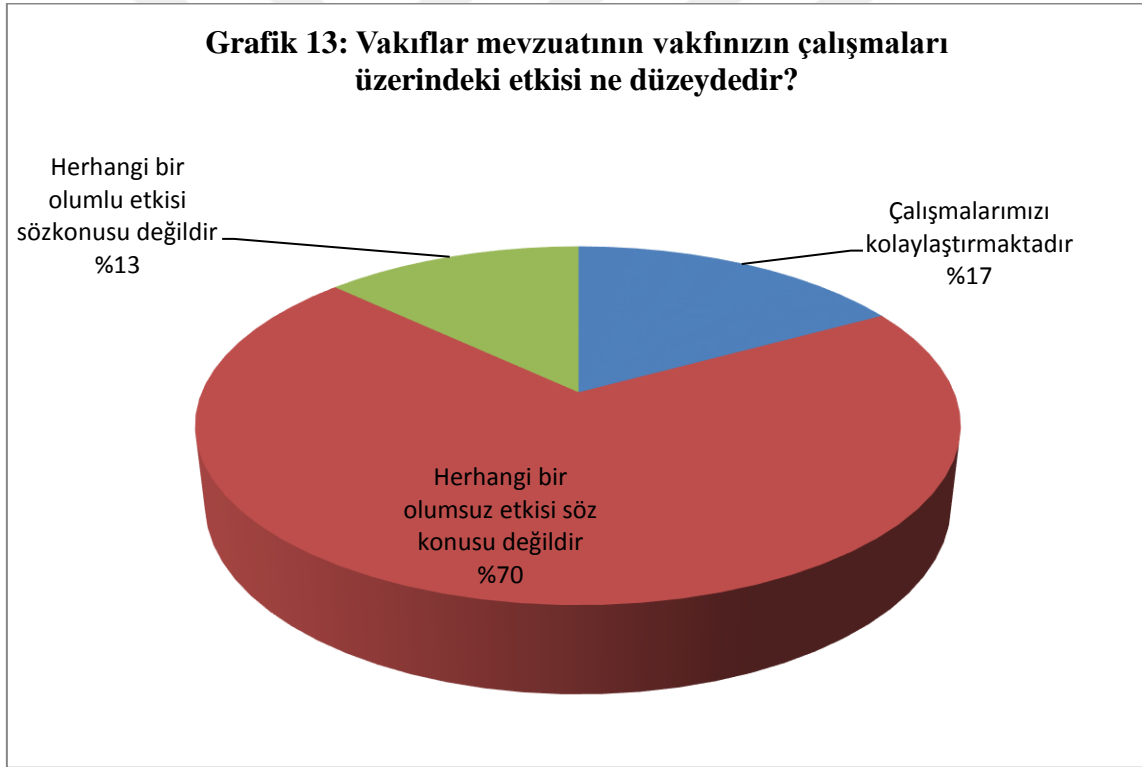
Vakıflar Kanunu ve Vakıflar Yönetmeliği çerçevesinde kuruluş senetlerine göre faaliyet gösteren vakıfların Devlet düzenlemelerinden doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenmemesi mümkün değildir. İkinci bölümde ayrıntılarıyla anlatılan yeni vakıfların beyanname ve bildirim sorumlulukları ile kuruluş aşamasında Devlet kurumlarıyla içli dışlı olması yanında Devlet tarafından vakıflara sağlanan kolaylıklar ve teşvikler de vakıflarla Devlet ilişkilerini düzenlemektedir.

Anketin onüçüncü sorusu ile Vakıflar mevzuatının yeni vakıfların çalışmaları üzerindeki etkisi belirlenmeye çalışılmış olup verilen cevapların oranları Grafik 13'deki gibi ortaya çıkmıştır.

Vakıflar mevzuatının vakfınızın çalışmaları üzerindeki etkisi ne düzeydedir sorusuna vakıfların % 75'i herhangi bir olumsuz etkisi söz konusu değildir cevabını vermiştir. Bunun yanında % 17'si vakıflar mevzuatının çalışmalarını kolaylaştırdığını belirtirken, % 13'ü ise herhangi bir olumlu etkisinin söz konusu olmadığını belirtmiştir.

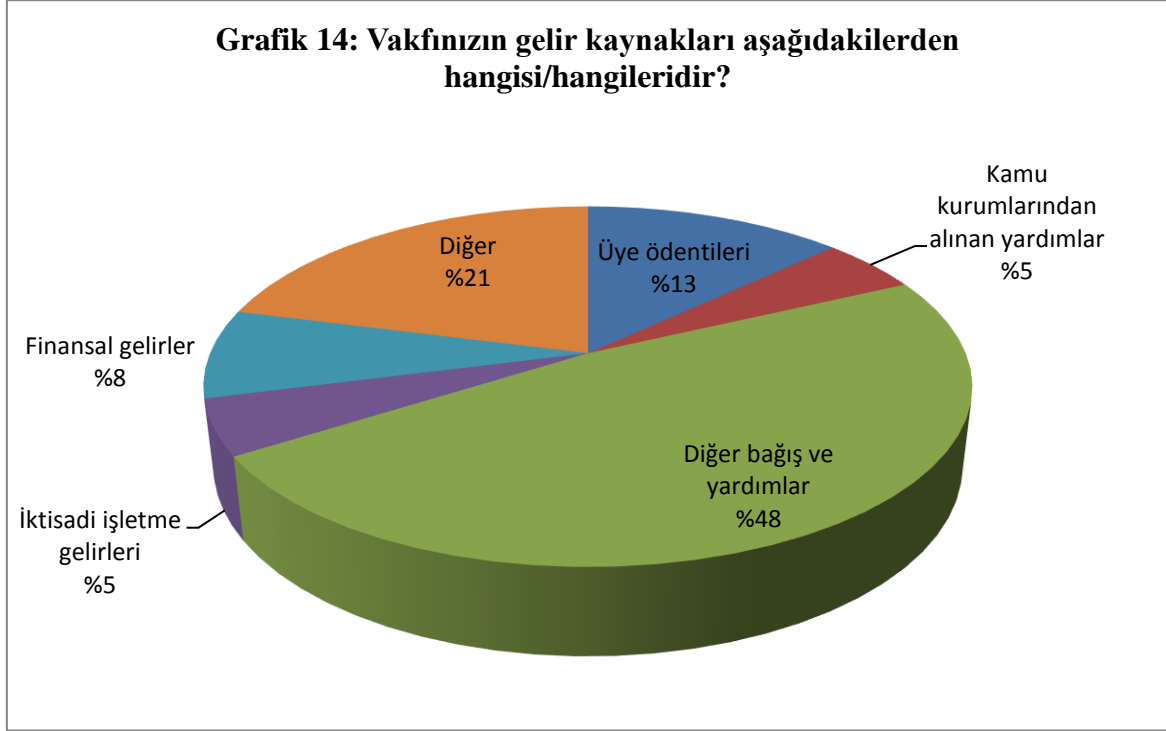
On ikinci sorudaki vakıfların Devlet ile olan ilişkilerinin daraltılmış kapsamıyla değerlendirilebilecek olan vakıflar mevzuatının; vakıfların çalışmaları üzerinde oldukça önemli bir oranda olumlu etkisinin olduğu görülmektedir. Vakıflar mevzuatının, vakıfların işleyiş ve çalışmalarına olumlu yönde katkı sağlaması; hem vakıfların Devletçe teşviki hem de Devletin yol göstericiliği rolünün pozitif yönde kullanılmasının göstergesi olarak vakıfların işlevselliğinde önemli bir konuma sahiptir.

Anketin on dördüncü sorusu ile vakıfların gelir kaynakları hakkında bilgi toplanmaya çalışılmıştır. Vakfınızın gelir kaynakları aşağıdakilerden hangisidir ya da hangileridir sorusuna alınan cevaplar Grafik 14'de gösterilmiştir.

Vakfınızın gelir kaynakları aşağıdakilerden hangisi ya da hangileridir sorusuna vakıfların % 48'i diğer bağış ve yardımlar, % 21'i diğer gelirler, % 13'ü üye ödentileri, %

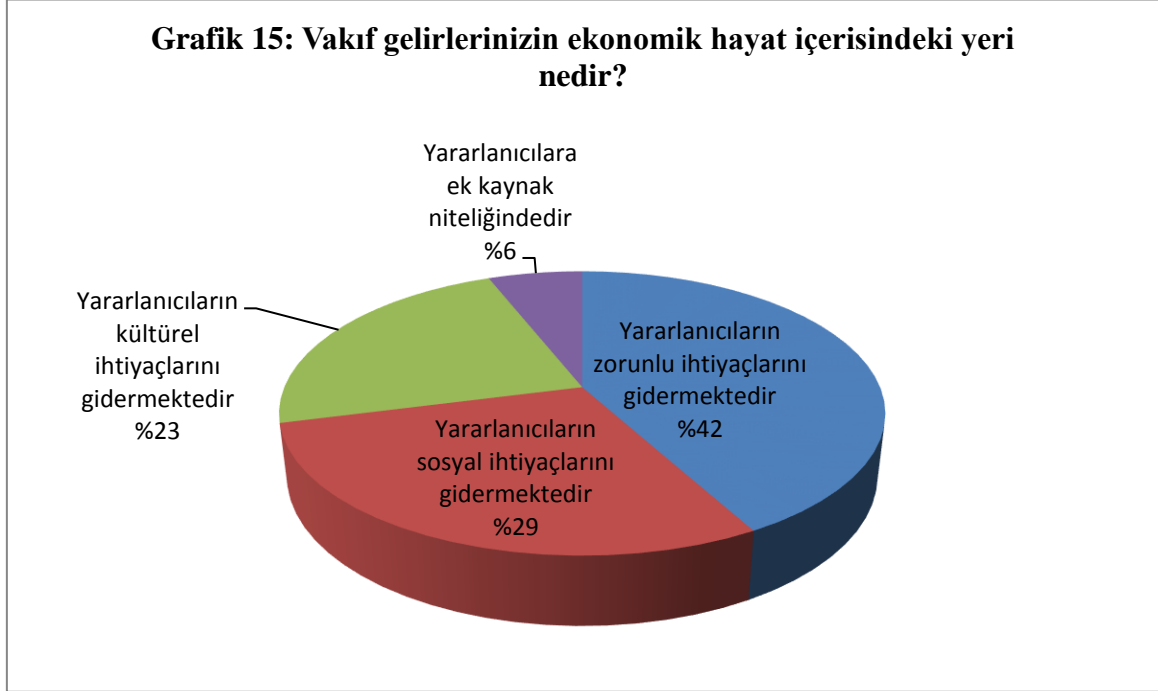
8'i finansal gelirler, % 5'i kamu kurumlarından alınan yardımlar ve yine % 5'i iktisadi işletme gelirleri cevabı vermiştir. Karşılıksız vermenin en güzel örneği olan ve toplum ihtiyaçlarının giderilmesi için kurulan vakıflarda bağış ve yardımlar ile üye ödentilerinin oransal olarak üst seviyede olması; toplumsal kaynaşma ve sosyal bütünleşmeyi artıracak bu kurumun amacı doğrultusunda faaliyetine devam ettiğini göstermektedir.

Vakıfların elde ettikleri gelirlerin ekonomik hayat içerisindeki yerini tespit edilmesine yönelik sorulan on beşinci soruya verilen cevaplar Grafik 15'de gösterilmiştir.

Vakıfların gelirlerinden çok harcamalarının yönüne ilişkin olan bu soru ile sosyal ve iktisadi hayatın içinde önemli bir unsur olan vakıfların elde ettiği gelirlerin sosyal ve ekonomik hayatta doldurduğu boşluk incelenmiştir. Ankete katılan vakıfların % 42'si elde ettikleri gelirlerin harcanması ve dağıtımı ile yararlanıcıların zorunlu ihtiyaçlarını giderdiklerini belirtirken, % 29'u yararlanıcıların sosyal ihtiyaçlarını gidermekte olduğunu, % 23'ü yararlanıcıların kültürel ihtiyaçlarını gidermekte olduğunu ve % 6'sı da yararlanıcılara ek kaynak niteliğinde olduğunu belirtmiştir. Özellikle, yararlanıcıların zorunlu ihtiyacının giderilmesi sosyal bütünleşmenin sağlanmasında önemli bir unsurdur.

Nitekim, vakıfların faaliyetleriyle zengin kesimden yoksul kesime doğru sağlanan servetin yeniden dağılımı ile toplumda sosyal bütünleşme ve huzur ortamı geliştirilebilecektir.

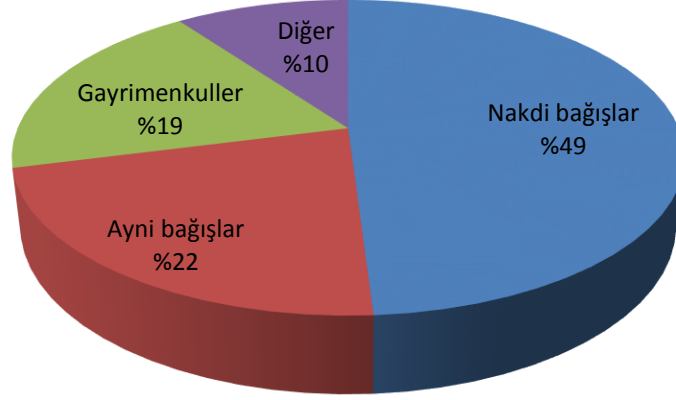

Anketin on altıncı sorusu ile vakıfların gelir kaynakları içinde önemli bir yeri olduğu bilinen bağışların türü araştırılmıştır. Ağırlıklı gelir kaynakları bağış ve yardımlar ile üye ödentilerinden oluşan vakıfların bağışçılardan almakta olduğu bağışların türlerine ilişkin soruya verilen cevaplar Grafik 16'da görüldüğü şekildedir.

Vakıfların gelir kaynağı türlerini araştırıldığı on dördüncü soruda % 48'lik oranla ilk sırada yer alan bağış ve yardımların çeşitlerinin belirlenmesine ilişkin soruya vakıfların % 49'u nakdi bağışlar, % 22'si aynı bağışlar, % 19'u gayrimenkuller ve % 10'u da diğer cevabını vermiştir.

Servetin yeniden dağılımında önemli bir unsur olan nakdi ve aynı bağışlar ile gayrimenkullerin bağışı toplumda sosyal barış ve sosyal bütünleşmenin sağlanmasında da önemli bir unsurdur. Eğitim öğretim ihtiyaçlarının giderilmesi için öğrencilere ödenen burslar ve eğitim yardımları ile yoksul kesimin zorunlu ihtiyaçlarının giderilmesinde önemli bir kalem olan muhtaç aylıkları ve muhtaçlara yapılan aynı yardımlar toplumsal barışın sağlanmasına oldukça önemli bir düzeyde katkıda bulunmaktadır.

Grafik 16.: Aldığınız bağış türü/türleri aşığıdakilerden hangisi/hangileridir?

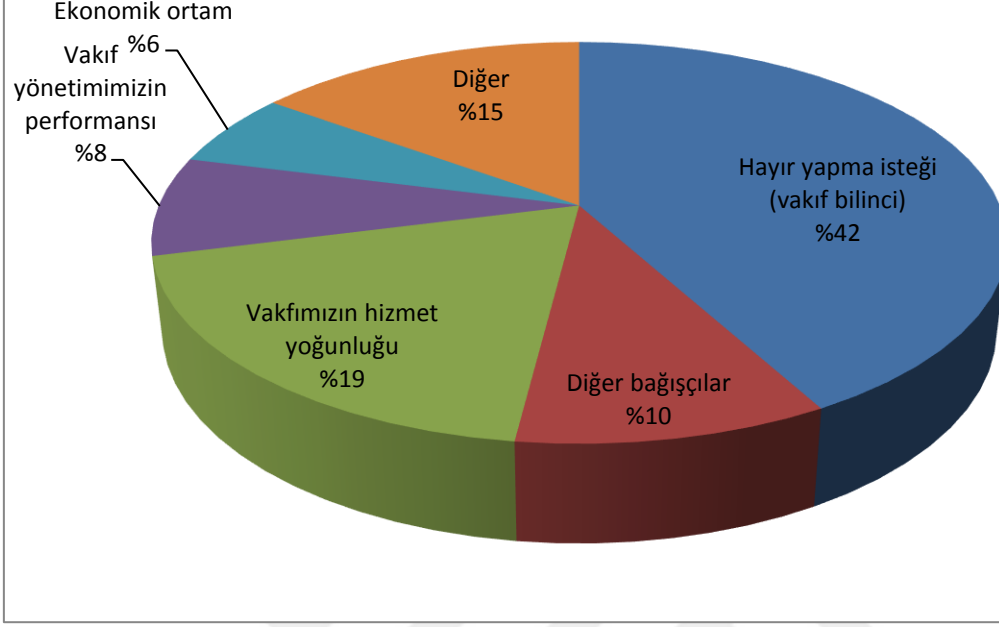

Anketin onyedinci sorusunda; nakdi ve ayni bağışlar ile gayrimenkulleri bağışlayan kişilerin bağış yapma kararını nelerin etkilediği araştırmış olup bağışçıların bağış yapma kararını etkileyen faktörler Grafik 17'de gösterilmiştir.

Karşılıksız vermenin en güzel örneği olan vakıflarda insanların bağış yapma güdülerini tetikleyen bir takım unsurlar bulunmaktadır. Araştırmaya katılan vakıflara sorulan "bağışçıların bağış yapma kararına etki eden faktörler aşığıdakilerden hangisi ya da hangileridir" sorusuna vakıfların % 42'si hayır yapma isteği (vakıf bilinci), % 19'u vakfımızın hizmet yoğunluğu, % 10'u diğer bağışçılar, % 8'i vakıf yönetimimizin performansı, % 6'sı ekonomik ortam ve % 15'i de diğer unsurlar cevabını vermiştir.

Alınan cevaplar içinde % 42'lik oranla öne çıkan insanların hayır yapma isteği ve vakıf bilincinin gelişmiş olması hususu insanlar arasında kaynaşmayı sağlayan en önemli etken olarak ortaya çıkmaktadır. Vakfın hizmet yoğunluğunun ve vakıf yönetimlerinin performansının diğer insanların bağış yapma kararını etkilemesi ise; yapılacak olan yardımların eksiksiz ve hakkaniyetle ihtiyaç sahiplerine ulaşacağı inancının bağışçılarda uyandırılması şeklinde ortaya çıkmaktadır.

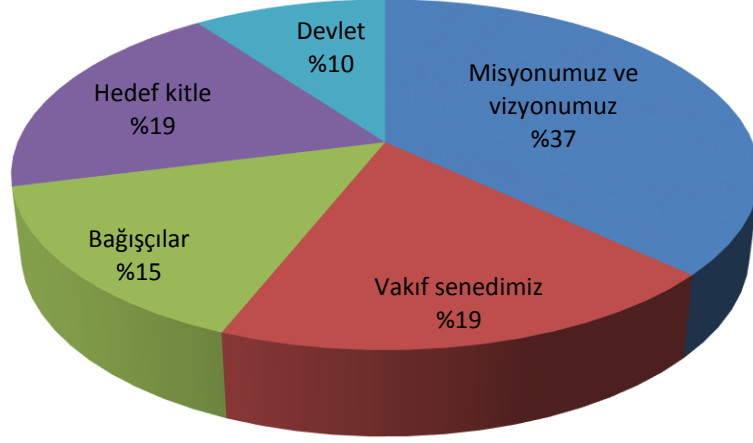
Grafik 17: Başışçılarının başış yapma kararına etki eden faktörler aşağıdakilerden hangisi/hangileridir?

Anketin on sekizinci sorusu ile vakıfların çalışmalarını motive edici unsurlar belirlenmeye çalışılmıştır. Grafik 18'de, vakıfların çalışmalarını tetikleyici unsurlar oransal olarak gösterilmiştir.

Ankete katılan vakıfların % 87'sinin belli bir misyon ve vizyon ile hareket ettiği onuncu soruya verilen cevaplardan görülmüştür. Vakıfların misyon ve vizyonunun vakıf senetlerinde belirtilen amaca ulaşmada çalışmaları tetikleyici en önemli unsur olduğu da bu soruya alınan % 37'lik oranla "misyonumuz ve vizyonumuz" cevabından anlaşılabilmektedir. Yine, % 19'luk oranları ile vakıf senedi ve hedef kitlenin ihtiyaçları da vakıfların amaçlarına ulaşmasında tetikleyici unsur olarak göze çarpmaktadır. Başışçılarının istekleri ve şartlı başışları da amaca ulaşmada % 15'lik oranla etkili olurken, Devlet'in etkili olduğunu söyleyenlerin oranı da % 10'dur.

Grafik 18: Vakfınızın amaca ulaşmasında çalışmalarınızı tetikleyici unsur aşağıdakilerden hangisi/hangileridir?

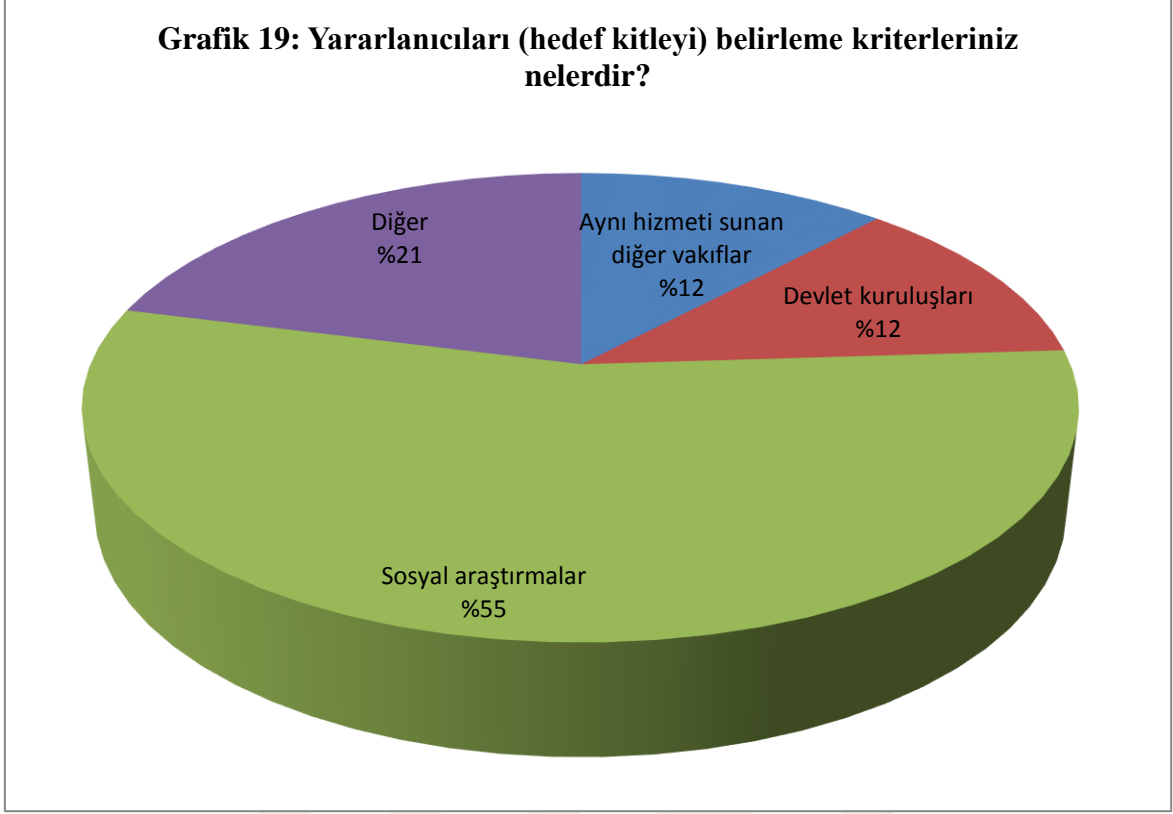

Anketin on dokuzuncu sorusu ile vakıfların yararlanıcılarının hangi yöntemlerle belirlendiği araştırılmış olup alınan cevaplar Grafik 19'daki gibi ortaya çıkmıştır.

Yeni vakıfların faaliyet alanları içinde bulunan hedef kitlelerini (yararlanıcıları) belirlemek için takip ettikleri yolların araştırıldığı "hedef kitleyi belirleme kriterleriniz nelerdir?" sorusuna, ankete katılanlar % 55 oranında sosyal araştırmalar, % 21 oranında diğer, % 12 oranında aynı hizmeti sunan diğer vakıflar ve yine % 12 oranında Devlet kuruluşlarıdır şeklinde cevap vermiştir.

Vakıf senetlerindeki amaçların yerine getirilmesi amacıyla gelir elde eden ve bu gelirleri hedef kitlesinin ihtiyaçlarını gidermek için kullanan vakıflar, hedef kitleyi belirlemek için ağırlıklı olarak sosyal araştırmalardan faydalanmaktadır. Sosyal araştırmaların yanında Devlet kuruluşları ve aynı hizmeti sunan diğer vakıflardan da yararlanılarak hedef kitle belirlenmektedir.

Grafik 19: Yararlanıcıları (hedef kitleyi) belirleme kriterleriniz nelerdir?

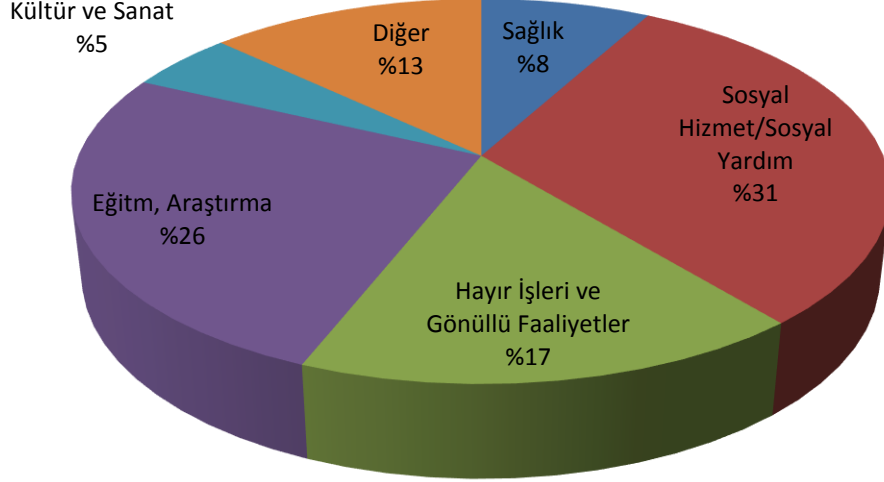

Anketin yirminci sorusu ile vakıfların ana gider kalemleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcılarca verilen cevaplar oransal olarak Grafik 20'de gösterilmiştir.

Ankete katılan vakıfların ana gider kalemleri; % 31'inin sosyal hizmet ve sosyal yardım, % 26'sının eğitim ve araştırma giderleri, % 17'sinin hayır işleri ve gönüllü faaliyetler, % 8'inin sağlık ve % 5'inin kültür ve sanat giderleri olarak ortaya çıkmaktadır. Ankete katılanların % 13'ü ise yukarıda sayılan maddelerin dışında gider kalemleri olduğunu söyleyerek diğer seçeneğini işaretlemişlerdir.

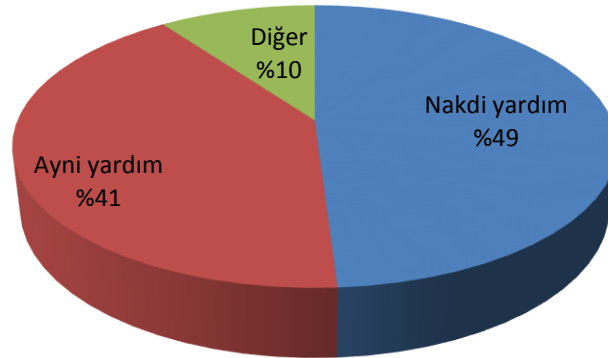
Yeni vakıfların ana gider kalemleri ile anketin ilk sorusunda araştırılan faaliyet alanları karşılaştırıldığında; ağırlıklı olarak sosyal yardım sosyal hizmet, eğitim ve sağlık gibi alanlarda faaliyet gösteren vakıfların yine ağırlıklı olarak sosyal yardım ve sosyal hizmet, eğitim ve araştırma ile hayır işleri ve gönüllü faaliyetlere harcama yaptıkları görülmektedir.

Grafik 20: Vakfınızın ana gider kalemleri nelerdir?

Anketin yirmi birinci sorusunda vakıfların yardım çeşitleri araştırılmış olup alınan cevaplar Grafik 21'deki şekildedir. Ankete katılan vakıfların hedef kitlelerine yaptıkları yardımlar; % 49 nakdi yardımlar, % 41 aynı yardımlar (yiyecek, giyecek...vs) ve % 10 diğer çeşitli yardımlardan oluşmaktadır. Anketin on altıncı sorusunda vakıfların aldıkları bağış türlerinden % 49'unun nakdi bağışlardan olduğu tespit edilmişti. Nakit olarak alınan bu bağışların yine aynı oranda yardım olarak dağıtıldığı görülmektedir.

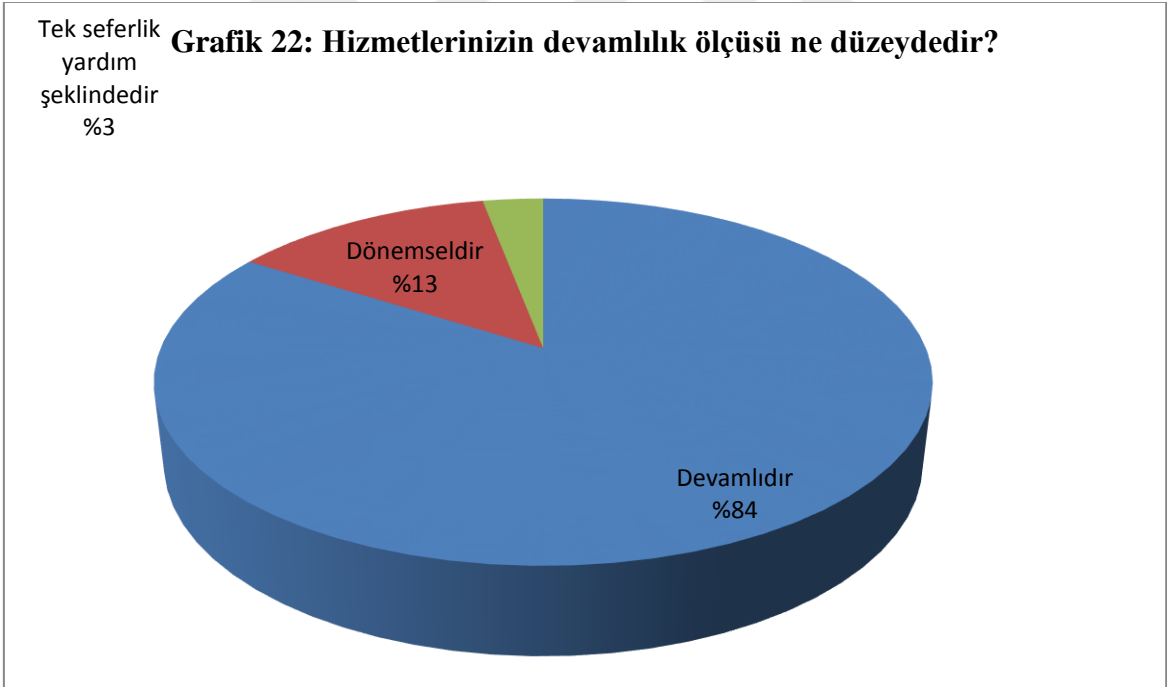
Grafik 21: Yardım çeşidiniz ağırlıklı olarak hangi türdendir?

Anketin yirmi ikinci sorusu ile vakıfların hizmetlerinin devamlılık durumu araştırılmış olup alınan cevaplar Grafik 22'ye aktarıldıktan sonra aşağıda ayrıca değerlendirilmiştir.

Ankete katılan vakıfların % 84'ü hedef kitleye ihtiyaçlarını gidermek için yaptıkları hizmette devamlılık unsuru olduğunu belirtirken, % 13'ü dönemsel olarak hizmet/yardım verdiklerini ve % 3'ü de tek seferlik yardım şeklinde hizmet verdiklerini belirtmişlerdir.

Vakıfların yapmış oldukları hizmetlerin ve yardımların devamlı olması; belirli bir amaç çerçevesinde süreklilik unsurunu içinde barındırarak kurulmuş olan vakıfların işlevsel olup olmadığının ölçülmesinde önemli bir noktadır. Vakıfların, yardıma muhtaç insanların ihtiyaçlarını sürekli/devamlı olarak gidermeleri ile toplumsal huzur ve sosyal barışın sağlanmasına katkıda bulunulabilecekleri açıktır.

Anketin yirmi üçüncü sorusu ile vakıfların yaptıkları hizmetler ile sosyal bütünleşmeye olan katkılarının ölçüsü değerlendirilmiş olup katılımcılarca verilen cevaplar Grafik 23'de gösterilmiştir.

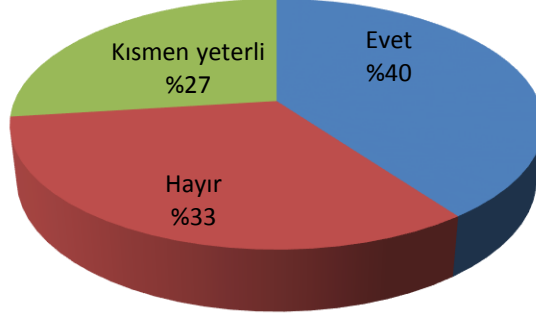
Vakıfların genel işlevleri ve bu işlevlerin yerine getirilmesinde ne derece başarılı olunduğunun araştırıldığı çalışma içinde önemli bir yere sahip olan sosyal bütünleşmeyi sağlama işlevinin ne derece yerine getirildiğinin tespit için sorulan bu soruya vakıfların % 80'i yaptıkları hizmetlerin sosyal bütünleşmeyi sağlamada katkısının oldukça büyük olduğunu belirtmiştir. % 13'ü kısmen katkı sağlamakta olduğunu belirtirken % 7'lik kısım ise sosyal bütünleşmeyi sağlamada önemli bir katkıların bulunmadığını belirtmiştir. Sosyal bütünleşmeye katkıların olmadığını belirten % 7'lik kısmın daha ziyade mikro ölçekli vakıflardan ya da belli bir gruba yönelik hizmetler sunan vakıflardan olduğu değerlendirilmektedir.

Anketin yirmi dördüncü sorusu ile vakıfların kaynaklarının yeterlilikleri ölçülmeye çalışılmıştır. Vakıfların amaçlarına ulaşmasında ve faaliyetlerinin devamında en önemli unsur olan kaynakların yeterliliğine ilişkin soruya vakıflarca verilen cevaplar oransal olarak Grafik 24'de gösterilmiştir.

Vakıfların % 40'ı ağırlıklı olarak kuruluş mal varlıkları ile sonradan elde edilen gelirlerden oluşan kaynaklarının vakfin faaliyetleri için yeterli olduğunu düşünürken, % 27'si de kısmen yeterli olduğunu düşünmektedir. Vakıfların % 33'ü ise kaynaklarının yetersiz olduğunu düşünmektedir.

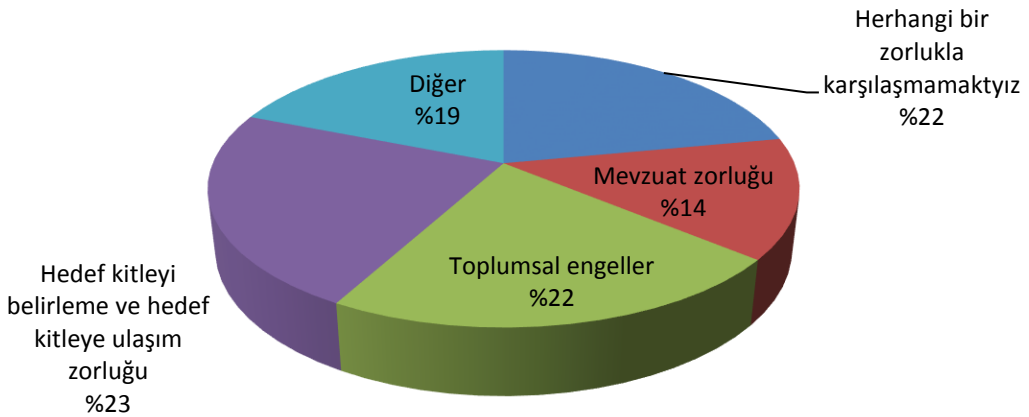
Grafik 24: Faaliyetleriniz için kaynaklarınızın yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

Anketin son sorusu ile; vakıfların faaliyetlerini yerine getirirken ne tür zorluklarla karşılaştıkları araştırılmış olup alınan cevaplar Grafik 25'deki şekilde ortaya çıkmıştır.

Ankete katılan vakıfların % 23'ü hedef kitleyi belirleme ve hedef kitleye ulaşım zorluğu, % 22'si toplumsal engeller, % 14'ü mevzuat zorluğu ve % 19'u da diğer çeşitli zorluklarla karşılaştıklarını belirtirken % 22'si herhangi bir zorlukla karşılaşmadıklarını belirtmiştir. Yeni vakıfların sadece % 40'ının hedef kitleye ulaşmakta kendini yeterli bulduğu, anketin dördüncü sorusuna alınan cevaplarda görülmüştür. Hedef kitleye ulaşımında yaşanan bu sıkıntılar, vakıfların faaliyetlerini yerine getirmelerinde önemli bir engel olarak ortaya çıkmaktadır.

Grafik 25: Faaliyetlerinizi yerine getirirken ne tür zorluklarla karşılaşmaktasınız?

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kavramsal yönü, tarihsel gelişimi ve geçmişten günümüze yerine getirdiği işlevleri ile vakıfların ele alındığı bu çalışmada; toplum hayatında önemli bir yere sahip olan ve insan hayatının neredeyse her alanına sirayet eden vakıflara yüklenen işlevler ayrıntılarıyla incelenmiştir.

Çalışmada öncelikle eğitim, sosyal yardım ve sosyal hizmet, sağlık ve sosyo-kültürel alanda faaliyet gösteren vakıfların çocukları, gençleri, yoksulları, kadınları ve yaşlıları hizmet sunumları için hedef kitle olarak seçmiş oldukları tespit edilmiştir. Vakıf amaçlarını gerçekleştirmek ya da diğer bir tabirle vakıf faaliyetlerinin işlevselliğini artırmak için vakıfların hedef kitlelerine yeterince ulaşmaları gerekmektedir. Bu araştırmada vakıfların hedef kitleye ulaşmada öncelikle sosyal ilişkilerden (diğer faydalanıcılar vb.) ve internetten faydalandıklarını görmekteyiz. Belediye ve diğer sosyal kuruluşların yönlendirmesi, vakıf çalışan ve yöneticilerinin hedef kitleyi kendi araştırmalarıyla tespit etmesi, ihtiyaç sahiplerinin vakfa kendilerinin başvurmaları ile birlikte yazılı ve görsel medya aracılığıyla da hedef kitleye ulaşım mümkün olmaktadır.

Vakıfların hizmet alanı sınırlarının belirlenmesine yönelik yapılan araştırmada vakıfların öncelikle il ve ilçe düzeyinde faaliyet göstermekte oldukları göze çarpmaktadır. İl ve ilçe düzeyinin ardından ağırlıklı olarak ulusal düzeyde faaliyet gösteren vakıfların bulunmakta olduğu görülmektedir. Nitekim vakıfların faaliyetlerini yerine getirebilmelerinde önemli bir yer tuttuğu belirtilen hedef kitleye ulaşmada sosyal ilişkileri üst sıralara taşıyan bir neden olarak vakıfların il ve ilçe düzeyinde faaliyet göstermekte olmaları söylenebilir. Hizmet alanının genişlemesi ile hedef kitleye ulaşmada kullanılacak olan araçların da genişlemesi ve çeşitlendirilmesi gerektiği ve ulusal düzeyde faaliyet gösteren vakıflara ulaşmada internet ve basını hedef kitleye ulaşım aracı olarak kullanılmasının anlamlı olacağı tespit edilmiştir.

Faaliyetlerini gerçekleştirebilmeleri için kuruluş mal varlıklarının yanında çeşitli kaynaklara da ihtiyacı olan yeni vakıfların ağırlıklı olarak gelir kaynakları; diğer bağış ve yardımlar ile üye ödentilerinden oluşmakta olup alınan bağış türleri ise sırasıyla nakdi ve aynı bağışlar ile gayrimenkullerden oluşmaktadır. Yeni vakıflara bağışta bulunacak olan insanların bağış yapma kararına etki eden faktörleri ise; hayır yapma isteği (vakıf bilinci), bağışta bulunulacak olan vakfın hizmet ve faaliyet yoğunluğu, vakıflara bağışta bulunan diğer insanların yönlendirmesi ve vakıf yöneticilerinin vakıf faaliyetlerini yerine getirmek için göstermiş oldukları performansları olarak sıralanabilir.

Hedef kitleye ulaşımında sosyal ilişkiler, basın vb. araçları kullanan vakıflar; hizmette bulunacakları hedef kitleyi belirlemek için ise sosyal araştırmalar yapmakta, Devlet kuruluşları ve ilgili vakıf ile benzer hizmetler sunan diğer vakıfların bilgi ve tecrübelerinden faydalanmaktadır. Hedef kitlerinin, diğer bir deyişle yararlanıcıların zorunlu, sosyal ya da kültürel ihtiyaçlarını gidermek için çalışan vakıfların ana gider kalemleri de sosyal yardım ve sosyal hizmet, eğitim ve araştırma ile hayır işleri ve gönüllü faaliyet giderlerinden oluşmaktadır. Yapılan bu giderlerin kaynağı ise nakdi ve aynı yardımlardır.

Yeni vakıfların işlevselliğinin araştırıldığı bu çalışmada vakıfların sosyal politika işlevleri ve iktisadi işlevleri olmak üzere iki ana işlevi bulunduğu; sosyal politika işlevlerinin sosyal güvelik ve sosyal yardım, sosyal sorumluluğun kazanılması, sosyal çatışmayı engellemesi ve sosyal bütünleşmeyi sağlaması; iktisadi işlevlerinin ise ekonomik yapıya etkisi, istihdama katkısı ve tüketim, tasarruf ve yatırıma etkisi ortaya çıktığı görülmektedir. Vakıfların sayılan bu işlevleri yeterince yerine getirip getirmediğinin araştırılmasında öncelikle vakıfların ya da diğer bir deyişle hedef kitleye yönelmiş olan ilgili vakfın hizmet verdiği alandaki tanınırlığının ve hedef kitleye ulaşımının yeterli olup olmadığının belirlenmesi gerekmektedir. Yapılan çalışmanın sonucunda yeni vakıfların, hizmet çevrelerinde yeterince tanındığı ve hedef kitlelerine ulaşımında da büyük oranda başarılı oldukları görülmüştür. Hedef kitlenin talebine yönelik olan ve vakfın bilinirliğinin artması ile hedef kitlenin ihtiyaçlarına yönelimi artıran tanınırlık düzeyinin ve hedef kitlenin ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik olan ulaşımında yeterliliğin yüksek seviyede olması yeni vakıfların işlevselliğinde olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir.

Yeni vakıfların mali ve sosyal işlevlerinin ne derece etkin bir şekilde yerine getirildiğinin araştırıldığı çalışmada ise vakıfların büyük çoğunluğunun mali ve sosyal olarak yeterli düzeyde etkin oldukları ve toplumsal rol oynama kapasitelerinin de yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Vakıfların mali etkinliğinin ortaya çıkması için gerekli olan istihdama katkısını belirlemek için yapılan çalışmada yeni vakıfların sadece cüz'î bir kısmının ücretli çalışanın bulunmadığı; kalan kısımda ise ağırlıklı olarak bir ile sekiz kişi arasında ücretli olarak çalışan bulunduğu tespit edilmiştir. Ücretli çalışanı bulunan vakıfların istihdama doğrudan katkısının bulunduğu açıkça görülmektedir. Yukarıda da açıklandığı gibi gelirlerinin çoğunu bağışlardan ve üye ödentilerinden sağlayan vakıfların tüketim, tasarruf ve yatırım kararlarını etkileyerek ekonomiye müdahale ettiği açıkça görülmektedir.

Yine vakıfların ekonomik hayatta yer alarak iktisadi işlevlerini yerine getirip getirmediğinin araştırılmasında, ağırlıklı olarak ihtiyaç sahiplerinin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik faaliyetleri içinde olan vakıfların, insanların sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını da karşılamaya yöneldikleri ve ayrıca sunulan hizmetlerle bazı yararlanıcıların ihtiyaçları için ek kaynak sağladıkları da tespit edilmiştir.

Toplumsal rol oynama kapasitesinin tespitinde ise vakıfların sosyal bütünleşmeyi sağlamada azınlıkta kalan küçük bir kısmın haricinde büyük çoğunlukla işlevsel oldukları görülmüş olup sosyal sorumluluğun kazanılması ve sosyal çatışmayı engellemesinde de önemli katkısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim hayırsever insanların bağışlarıyla oluşturulan vakıf gelirlerinin ihtiyaç sahiplerine harcanması ile toplumda oluşan zengin fakir çatışması ve dolayısıyla toplumsal huzursuzluk engellenmiş olmaktadır. Toplumsal huzurun sağlanması ve sınıf çatışmasının engellenmesi yanında bu ortamın devamlılığının sağlanmasının da önemli olması sebebiyle çalışmamızda vakıf hizmetlerinin devamlılığının tespitine yönelik araştırma da yapılmış olup; vakıf hizmetlerinin büyük çoğunluğunun devamlı yardım ve hizmetler şeklinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İçinde olunan durumu ve varlık sebebini ifade eden misyon ve gelecekte olunmak istenen durumu ifade eden vizyon kavramları, vakıfların çalışmalarının hakkıyla yerine getirilebilmesi ve vakıfların amaca ulaşmasında tetikleyici bir unsur olarak ele alınması için önemlidir. Yapılan çalışmada vakıfların tamamına yakınının kendilerine bir misyon

ve vizyon belirledikleri ve bunların da vakfın çalışmalarında ve amaca ulaşmada tetikleyici bir unsur olarak ön plana çıktıkları tespit edilmiştir. Misyon ve vizyon belirlenmesinin yanında vakıf senedine bağlılık, hedef kitlenin talepleri ve bağışçıların istekleri de vakıfların amaca ulaşmalarında ve işlevselliğinin artırılmasında tetikleyici diğer unsurlar olarak ön plana çıkmaktadır.

Araştırmada, vakıf senetlerinde belirlenen amaçları çerçevesinde faaliyet gösteren vakıfların diğer sivil toplum kuruluşları ve Devletle de ilişki içerisinde oldukları tespit edilmiştir. Diğer sivil toplum kuruluşlarıyla yeni vakıfları arasındaki ilişki daha çok bilgi alışverişi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Nitekim hedef kitleyi belirleme yöntemlerinden bahsederken aynı hizmeti sunan diğer vakıflardan da faydalandığından bahsedilmiştir. Yeni vakıfların Devletle olan ilişkileri ise hukuki, idari ve mali düzenlemelerden etkilenme ve Devlet teşviklerinden yararlanma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, vakıflar mevzuatının vakıf çalışmalarına herhangi bir olumsuz etkisinin olmaması ve kısmen de olsa vakıfların çalışmalarını kolaylaştırması da Devlet ve yeni vakıfların ilişkileri açısından önemlidir.

Vakıfların faaliyetlerini yerine getirebilmelerinde en önemli unsur vakıf kaynaklarının amacı gerçekleştirmede yeterliliğidir. Yeterli kaynaklara sahip olan vakıflar amaçları çerçevesinde daha etkin olarak faaliyet gösterebilecekler ve böylece işlevselliklerini de artıracaklardır. Yaptığımız araştırmada vakıfların büyük çoğunluğunun kaynaklarının ya tamamen ya da kısmen yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kaynakları yetersiz olan vakıfları ise ya amaçlarını gerçekleştirememeleri nedeniyle zamanla kapatılacaklar ya da faaliyetlerin sürdürebilmek için kaynak arayışına gireceklerdir.

Eğitim, sosyal yardım, sosyal hizmet, sağlık vb. faaliyetleri yerine getiren vakıfların bir takım zorluklarla karşılaşmaları da kaçınılmazdır. Çalışmamızda vakıfların faaliyetlerini yerine getirirken çoğunlukla hedef kitleyi belirleme ve hedef kitleye ulaşım zorluğu, mevzuat zorluğu ve bazı toplumsal engellerle karşılaştıkları tespit edilmiştir. Sosyal araştırmalar, Devlet kuruluşları ve aynı hizmeti sunan diğer vakıflardan sağlanan bilgilerle belirlenmeye çalışılan hedef kitleye sosyal ilişkiler, internet, basın ve diğer sosyal kuruluşların yönlendirmeleriyle ulaşmaya çalışan vakıfların amaçlarına uygun

yararlanıcıları bulmaları ve ihtiyacı olan herkese ulaşmalarının engel olarak ortaya çıkmasının kaçınılmaz olduğu görüşündeyiz.

Nihai olarak; yeni vakıfların işlevselliğinin araştırılmasına yönelik olarak seçilmiş vakıflar üzerinde yapılan bu çalışmada, Türk Medeni Kanununa göre kurulan yeni vakıfların karşılaşmakta oldukları bir takım zorluklar haricinde büyük oranda başarılı bir şekilde görevlerini yerine getirdiklerinin yani işlevsel olduklarının tespit edilmiş olduğu söylenebilir. Bu işlevselliğin artırılabilmesi için ise yeni vakıfların karşılaşmakta oldukları zorlukların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bunun için; hedef kitleyi belirleme ve hedef kitleye ulaşım yollarının çeşitlendirilmesi, yeni vakıfların taleplerinin de dikkate alınmasıyla mevzuat düzenlemelerinin yapılması ve toplumun her kesiminin vakıf konusunda bilinçlendirilmesi yararlı olacaktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Akar, Hasan ve Güneş, M. Necati (2002), Niksar'da Vakıflar ve Tarihi Eserler, 1. Baskı, Tokat: Niksar Kaymakamlığı ve Niksar Belediyesi.
- Akgündüz, Ahmet (2013), İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi, 3. Baskı, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- _____ (2014), İslam Vakıf Hukukunda Terminoloji ve Gaye, Dünya Vakıflar Konferansı; 23-24 Eylül 2013, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Anheier, Helmut K. (2001), Foundations in Europe: A comparative perspective, Civil Society Working Paper 18.
- Ateş, Hamza ve Nohutçu, Ahmet (2006), Kamu Hizmeti Sunumunda Gönüllü Kuruluşlar ve Devlet, Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 10 (11), 244-276.
- Ballar, Suat (1991), Yeni Vakıflar Hukuku, 1. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Cansel, Erol (1998), Vakıf, Kuruluşu, İşleyişi ve Amacı, Vakıflar Dergisi, 1 (20), 321-327.
- Çataltepe, Sipahi (1991), İslam - Türk Medeniyetinde Vakıflar, 1. Baskı, Ankara: Türkiye Milli Kültür Vakfı Yayınları.
- Çınar, Hüseyin (2013), Vakıf Hukuku Yazıları Ali Himmet Berki, 1. Baskı, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Çınar, Hüseyin ve Koyuncu Kaya, Miyase (2015), Vakıflar Kaynakçası, 1. Baskı, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Çoruhlu, Yakup Emre (2013), Vakıf Taşınmazların Korunması ve Geliştirilmesinde Yönetim Sorunları ve Çözüm Yaklaşımları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Doğan, M. Sait (2006), Vakıf Medeniyetimize Sosyal, Siyaset ve Sosyoloji Açısından Bir Yaklaşım, Sosyoloji Konferansları Dergisi, 34 (34), 9-28.
- Durmuş, Ahmet Hayri (2011), Vakıflar Muhasebesi, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları.

- Ekinci, Hasan (2000), Türkiye'de Vakıfların Vergileme Açısından Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Er, Adnan (2012), Yeni, Mülhak, Esnaf, Cemaat Vakıfları Mevzuatı, 1. Baskı, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi Yayınları.
- Ertem, Adnan (1990), Cumhuriyetin İlk Yıllarında Vakıflarla İlgili Uygulamalar, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gök, Hasan (1996), Yeni Vakıflarda Yönetim Modeli ve Örgüt Yapısı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güleç, Mehmet (2006), Türkiye'de Vakıf İşletmelerinin Özel Sektörü Biçimlendirici Rolünün İrdelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hızlı, Mefail (2012), Bursa'dan Balkanlar'a Vakıf Medeniyeti Sempozyumu, Bursa: Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğü Yayınları.
- İkizler, Metin (2007), Vakıf Senedinde Değişikliğe Gidilmesi (TMK 107, 112 ve 113'ün Kapsamı ve Birbirleriyle İlişkisi), Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11 (1-2), 165-208.
- Kahraman, Seyit Ali (2006), Evkaf-ı Hümayun Nezareti, 1. Baskı, İstanbul: Çalış Ofset Basım.
- Kazıcı, Ziya (2014), Osmanlıda Vakıf Medeniyeti, 1. Baskı, İstanbul: Kayıhan Yayınları.
- Koyunoğlu, H. Hüsnü (2014), Osmanlı Vakıflarının İktisadi Faaliyetleri ve Etkileri, Vakıf ve İktisat Sempozyumu, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Köprülü, M. Fuad (2005), İslam ve Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları ve Vakıf Müessesesi, 2. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özaydın, M. Merve (2003), Vakıfların Sosyal Politika İşlevleri ve Günümüzde Artan Önemi, Kamu İş, İş Hukuku ve İktisat Dergisi, 7(2), 2-32.
- Öztürk, Nazif (2001), Eski Vakıflar; Günümüze Ulaşan Uygulamaları, Sorunları ve Çözümleri Semineri, 1. Baskı, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- _____ (1995a), Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi, 1. Baskı, Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları.
- _____ (1995b), Elmalılı Hamdi Yazır Gözüyle Vakıflar, 1. Baskı, Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları.

- Soysaldı, Mehmet (2004), Vakıflar ve Psiko-Sosyal Fonksiyonları, Diyanet İlimi Dergi, 40 (3), 85-104.
- Taştan, Y. Kemal (2013), Vakıfların Hukuki Mahiyeti - Fuat Köprülü-, 1. Baskı, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Topçuoğlu, Yener (1989), Türk Kamu Kesiminde Örnek Bir Organizasyon Modeli Olarak Vakıflar, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türk Dil Kurumu (2016), Güncel Türkçe Sözlük, <http://www.tdk.org.tr/index.php?option>
- Türk Medeni Kanunu (2001), T.C. Resmi Gazete, 24607, 22 Kasım 2001.
- URL, Anket Tekniği, <http://www.bingol.edu.tr/media/226197/sayt-bolum13c-anket-teknigi.pdf> (01.12.2016).
- URL, Vakıf Nedir?, <http://www.hakkindabilgi2016.com/vakif-nedir-kisaca10053.aspx> (08.11.2016).
- URL, Vakıf Senedi, <http://www.tusev.org.tr/hakkimizda/vakif-senedi#.WDvZOuS7rlu> (08.11.2016).
- URL, Avrupa Vakıflar Merkezi, <http://www.efc.org> (2014).
- URL, Avrupa Vakıflar Merkezi, <http://www.efc.be/philanthropy-sector/faq/> (24.11.2016).
- URL, 2015 Yılı Faaliyet Raporu, <http://www.vgm.gov.tr/db/dosyalar/webicerik326-.pdf>
- URL, Vakıfların Türlerine Göre Dağılımı, <http://www.vgm.gov.tr/db/dosyalar/webicerik195-pdf> (15.10.2016).
- URL, Yeni Vakıflarca 2015 Yılı İçerisinde Gerçekleştirilen Faaliyetlerin Sektörel Bazda Dağılımı, <http://www.vgm.gov.tr/db/dosyalar/webicerik199-pdf> (15.10.2016).
- URL, 2015 Yılında Yeni Vakıfların Hedef Kitlelerine Göre Dağılımı, <http://www.vgm.gov.tr/db/dosyalar/webicerik309-pdf> (15.10.2016).
- URL, Türk Medeni Kanununa Tabi Vakıflar, <http://www.vgm.gov.tr/sayfa.aspx?Id=39> (10.02.2016).
- URL, Vakıf Kurmak, <http://www.vgm.gov.tr/sayfa.aspx?Id=41> (10.02.2016).
- URL, Vakıflar Genel Müdürlüğü Teşkilat Yapısı, <http://www.vgm.gov.tr/sayfa.aspx?Id=67> (10.02.2016).
- URL, Vakıflar Genel Müdürlüğünün Misyonu ve Vizyonu, <http://www.vgm.gov.tr/sayfa.aspx?Id=115> (10.02.2016).
- Uzun, Ahmet (2016), Vakıf Ruhu Sivil Toplum ve Sosyal Adalet, Vakıf ve Toplum Dergisi, 1(4), 30-35.

Vakıflar Genel Müdürlüğü (2012), Tarihte İlginç Vakıflar, Ankara: Aktif Matbaacılık Ltd. Şti.

_____ (2014), Bir Medeniyetin İz Düşümü Vakıflar, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.

Vakıflar Kanunu (2008), TC. Resmi Gazete, 26800, 27 Şubat 2008.

Vakıflar Yönetmeliği (2008), TC. Resmi Gazete, 27010, 27 Eylül 2008.

EKLER

Ek - 1: Anket Soruları

ANKET

Bu anket; Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İktisat Anabilim dalı, İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat Bilim dalında; **Prof. Dr. Bayram GÜNGÖR** danışmanlığında, **Trabzon Vakıflar Bölge Müdürlüğü personeli Şube Müdürü Cengiz AKÇAY**'ın “**Yüksek Lisans Tezi**” çalışması kapsamında **Yeni Vakıflar**'ın işlevselliğini araştırmaya yönelik olarak hazırlanmıştır.

Anket kapsamında; Yeni Vakıflara ait genel bilgiler, Yeni Vakıfların hizmet alanlarına ilişkin bilgiler, Yeni Vakıfların gelir kaynakları, Vakıf gelirlerinin amaçlar doğrultusunda kullanım alanlarının ve yapılan yardımların devamlılığının araştırılması alt başlıklarında toplam 25 adet soru sorulmuştur. Ankete ayırdığınız zaman ve vereceğiniz katkılardan dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

1- Vakfınızın Faaliyet Alanı Aşağıdakilerden Hangisi/Hangileridir?

- Eğitim
- Sağlık
- Sosyal Yardım, Sosyal Hizmet
- Çevre
- Sosyo Kültürel
- Sanat, Tarih
- Tarım, Hayvancılık
- Bilim, Teknoloji
- Diğer

2- Vakfınızın Hizmet Verdiği Hedef Kitle Aşağıdakilerden Hangisi/Hangileridir?

- Çocuklar, Gençler
- Kadınlar, Yaşlılar
- Engelliler
- Yoksullar
- Diğer

3- Vakfınızın Hedef Kitlelerine Ulaşım Yollarınız Nelerdir?

- Basın
- İnternet
- Sosyal İlişkiler (Diğer Faydalanıcılar vs.)
- Belediye ve Diğer Sosyal Kuruluşların Yönlendirmesi
- Diğer

4- Vakfınızın Hedef Kitlelerine Ulaşmakta Yeterli Olduğunuzu Düşünüyor Musunuz?

- Evet
- Hayır
- Kısmen Yeterli

5- Vakfınızın Hizmet Alanı Aşağıdakilerden Hangisidir?

- Uluslararası
- Ulusal (Türkiye)
- Bölgesel
- İl – İlçe

6- Vakfınızın Hizmet Alanınızdaki Tanınırlığı Ne Düzeydedir?

- Vakfımız Yeterli Düzeyde Tanınmaktadır
- Vakfımız Kısmen Tanınmaktadır

7- Hizmet Alanınızdaki Mali/Sosyal Etkinliğinizin Boyutu Ne Düzeydedir?

- Etkin
- Kısmen Etkin
- Etkin Değil (İmkanlarımızın Kısıtlılığı Nedeniyle)

8- Vakfınızın Toplumsal Rol Oynama Kapasitesi Ne Düzeydedir

- Yeterli
- Kısmen Yeterli

9- Vakfınızda (İşletme ve İştirakleriniz Dahil) Ücretli Çalışan Personel Sayısı Kaçtır?

- Ücretli Çalışanımız Bulunmamaktadır
- 1 – 8
- 9 – 19
- 20 – 49
- 50 ve Yukarısı

10- Vakfınızın Misyonu ve Vizyonu Belirlenmiş Midir?

- Evet
- Hayır

11- Vakfınızın Diğer Sivil Toplum Kuruluşlarıyla İlişki Durumu Aşağıdakilerden Hangisidir/Hangileridir?

- Birlikte Çalışıyoruz
- Birlikte Proje Üretiyoruz
- Bilgi Alışverişi İçindeyiz
- Herhangi Bir İlişkımız Yok

12- Vakfınızın Devletle Olan İlişkisi Hangi Düzeydedir?

- Hukuki, İdari ve Mali Düzenlemelerden Etkilenmekteyiz
- Devlet Teşviklerinden Yararlanmaktayız
- Vakfımızın Gelişimine Yardımcı Olmaktadır
- Faaliyetsel Olarak Herhangi Bir İlişkımız Yoktur

13- Vakıflar Mevzuatının Vakfınızın Çalışmaları Üzerindeki Etkisi Ne Düzeydedir?

- Çalışmalarımızı Kolaylaştırmaktadır
- Herhangi Bir Olumsuz Etkisi Söz Konusu Değildir
- Herhangi Bir Olumlu Etkisi Söz Konusu Değildir.

14- Vakfınızın Gelir Kaynakları Nelerdir?

- Üye ödentileri
- Kamu Kurumlarından Alınan Yardımlar
- Diğer Bağış ve Yardımlar

- İktisadi İşletme Gelirleri
- Finansal Gelirler
- Diğer

15- Vakıf Gelirlerinizin Ekonomik Hayat İçindeki Yeri Nedir?

- Yararlanıcıların Zorunlu İhtiyaçlarını Gidermektedir
- Yararlanıcıların Sosyal İhtiyaçlarını Gidermektedir
- Yararlanıcıların Kültürel İhtiyaçlarını Gidermektedir
- Yararlanıcılara Ek Kaynak Niteliğindedir

16- Aldığınız Bağış Türü Aşağıdakilerden Hangisi/Hangileridir?

- Nakdi Bağışlar
- Ayni Bağışlar
- Gayrimenkuller
- Diğer

17- Bağışçılarınızın, Bağış Yapma Kararına Etki Eden Faktörler Aşağıdakilerden Hangisi/Hangileridir?

- Hayır Yapma İsteği (Vakıf Bilinci)
- Diğer Bağışçılar
- Vakfımızın Hizmet Yoğunluğu
- Vakıf Yönetimimizin Performansı
- Ekonomik Ortam
- Diğer

18- Vakfınızın Amaca Ulaşmasında Çalışmalarınızı Tetikleyici Unsur Aşağıdakilerden Hangisi/Hangileridir?

- Misyonumuz ve Vizyonumuz
- Vakıf Senedimiz
- Bağışçılar
- Hedef Kitle
- Devlet

19- Yararlanıcıları (Hedef Kitleyi) Belirleme Kriterleriniz Nelerdir?

- Aynı Hizmeti Sunan Diğer Vakıflar
- Devlet Kuruluşları
- Sosyal Araştırmalar
- Diğer

20- Vakfınızın Ana Gider Kalemleri Nelerdir?

- Sağlık
- Sosyal Hizmet/Sosyal Yardım
- Hayır İşleri ve Gönüllü Faaliyetler
- Eğitim, Araştırma
- Kültür ve Sanat
- Diğer

21- Yardım Çeşidiniz Ağırlıklı Olarak Hangi Türdür?

- Nakdi Yardım
- Ayni Yardım (Yiyecek, Giyecek... vs)
- Diğer

22- Hizmetlerinizin Devamlılık Ölçüsü Hangi Düzeydedir?

- Devamlıdır
- Dönemseldir
- Tek Seferlik Yardım Şeklindedir

23- Yaptığınız Hizmetlerin Sosyal Bütünleşmeyi Sağlamaya Katkısı Olduğunuz Düşünüyor Musunuz?

- Evet, Katkısı Oldukça Büyüktür
- Kısmen Katkı Sağlamaktadır
- Önemli Bir Katkımız Bulunmamaktadır

24- Faaliyetler İçin Kaynaklarınızın Yeterli Olduğunu Düşünüyor Musunuz?

- Evet
- Hayır
- Kısmen Yeterlidir

25- Faaliyetlerinizi Yerine Getirirken Ne Tür Zorluklarla Karşılaşmaktasınız?

- Herhangi Bir Zorlukla Karşılaşmamaktayız
- Mevzuat Zorluğu
- Toplumsal Engeller
- Hedef Kitleyi Belirleme ve Hedef Kitleye Ulaşım Zorluğu
- Diğer

ÖZGEÇMİŞ

01.03.1977 tarihinde Giresun ilinin Bulancak ilçesinde dünyaya gelmiş olan Cengiz AKÇAY; ilk ve ortaöğrenimini doğduğu ilçede tamamladıktan sonra Karadeniz Teknik Üniversitesi Giresun Meslek Yüksek Okulu İşletmecilik Bölümünü ve ardından Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümünü tamamlamıştır. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalında yüksek lisans eğitime devam etmektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü Trabzon Bölge Müdürlüğünde Şube Müdürü olarak görev yapmakta olan AKÇAY, evli ve bir çocuk babası olup İngilizce bilmektedir.